

Heidi Ojala

Lasten ja kasvattajien ajatuksia metsätoiminnasta ja sen kehittämisestä

Luonto- ja ympäristökasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö

Syksy 2018

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Heidi Ojala

Työn nimi: Lasten ja kasvattajien ajatuksia metsätoiminnasta ja sen kehittämistä: Luonto- ja ympäristökasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 91

Liitteiden lukumäärä: 5

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, millaisia mahdollisuuksia luonto- ja ympäristökasvatus tarjoaa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa yhteistyötahona oli Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen hanke Minä luonnossa, luonto minussa. Hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut kehittää esiopetusikäisille lapsille toteutettavaa luonto- ja ympäristökasvatusta.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin, millaisia ajatuksia esiopetusikäisillä lapsilla ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla oli heidän päiväkotinsa metsätoiminnasta. Tavoitteena oli löytää toimivia toteutustapoja hankkeen luonto- ja ympäristökasvatuksen toteuttamiseksi tutkimuskohteena olevalle päiväkodille.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimukseen osallistui päiväkodista yhteensä 18 lasta ja kuusi aikuista. Lapsista 11 oli esiopetusikäisiä ja seitsemän viisivuotiaita. Kasvattajista neljä oli lastentarhanopettajia ja kaksi lastenhoitajia. Tavoitteena oli saada vastauksia sekä kasvattajilta että lapsilta, jotta päiväkodin metsätoiminnan kehittämiseen saataisiin monipuolinen näkökulma. Aineisto kerättiin yksilöhaastattelun keinoin, teemahaastattelurunkoa käyttäen. Tutkimuksen analysoinnissa käytettiin induktiivista eli aineistopohjaista sisällönanalyysiä. Aineiston analysoinnissa käytettiin apuna teemoittelua.

Tutkimustulosten perusteella kasvattajat kokivat luontoympäristön monipuolisena oppimisen mahdollistajana, joka tukee varhaiskasvatussuunnitelman mukaista oppimista täysin. Kasvattajien mukaan metsässä opitaan yhdessä toimimalla. Tutkimustulosten perusteella metsätoiminnassa tutkitaan luontoa, leikitään ja rakennetaan majoja sekä opitaan yhteistyö- ja kaveritaitoja. Lapset kokivat metsässä oppimisen leikin ja tutkimisen kautta. Luonto- ja ympäristökasvatuksen koettiin tukevan esiopetusikäisten lasten kouluvalmiuksia sen monipuolisuuden sisällön vuoksi. Metsän todettiin tarjoavan rauhaa kaikille aisteille ja lisäävän lasten keskittymiskykyä. Hankkeen osalta varhaiskasvattajat toivoivat saavansa luonto- ja ympäristökasvatuksen toteuttamiseen tukea ja ideoita. He kertoivat odottavansa yhteistyön mahdollisuuksia muiden luontokasvatusta toteuttavien varhaiskasvattajien ja päiväkotien parista.

Avainsanat: oppimisympäristö, varhaiskasvatus, esiopetus, luontokasvatus, ympäristökasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Heidi Ojala

Title of thesis: The children's and educators thoughts of forest activity and the developing of it: Possibilities of a nature growing and environmental education in the early childhood education

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2018

Number of pages: 91

Number of appendices: 5

The objective of this thesis was to study what kind of opportunities the nature and environmental education provides in early childhood education. In this thesis, the co-operator was early childhood education of the town of Seinäjoki. The cooperation partner gave a project with the subject "Me in the nature, the nature in me." One objective of the project has been to develop the preschool age children nature and environmental education.

In this thesis it was studied what kind of thoughts the preschool age children and the educators of the early childhood education had from the forest activity of their day nursery. The objective was to find functional methods of implementation to the nature and environmental education of the project as a research subject.

This thesis is a qualitative study. Altogether, 18 children and six adults participated in the study out of the day nursery. 11 of the children were of preschool age and seven five-year-old ones. Four of the educators were kindergarten teachers and two childminders. The objective was to get answers both from the educators and the children. The material was collected with the methods of the individual interview using theme interview. In the analysis of the thesis help themes were used.

The research results were that the educators experienced the learning in nature was versatile. In the forest it was learned to operate together. On the basis of the research results, nature is examined in the forest activity, played and huts are built and cooperative skills and friend skills are learned. The children experienced learning activities in the forest through play and examining. It was experienced that the nature and environmental education supported the preschool age children's school readiness because of the contents of its versatility. It was stated the senses and increased children's ability to concentrate. For the project, the educators hoped that they were getting support for the carrying out of a nature and environmental education and ideas. They told that they were waiting for the possibilities of cooperation from other educators and early childhood educators who carry out nature education.

Keywords: Learning environment, early childhood education, preschool education, nature education, environmental education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva- ja kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1 Tutkimuksen tausta ja yhteistyöhanke	8
2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	9
2.3 Hanke Minä luonnossa, luonto minussa.....	10
2.4 Aikaisemmat tutkimukset	11
3 UUDISTUVA VARHAISKASVATUS.....	14
3.1 Varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavat lait.....	14
3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa.....	15
3.2.1 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman mukainen ympäristökasvatus.....	17
3.2.2 Ilmiöpohjainen oppiminen varhaiskasvatuksessa	18
4 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS LAPSUUDESSA.....	20
4.1 Luontokasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle	20
4.2 Luonto- ja ympäristökasvatuksen merkitys esiopetusikäisille lapsille.....	22
4.3 Leikki ja sen merkitys lapsuudessa	23
4.4 Luontokasvatuksen tarjoamat mahdollisuudet	24
4.5 Luonto oppimisympäristönä	26
4.6 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa	27
4.7 Ympäristökasvatuksen pedagogiset mallit	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	34
5.1 Tutkimuksen eteneminen	34
5.2 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmät.....	35
5.3 Teemahaastattelu	36
5.4 Tutkimuksen analysointi.....	38
5.5 Haastattelujen analysointi	40

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	43
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	45
6.1 Tutkimuskohteeseen tutustuminen.....	45
6.2 Havainnot metsäretkestä	47
7 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	
LASTEN NÄKÖKULMASTA.....	49
7.1 Luonto toimintaympäristönä lasten näkökulmasta.....	49
7.2 Luontokokemukset	51
7.3 Luontoympäristöstä oppiminen	52
7.4 Metsätoimintaan liittyvät lasten toiveet ja ehdotukset.....	54
8 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	
VARHAISKASVATTAJIEN NÄKÖKULMASTA.....	56
8.1 Luontokasvatuksen toteuttaminen.....	56
8.2 Metsätoiminnan toteuttamiseen liittyvät haasteet.....	59
8.3 Kokemus luontokasvatuksesta.....	61
8.4 Luonto oppimisympäristönä	62
8.5 Havainnot lasten käyttäytymisessä ja leikeissä luontoympäristössä	68
8.6 Varhaiskasvattajien toiveet ja ehdotukset liittyen metsätoimintaan.....	70
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	74
9.1 Luontokasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa	74
9.2 Luonto oppimisen yhtenä tilana.....	76
9.3 Metsätoiminnan kehittäminen	80
10 POHDINTA	82
LÄHTEET	85
LIITTEET.....	91

Kuva- ja kuvioluettelo

Kuva 1. Palmerin puumalli	29
Kuva 2. Ympäristökasvatuksen talomalli.....	31
Kuvio 1. Tutkimuksen eteneminen.....	35
Kuvio 2. Kasvattajien teemahaastattelun esimerkki.....	37
Kuvio 3. Lasten haastattelujen alustava teemoittelu.....	41
Kuvio 4. Kasvattajien haastattelujen alustava teemoittelu.....	42
Kuvio 5. Metsä yhteisöllisyyden ja toimimalla oppimisen mahdollistajana.....	74
Kuvio 6. Luonnon merkitys oppimisympäristönä.....	77
Kuvio 7. Metsätoiminnan kehittäminen.....	80

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on perehtyä luonto- ja ympäristökasvatuksen toteuttamiseen tutkimukseen osallistuvassa päiväkodissa. Tutkimuksessa tarkastellaan yhden päiväkodin varhaiskasvattajien ja lasten kokemuksia metsätoiminnasta sekä ajatuksia metsätoiminnan kehittämisestä. Tavoitteena on luoda pysyviä toteuttamismalleja päiväkodissa jo nyt toteutettavaan metsätoimintaan, osana alkavaa hanketta. Tutkimusta varten kerätään vastauksia haastatteleamalla lapsia ja aikuisia, jotta päiväkodin metsätoiminnasta saataisiin monipuolinen näkökulma.

Tämän tutkimuksen yhteistyötahona on Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen hanke *Minä luonnossa, luonto minussa*. Tavoitteena on muodostaa ajatuksia metsätoiminnan toteuttamisesta osana syksyllä 2018 alkanutta hanketta *Minä luonnossa, luonto minussa*. Erityisesti tarkastellaan luontoa oppimisympäristönä sekä millaisia mahdollisuuksia luontoympäristö tarjoaa varhaiskasvatuksessa esiopetusikäisille lapsille. Hanke on tutkimuskohteenani olevassa päiväkodissa alkanut varsinaisesti vasta syksyllä 2018. Haastattelin tutkimustani varten kuitenkin jo keväällä 2018 päiväkodin lapsia ja henkilökuntaa, keräten heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan metsäretkistä, metsätoiminnasta ja luontokasvatuksesta. Haastattelujen tavoitteena on havainnollistaa luontokasvatuksen käytäntöjä ja merkityksiä sekä sitä, millaisena oppimisympäristönä luonto voi varhaiskasvatuksessa erityisesti esiopetusikäisillä näyttäytyä. Hanke *Minä luonnossa, luonto minussa* saa ajatuksia ja näkökulmia luontokasvatuksen ja metsätoiminnan toteuttamiseen lapsilta ja kasvattajilta.

Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatus ymmärretään tärkeänä tavoitteena ja oppimisen alueena. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 39, 44) kerrotaan ympäristökasvatuksesta, jonka tavoitteena on lapsen luontosuhteen vahvistaminen. Tällöin ihminen tuntee kuuluvansa ympäristöönsä ja kykenee toimimaan ympäristönsä hyväksi (Cantell, 2011, 338). Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan erityisesti oppimisympäristöjen ilmiölähtöisyyttä, eli tutkivaa oppimista. Se näyttäytyy lapsilähtöisenä oppimisena sekä toimintana, jota voidaan toteuttaa luontoympäristössä.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen taustoja ja yhteistyöhanketta. Tämän luvun tarkoituksena on kertoa, mistä opinnäytetyö sai idean ja mikä yhteistyötaho tutkimuksella on. Hanke, johon opinnäytetyöni perustuu, on Opetushallituksen rahoittama hanke nimeltään Minä luonnossa, luonto minussa. Se sisältää useita tavoitteita ja osa-alueita, joista olen valinnut tavoitteen "Lähdetään luontoon!".

Hanke on osa Opetushallituksen Innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittämishanketta, ja kohdistuu Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatukseen. Tässä luvussa tarkastellaan myös, millaisia mahdollisuuksia luontokasvatuksen toteuttamisessa on paikallisesti Seinäjoella. Erityisesti tarkastellaan Seinäjoen kaupungin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä sitä, miten luonto ja ympäristökasvatus on siinä huomioitu.

2.1 Tutkimuksen tausta ja yhteistyöhanke

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa siitä, kun otin yhteyttä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen aluejohtajaan. Tiedustelin aihetta opinnäytetyöhöni, jolloin aluejohtaja kertoi minulle hankkeesta, joka parhaillaan toimii pilottipäiväkoti Satulinnassa Seinäjoella. Hanke on nimeltään Minä luonnossa, luonto minussa. Hankkeeseen sisältyy eri osa-alueita. Hankkeen yksi osa-alue tuo luontokasvatusta osaksi esiopetukseen. Aihe osoittautui itselleni erityisen mielekkääksi, sillä luonto ja luontokasvatus ovat kiinnostaneet minua aina. Luonnon hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa sekä sen voimaannuttavat vaikutukset tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen.

Hanke Minä luonnossa, luonto minussa kuuluu osaksi isompaa hankekokonaisuutta. Seinäjoen kaupunki on valinnut Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeista 2017 omaksi hankkeekseen tämän varhaiskasvatuksessa toteutettavan hankkeen. Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeiden 2017 tavoitteena on esi- ja perusopetuksen osalta edistää tekemisen ja kokeilemisen kautta oppimista ja oppilaiden kiinnostusta erityisesti luonnontieteitä kohtaan. Tavoitteena on myös kannustaa opettajia ja oppilaita kokeilemaan ja hyödyntämään

tieto- ja viestintäteknologiaa. Kehittämisen tulee olla esiopetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaista. Tavoitteena on oppiainerajat ylittävän yhteistyön tekeminen sekä tutkimuksellisten työtapojen hyödyntäminen. Lisäksi painottuvat vertaisoppiminen, itse tekeminen, projektityö sekä teknologia. (Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeet 2017 pähkinänkuoressa.)

2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia hankkeen Minä luonnossa luonto minussa yhtenä osa-alueena olevaa luonto- ja ympäristökasvatusta ja sen toteuttamista. Hanke toimii tällä hetkellä Satulinnan päiväkodissa, josta hanketta lähdetään viemään eteenpäin osaksi varhaiskasvatusta. Tavoitteena on, että luontokasvatus tulisi osaksi Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia mahdollisuuksia luontokasvatus tarjoaa erityisesti esiopetusikäisille lapsille varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena on tutkia lasten ja kasvattajien näkökulmia ja toiveita alkavan hankkeen luontokasvatuksen sisällöistä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on laadullisen tutkimuksen avulla saada tietoa yhteistyöpäiväkodin ajatuksista, kokemuksista ja mahdollisuuksista luontokasvatuksen toteuttamisesta.

Olen asettanut tutkimukselleni kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäinen tutkimuskysymys on: **Millaisia mahdollisuuksia luontokasvatus tarjoaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tutkittavassa päiväkodissa?** Tavoitteena on saada käsitys siitä, millaisena mahdollisuutena luontokasvatus näyttäytyy tällä hetkellä tutkittavassa päiväkodissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sisältöjen näkökulmasta. Toinen tutkimuskysymys on: **Miten luontoa voidaan hyödyntää oppimisympäristönä varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessa?** Tämän tutkimuskysymyksen tavoitteena on saada käsityksiä siitä, millaisena oppimisympäristönä luonto näyttäytyy varhaiskasvattajien ja lasten näkökulmasta. Millainen oppimisympäristö luonto on sekä miten lapset ja kasvattajat hyödyntävät sitä myös tulevaisuudessa? Tarkoituksena on kuvailla sitä, millaisia asioita lapset pitävät tärkeänä luonnossa, erityisesti metsässä toimiessaan. Kolmantena tutkimuskysymyksenä on: **Miten**

hanke Minä luonnossa, luonto minussa tulee vaikuttamaan päiväkodin toimintaan luonto- ja ympäristökasvatuksen osalta. Tavoitteena on saada käsitys siitä, millaisia toiveita tai ideoita varhaiskasvattajilla ja lapsilla on hankkeen toteutusta ajatellen.

2.3 Hanke Minä luonnossa, luonto minussa

Seinäjoella toteutettavan hankkeen tarkoituksena on luoda esiopetussuunnitelman mukainen malli, jossa toteutetaan luonto- ja ympäristökasvatusta sekä teknologia- ja yrittäjyyskasvatusta. Tavoitteena on luoda malli, jota voitaisiin soveltaa jokaisessa esiopetusta järjestävässä yksikössä Seinäjoella. Tarkoituksena on hyödyntää esiopetusta järjestävän yksikön omia tiloja ja lähiympäristöjä luontokasvatuksen toteuttamiseen. (Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeet 2017 pähkinänkuoressa, 11.)

Toiminta alkaa esiopetuksesta metsäeskarin muodossa, jossa erilaisia arjen toimintoja, kuten ruokailua toteutetaan metsässä. Metsää hyödynnetään laajasti oppimiskokonaisuuksissa. Hankesuunnitelman mukaan metsätoiminta pyritään saamaan luonnolliseksi osaksi arkea, jolloin kokeilujen kautta tietoa jaetaan käytännössä muihinkin esiopetusryhmiin. Tavoitteena on hyödyntää luonnonmateriaaleja ja luontoa oppimisympäristönä. Päiväkodilla on myös useita yhteistyökumppaneita, joiden kanssa kokeillaan toimivia yhteistyömuotoja. (Minä luonnossa, luonto minussa 2017.) Hankkeen pilottipäiväkotina toimii päiväkotit Satulinna. Satulinnan päiväkotit kerää toimivat ideat ja ajatukset luonto- ja ympäristökasvatuksen sekä teknologia- ja yrittäjyyskasvatuksen osalta. (Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeet 2017 pähkinänkuoressa, 11.)

Teema ”Lähdetään luontoon”, jonka olen valinnut tarkasteltavaksi tähän tutkimukseen, on yksi hankkeen toiminnan tavoitteista. Sen tarkoituksena on tutustuttaa lapset omaan lähiympäristöönsä sekä luonnon mahdollisuuksiin ja vaikutuksiin. Keskeistä on, että lapset oppisivat ymmärtämään toimintansa vastuullisuutta ja vaikutuksia luonnon kannalta. Lasten kanssa käytetään luonnonmateriaaleja sekä opetellaan positiivisen luontosuhteen kautta luonnon voimaannuttavaa vaikutusta. (Minä luonnossa, luonto minussa 2017.)

Pilottipäiväkoti Satulinnan kaksi esiopettajaa toimii vihervisertäjinä, jotka vievät toimivaksi koetut mallit ja ideat muille esiopettajille. Tämä tapahtuu koulutusten ja vierailuiden kautta. Toiminnan tavoitteena on, että esiopettajat toteuttaisivat uuden opetussuunnitelman mukaista esiopetusta. Opetuksessa painottuvat rohkeus, toiminnallisuus, uskallus kokeilla uutta sekä hyödyntää laaja-alaisia oppimiskokonaisuuksia lapsen ollessa aktiivinen toimija. (Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeet 2017 pähkinäkuoressa.)

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Luontokasvatuksesta on löydettävissä jonkin verran aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Näissä tutkimuksissa on käsitelty erityisesti lasten luontosuhdetta sekä luontoa oppimisympäristönä. Esittelen seuraavaksi joitakin tutkimuksia, joissa on tarkasteltu luontokasvatusta varhaiskasvatuksessa. Essi Aarnio-Linnavuori (2018) on kirjoittanut akateemisen väitöskirjan Helsingin yliopiston Bio- ja ympäristötieteellisessä tiedekunnassa. Väitöskirjan nimi oli Ympäristö ylittää oppiainerajat: arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ympäristöopetuksen monialaisuutta kouluissa. Ympäristöopetusta tarkasteltiin väitöskirjassa esimerkiksi historian, maantieteen ja uskonnon näkökulmista.

Sanna Koskinen (2010) on kirjoittanut väitöskirjan, joka tarkasteli lasten ja nuorten osallistumista lähiympäristön kehittämiseen. Tutkimuksessa oli tavoitteena arvioida ympäristövastuullista osallistumista ja sen vaikutuksia oppimiseen. Väitöskirjassaan Koskinen esitteli ympäristökasvatuksen, kansalaiskasvatuksen ja ympäristökansalaisuuden käsitteitä. Ympäristökansalaisuudella Koskinen tarkoitti mahdollisuutta oppia kansalaisuutta itse toimimalla. Tutkimuksessa esiteltiin malli ympäristövastuullisuudesta oppimisen prosessina, jota tarkasteltiin voimaantumisen ja valtautumisen avulla.

Mia Stjerna-Häkämies (2016) on tehnyt pro gradu tutkielman aiheesta Metsän taikaa – Luonto esiopetuksen oppimisympäristönä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia ja kokemuksia esiopetusikäisillä lapsilla on luonnosta oppimisympäristönä. Tutkimus kohdistui yhteen päiväkotiin, jossa toimii metsäryhmä.

Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten luontoherkkyys näyttäytyi luontoympäristössä toimimissa.

Luontokasvatukseen pohjautuen on tehty opinnäytetyö, jonka on kirjoittanut Senja Raappana (2016) Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Tutkimuksen nimi oli "Toi on keltamahalintu!": Lapsen luontosuhteen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena työssä oli vahvistaa luontosuhdetta varhaiskasvatuksessa sekä opettaa lasta suojelemaan ja kunnioittamaan luontoa, oppien lähiympäristöstä. Opinnäytetyö oli toteutettu kehitystyönä siten, että siinä oli tehty luontoreppu työvälineeksi kasvattajille erityisesti luontoretkeä varten, pohjautuen vihreisiin arvoihin ja ympäristökasvatukseen.

Silja Vuohensilta (2017) on tehnyt pro gradu–tutkielman aiheesta Lasten sosiaaliset orientaatiot metsäpäiväkodeissa. Tarkoituksena oli verrata lasten sosiaalisia orientaatioita metsäpäiväkodeissa ja tavanomaisemmissa päiväkodeissa. Hän käytti tutkimuksessaan Reunamon (2017) orientaatioteoriaa ja sosiaalisen teorian näkökulmaa tarkastellessaan metsäpäiväkoteja. Hän kertoi tutkimuksessaan metsäpäiväkodista päiväkotimallina, joka on levinnyt Ruotsista. Metsäpäiväkodin toiminnan taustalla on Suomessa ruotsalaiseen pedagogiikkaan pohjautuva malli "I ur och skur", suomeksi "Luonnossa kotonaan" sekä seikkailukasvatus, joka tulee Saksasta.

Enni-Mari Peltoluhta (2013) on kirjottanut pro gradu–työn, joka kertoi tutkivasta luontokasvatuksesta lapsen osallisuuden lisääjänä. Tutkimus toteutettiin Design–tutkimuksena, jonka avulla tutkittiin Case Forest–pedagogiikan soveltamista päiväkodissa. Tutkimuksessa esiteltiin lapsen osallisuuden merkitystä sekä millaisena se näyttäytyy tutkivassa luontokasvatuksessa. Peltoluhta esitteli tutkimuksessaan Teerikallion päiväkodissa kolmea eri luontokasvatusprojektia. Hänen tarkoituksenaan oli kehittää päiväkodin yhden ryhmän metsätoimintaa siten, että se vahvistaisi lapsen osallisuutta. Peltoluhta kehitti toimintaa kolmen design–syklin aikana. Design–tutkimuksessa yhdistyvät suunnittelu, tutkimus sekä käytäntö. Tavoitteena oli siirtää suunnittelu ja tutkimus käytäntöön.

Maria Jääskelä ja Niina Meuronen (2016) ovat tehneet opinnäytetyön aiheesta luontokasvatus Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa. He tarkastelivat, miten luonto

itsessään tarjoaa mahdollisuuksia ja miten lapsi oppii uutta luonnossa oman mielenkiintonsa avulla. Heidän tavoitteenaan oli saada kasvattajat innostumaan luontokasvatuksesta ja siinä kehittämisestä. Jääskelä ja Meuronen toimivat molemmat itse lastentarhanopettajina päiväkodeissa, jotka ovat aloittaneet uuden toimintamallin luontokasvatukseen liittyen. He esittelivät tutkimuksessaan metsämörri-toimintaa sekä metsäesiopetusta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutustua uuteen toimintamalliin luontokasvatuksen osalta sekä antaa tietoa lapsilähtöisestä toiminnasta päiväkoteihin.

3 UUDISTUVA VARHAISKASVATUS

Tässä luvussa käsittelen erityisesti uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaista varhaiskasvatusta sekä perheiden tarkemmin ympäristökasvatukseen paikallisesti. Luvussa kerron erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueesta: Tutkin ja toimin ympäristössäni, johon myös ympäristökasvatus sisältyy. Esittelen varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ilmiöpohjaisen oppimisen näkökulmasta. Lisäksi esittelen lakeja, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta.

3.1 Varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavat lait

Varhaiskasvatustalaki ohjaa varhaiskasvatusta. Laki säättää lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatustalassa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista. Tavoitteena on myös tarjota kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Yksi tavoitteista on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä ohjata lapsia eettisesti vastuulliseen toimintaan. Laissa kerrotaan myös varhaiskasvatusympäristöstä. Sen tulisi olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen. Toimintatiloissa ja -välineissä on huomioitava esteettömyys. Myös ikä ja kehitys on otettava huomioon varhaiskasvatusympäristössä. (L19.1.1973/36.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat perusopetuslaki, ja -asetus sekä valtioneuvoston asetus, joka määrää esiopetuksen tavoitteita. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 8.)

Perusopetuslaki säättää perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta sekä esiopetuksesta. Perusopetuslain tavoitteena on oppilaiden kasvamisen tukeminen yhteiskun-

nan jäsenyyteen. Siinä huomioidaan kasvu ihmisyyteen ja eettiseen vastuuseen yhteiskuntamme jäsenenä. Tavoitteena on myös tasa-arvoisuus yhteiskunnassa sekä koulutuksellinen yhdenvertaisuus. (L 21.8. 1998/628, 1luku, 1–2§.)

3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on lasten luontosuhteen vahvistaminen sekä vastuulliseen toimintaan ja kestäväan elämäntapaan ohjaaminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45). Lapsi oppii luonnosta lähiympäristönsä kautta, jolloin lapsen luontosuhde vahvistuu. Tavoitteena on tarjota lapselle myönteisiä luontokokemuksia. Luonnon erilaisia ilmiöitä voidaan havainnoida esimerkiksi eri aistien avulla. Kun havainnoista keskustellaan, lapsi oppii tunnistamaan erilaisia kasvi- ja eläinlajeja. Luonto toimii rauhoittavana oppimisympäristönä sekä toimii esteettisen kokemuksen tarjoajana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45.) Ahonen (2017, 108) toteaa, että ympäristökasvatus oppimisen alueena luo luontosuhteen muodostumisen mahdolliseksi myös luonnossa liikkumalla, esimerkiksi luontoa havainnoimalla eri vuodenaikoina.

Ympäristökasvatus ohjaa lapsia kestäväan elämäntapaan ja toimimaan oikein luonnon kannalta. Esimerkiksi kasvien ja eläinten kunnioittaminen, roskaamattomuus sekä oman toiminnan vastuullisuus ja jätteiden vähentäminen ovat käytännön esimerkkejä ympäristökasvatuksesta. On tärkeää keskustella lasten kanssa siitä, millaisia vaikutuksia omilla valinnoilla ja teoilla on luontoon. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 kerrotaan oppimisympäristöistä, joissa varhaiskasvatusta toteutetaan. Erilaisia oppimisympäristöjä voivat olla esimerkiksi käytettävät tilat, yhteisöt tai käytänteet, jotka edistävät lapsen kehitystä ja vuorovaikutusta. Luonnossa erilaiset kohteet toimivat kokemuksellisina ja monipuolisina ympäristöinä, jotka toimivat leikin ja tutkimisen mahdollistajina. Myös leikki- puistot ja muut rakennetut ympäristöt tarjoavat luontoelämyksiä. On tärkeää, että kiinnitetään huomiota oppimisympäristöjen kehittämiseen siten, että ne tukevat varhaiskasvatuksen erilaisten tavoitteiden saavuttamista. Oppimisympäristön tehtä-

vänä on toimia myös lapsen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen opetteluun mahdollistajana. Lapselle on tarjottava vaihtoehtoja erilaisista ympäristöistä, jotka tukevat ja mahdollistavat aktiiviseen liikkumiseen, tutkimiseen, leikkimiseen sekä luontaiseen uteliaisuuteen. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja valittaessa tulisikin huomioida erityisesti viihtyvyyttä, esteettömyyttä sekä ekologisuutta. Lasten omat ideat ja leikit ovat keskeisessä asemassa oppimisympäristöjä suunniteltaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31–32.)

Ahonen (2017, 107–108) kertoo varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista. Hän kirjoittaa, että toimintakulttuurin on otettava huomioon kestävä elämäntapa ja vastuullinen suhtautuminen ympäristöön. Käytännössä tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi kierrättämällä, lajittelemalla jätteitä ja hillitsemällä vedenkulutusta ja samalla tarkastella ilmastonmuutosta ilmiönä. Ahonen arvelee, että aikuiset, jotka esimerkiksi huolehtivat luonnon ja ympäristön hyvinvoinnista, vaikuttavat lasten suhtautumiseen luontoa kohtaan. Jos luonnosta huolehtiminen näyttäytyy itseisarvona aikuisille, niin lapsetkin oppivat tulkitsemaan toimintaa positiiviseksi. Hän kirjoittaa, että joidenkin asiantuntijoiden mukaan jokaisella lapsella on syvällinen suhde luontoon. Nykyään on julkaistu yhä enemmän tietoa siitä, miten luonnolla on terapeuttisia vaikutuksia. Ahonen huomauttaa, että lapsi, jolle kehittyy läheinen ja myönteinen luontosuhde, tekee todennäköisesti valintoja, jotka säästävät luontoa.

Ahonen (2017, 247–248) kirjoittaa pienten lasten oppimisen olevan kokonaisvaltaista. Kun lapsi saa tutustua ympäristöönsä ihmetellen ja tutkien, hänen ymmärryksensä laajenee. Aikuinen voi omalla toiminnallaan tukea lapsen oppimista. Ahonen pohtii, että aikuisen oma reflektointi ja tarkastelu omista oppimiskokemuksistaan on tärkeää. Monella aikuisella on kokemusta opettajalähtöisestä toiminnasta, jossa oppimisen alueita tarkastellaan yksipuolisesti. Lasten oppimista voidaankin tukea varhaiskasvatuksessa siten, että lapselle annetaan aikaa ihmetellä erilaisia ilmiöitä ja asioita. Yhdessä pohtiminen on prosessointia, joka tukee oppimista yhteisöllisesti. Ilmiöiden tarkastelu rohkaisee samalla lapsia luovaan ongelmanratkaisuun.

3.2.1 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman mukainen ympäristökasvatus

Tavoitteellinen ympäristökasvatus on mainittu sekä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa että esiopetussuunnitelmassa. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena kerrotaan Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan olevan lapsen luontosuhteen ja kestäväen elämäntavan vahvistaminen. Myönteisten kokemusten kautta lapselle tarjotaan kokemuksia luonnosta, jolloin hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnossa havainnoidaan erilaisia ilmiöitä, niistä keskustellaan ja harjoitellaan tunnistamaan eri lajeja. Lasten kanssa tutustutaan yhdessä lapsilähtöisesti luontoon, hyödyntäen mediakasvatuksen tuottamaa tietoa ja välineitä. (Meirän vasu 2017, 48.)

Ympäristökasvatuksesta kerrotaan Seinäjoen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Sen tavoitteena on edistää lasten luontosuhdetta ja ympäristöherkkyyttä. Ympäristöä tutkitaan erilaisilla välineillä sekä pohditaan luontoon liittyviä käsitteitä. Lapsia ohjataan suojelemaan luontoa ja huolehtimaan ympäristöstään. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 40.)

Esiopetuksessa oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja tai käytänteitä, jotka tukevat lapsen kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjen on tarjottava mahdollisuuksia esimerkiksi leikkiin ja luovuuteen. Myös lähiluonto ja rakennettu ympäristö toimivat oppimisympäristöinä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23–24.)

Lapset otetaan mukaan leikkiympäristöjen suunnitteluun ja toteutukseen niin sisä- kuin ulkotiloissakin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa pidetään tärkeänä leikkiympäristöstä huolehtimista sekä sen kunnioittamista. Oppimisympäristöistä puhuttaessa luonnon ja lähiympäristön hyödyntäminen sekä salliva ja joustava leikkikulttuuri nousevat esille. Lapsen oma maailma sekä leikkivälineet ja materiaalit ovat tärkeää olla saatavilla. (Meirän vasu 2017, 37.)

3.2.2 Ilmiöpohjainen oppiminen varhaiskasvatuksessa

Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 31) painotetaan oppimisympäristöjen tärkeyttä. Niiden tulee tukea lasten uteliaisuutta ja aktiivisuutta sekä sallia ympäristön tutkiminen. Tutkivassa oppimisessa on kyse kysymysten esittämisestä ja ilmiöiden ihmettelystä. Alle kuusivuotias lapsi tutkii, kyselee ja ihmettelee mielellään. Tutkiva oppiminen perustuu näihin lapsen valmiuksiin tutkia ilmiöitä. Lapsi oppii toimimaan monenlaisissa toimintaympäristöissä, kun saa tutkia ja olla utelias. (Lipponen 2016, 33.)

Kettunen ja Laine (2017, 7) korostavat ulkona oppimisessa tapahtuvan monialaisen oppimisen itsestään. Toiminnallisen oppimisen avulla lapset ovat myös motivoituneita oppimaan. Mykrä (2017, 9–12) kirjoittaa erityisesti koulujen opetussuunnitelmassa korostuvan käsitteen ilmiö. Ilmiöpohjainen oppiminen on mahdollista, kun opitaan monialaisia asioita. Opetuksessa voidaan käsitellä esimerkiksi matikkaa ja äidinkieltä osana ympäristökasvatusta. Mykrä arvelee, että luonto houkuttelee kielelliseen vuorovaikutukseen ja edistää matemaattista ajattelua.

Lipponen (2016, 31–32) pohtii lapsen oppimisen alkavan usein siitä, että lapsi ei tiedä jotakin asiaa. Kun lapsi esittää kysymyksen, siihen vastaaminen on lapsen oppimisen kannalta tärkeää. Aikuisen suhtautumisella lapsen esittämään kysymykseen on oppimisen kannalta suuri merkitys. Selitysten ja vastausten etsimisen avulla lapsi harjoittelee älyllisiä toimintoja. Tutkiva oppiminen perustuu tähän ajatukseen. Siksi lasta tulee rohkaista kysymään ja selittämään asioita ja ilmiöitä.

Varhaiskasvatuksen sisältämä pedagogiikka on kokonaisuus, johon sisältyy kasvatusta, opetusta sekä hoitoa. Pedagogisen toiminnan viitekehykseen varhaiskasvatuksessa kuuluu yhtenä osa-alueena oppimisen alueet. Oppimisen alueet on jaettu viiteen eri osa-alueeseen. Ne ovat Kielten rikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Minä ja meidän yhteisömme, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet eivät ole toisistaan erillään olevia, vaan niitä sovelletaan ja käytetään lasten mielenkiinnon mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36, 39.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni sisältyy varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueisiin. Oppimisen alueet liittyvät varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa sekä toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Alueen Tutkin ja toimin tavoitteena on luoda lapsille valmiuksia havainnoida ja tutkia omaa ympäristöään. Samalla voidaan tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja toteuttaa teknologia- ja ympäristökasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39, 44.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden yhtenä oppimiskokonaisuutena on periaate Tutkin ja toimin ympäristössäni. Myös siellä määritellään tutkiva oppiminen, joka toteutuu havainnoimalla, kokeilemalla ja tutkimalla ympäristöään. Tutkiva työtapa tarkoittaa esikouluvaiheessa sitä, että lapsia kannustetaan etsimään tietoa ja saamaan vastauksia havaintoihin ja ongelmiin. Matikaisen (2008, 159) mukaan Järvinen ja Savolainen (1997, 63–70) kuvaavat varhaiskasvatukseen soveltuvan erilaiset tutkimusprojektit, jotka tarjoavat elämyksellisiä kokemuksia luonnon kanssa. Parikka-Nihti (2011, 68) korostaa, että lapsen havaintoja hyödynnetään parhaiten projektilähtöisyyden avulla, jolloin lapset saavat tutkia ja kokeilla itse.

4 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS LAPSUUDESSA

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella ympäristökasvatuksen merkitystä lapsuudessa. Luvussa tarkastellaan luontoa oppimisympäristönä, eli sitä, millaisia mahdollisuuksia luonto tarjoaa oppimisympäristönä. Tässä luvussa käsittelem myös luontokasvatuksen tarjoamia mahdollisuuksia ja merkityksiä erityisesti esiopetusikäisen lapsen kehityksen kannalta. Luvussa tarkastelen myös leikin merkitystä lapsuudessa ja varhaiskasvatuksessa. Lopuksi esittelen erilaisia näkökulmia luontokasvatuksen toteuttamiseen, kuten Case Forest –pedagogiikkaa, seikkailukasvatusta ja kestäväää kehitystä.

4.1 Luontokasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle

Ympäristökasvatus merkitsee elinikäistä oppimisen prosessia, jossa tietoisuus omasta ympäristöstä lisääntyy. Samalla myös oma rooli ympäristön suojelijana ja ympäristöstä huolehtijana sisäistyvät. (Matikainen 2008, 155.) Vastuu luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä kuuluu jokaiselle (Backman 2002, 5, Matikaisen 2008, 155 mukaan). Ympäristökasvatuksen tavoitteena on luonto- ja ympäristösuhteen vahvistaminen ja elinikäiseen oppimiseen innostaminen. Nykyään huomioidaan yhä enemmän myös rakennetun ympäristön, kuten kaupunkiluonnon merkitys. Kestävän kehityksen mukaisesti luontokasvatukseen kuuluu myös sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö. (Cantell, 2011, 336.) Rosenberg (1993, 1) esittää ympäristökasvatuksen tavoitteena olevan ympäristösuhteen luomisen sekä luonnossa olemisen ja sen tuntemisen, jotta siitä opittaisiin pitämään huolta.

Saario (2017) kuvailee sarjassaan Asfalttiviidakot omaa lapsuuttaan luontokokemusten kautta. Hänen lapsuudessaan leikittiin paljon, ja ulkona oltiin aina kuin mahdollista. Osittain ulkona oltiin siksi, että sisällä ei ollut mitään tekemistä. Nykyajassa suuri osa ihmisistä asuu kuitenkin kaupungeissa, betonisten rakennusten ympäröimänä. Hänen mukaansa ulkona oleskelu on vähentynyt merkittävästi, ja olemme yhä enemmän sisätiloissa. 2000-luvulla syntyneen lapsen elinpiiri voi olla vain kymmenesosa hänen vanhempiansa lapsuuden elinpiiristä. Jos ajatellaan lapsen isovanhempien elinpiiriä, silloin ero elinpiirin laajuudella kasvaa jopa 80-kertaiseksi.

Koska lapsen elinpiiri saattaa olla vain 300 metriä lapsen kodista, on tärkeää osata hyödyntää lapsen lähiluontoa.

Suomi ja Juusola (2016, 72) kirjoittavat Harvardin yliopiston professori Howard Gardnerista, joka kehitti 1980-luvulla moniälykkyysteorian. Teoriaan kuuluu seitsemän eri älykkyyden tyyppiä. Niitä ovat esimerkiksi kielellinen, liikunnallinen sekä avaruudellinen ja visuaalinen älykkyyks. Professori havaitsi myöhemmin ympäristön tarkkailun ja ymmärtämisen tärkeyden, joten hän lisäsi teoriaansa kahdeksannen älykkyyden tyyppin, luonnon ymmärtämisen kyvyn. (Suomi & Juusola 2016, 75.)

Suomi ja Juusola (2016, 72–73) arvioivat, että lasten taidot liikkua ja leikkiä luontoympäristössä ovat olleet aikaisemmin paremmat. Lapset liikkuvat vapaasti vähemmän, mikä on johtanut juoksemisen ja kävelemisen heikkoihin taitoihin. Kirjoittajat pohtivat, että lasten mahdollisuus vapaaseen leikkiin ulkona ja lähiympäristöissä parantavat ystävyden taitoja. He kertovat ruotsalaisesta tutkimuksesta, jonka mukaan vapaasti ulkona leikkivällä lapsella on jopa kaksinkertainen määrä ystäviä verrattuna lapseen, joka kulkee auton kyydissä eri paikkoihin. Tekijät mainitsevat tutkimuksen, mistä ilmenee, että lapset jotka ovat luontopäiväkodissa, ovat tarkkaavaisempia ja parempia kehonhallinnassa sekä käyttävät mielikuvitustaan tehokkaammin leikeissä.

Lyhty (2017, 29) haastattelee Superin lehtiartikkelissa Suomen Ladun lastentoiminnan suunnittelija Tiia Eskelistä. Eskelinen korostaa varhaiskasvatusvuosien olevan tärkeitä lapsen luontosuhteen kehittymisen kannalta. Lähes kaiken sisällön varhaiskasvatussuunnitelmasta voi oppia luonnossa. Luontosuhteen kehittyminen on tärkeää, sillä luontoa halutaan hoivata ja suojella, kun siihen on ensin kiintynyt. Tällöin lapsi saa tunteen omasta pärjäämisestään, jolloin lapsen minäkuva vahvistuu. Lapsiryhmällä voi olla päiväkodissa retkipaikka, jossa käydään usein, jotta paikasta muodostuisi tuttu ja turvallinen. Retkikohde toimii tällöin lapsiryhmän monipuolisena oppimisen kohteena vuodenaikojen vaihtuessa.

Myönteinen luontosuhde rakentuu jo lapsuudessa, jolloin luonnosta saadut kokemukset luovat pohjan tulevaisuudelle. Luontosuhde kertoo, millaisen merkityksen ihminen antaa luonnolle. Luonnon kohtelu ja suhde luontoon näyttäytyvät suhteena

luontoympäristön käyttöön. Juuri luontosuhteen luomisen edistämiseksi päiväko-
deissa toteutetaan ympäristökasvatusta. (Cantell 2011, 332.)

4.2 Luonto- ja ympäristökasvatuksen merkitys esiopetusikäisille lapsille

Ojala (2015, 80) kuvaa kouluvalmiuden erilaisia tulkintoja. Yksi niistä on sosiokulttuurinen lähestymistapa. Sosiokulttuurisen lähestymistavan mukaan ympäristö opettaa lapselle erilaisia taitoja. Sosiokulttuurinen lähestymistapa liittyy vahvasti lapsen kielen ja ajattelun kehittymiseen, jotka vahvistuvat nykytasoa vaativammalla lähikehityksen alueella. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi oppii häntä kyvykkäämmiltä oppijoilta, eikä kouluvalmiutta voi tarkastella pelkästään yksilön suorittamisella. Ihmisen ja kulttuurisen ympäristön vuorovaikutus kehittävät kouluvalmiuksia. (Ojala 2015, 80.)

Lautela korostaa (2009, 28) kuusivuotiaan lapsen olevan murrosvaiheessa. Lapsen fyysiset, emotionaaliset, kognitiiviset ja sosiaaliset taidot kehittyvät, joten esiopetuksen rooli on lapsen elämässä tällöin merkittävä. Lummelahti (2001, 32–33) pohtii, että lapsen kanssa työskentelevä aikuinen oppii tunnistamaan lapsen kehitysvaihetta esimerkiksi seuraamalla lapsen leikkejä. Havainnoimalla aikuinen saa käsityksiä siitä, miten lapsi oppii ympäristöstään, ajattelee ja tekee valintoja, arvioi suorituksiaan tai miten lapsi toimii toisten lasten kanssa.

Stjerna-Häkämies (2015, 2) toteaa tutkimuksessaan, että esiopetusikäisille lapsille luontoympäristö näyttäytyy monipuolisena oppimisen kokemuksena. Lapsille on merkityksellistä reflektoida ja jakaa luontokokemuksiaan. Luonto oppimisympäristönä myös tukee lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti, edistää ympäristöherkkyyttä sekä lisää tunneilmaisua. Tutkija arvelee, että luonto tarjoaa lapsille ympäristön, joka toimii osallistavana oppimisympäristönä kehittäen luonnon havainnointitaitoja. Tutkimuksen lopussa todetaan, että oppimisympäristöjä kehitettäessä on tärkeää huomioida lapsen näkökulma.

4.3 Leikki ja sen merkitys lapsuudessa

Luontokasvatuksessa korostetaan lasten vapaan toiminnan ja leikin merkitystä. Jotta lapsi voisi kehittyä, hän tarvitsee aktiviteetteja syventääkseen kokemuksiaan ja tietojaan sekä oppiakseen taitoja, joita tarvitaan kehittymisessä. Lasten leikki on dynaamista, vuorovaikutuksellista, luovaa ja mielikuvituksellista. Lapsen leikki toimii esimerkiksi ajattelun sekä vuorovaikutuksen ja luovuuden kehittymisen väliin. Leikki heijastaa lapsen kehityksen tilannetta. Lapsen leikkiessä hänen psyykinen energiansa on keskittynyt tilanteeseen. (Ojala 2015, 141.) Harry (2011, 149) arvioi, että varhaiskasvatuksessa koulutetut opettajat ymmärtävät leikin tärkeiden vaikutusten lapsen kehityksen kannalta. Yleinen näkökulma voi kuitenkin usein olla se, että lapset ”vain” leikkivät ollessaan tylsistyneitä tai kuluttaakseen aikaansa.

Vehkalahti ja Urho (2013, 21, 61–62) kuvailevat kaikkien ihmisten olevan luovia. Leikkiessään lapsi saa olla luova vapaasti. Tällöin luova toiminta tuo lapselle iloa ja onnistumisen kokemuksia, tukien itsetuntoa. Leikkien olennainen osa on myös se, missä leikki tapahtuu. Kirjoittajat pohtivat, että pihan puut, kivenkolot tai kiipeilytelineet tuovat leikkiin mielikuvituksellisuutta. Leikkipaikkojen sijainnilla on myös merkitystä, sillä rauhallinen oma tila mahdollistaa lasten oppimisen. Leikin etenemisen kannalta onkin oleellista, että leikkiympäristö tukee leikkiä. Rosenberg (1993, 9) korostaa, että leikille on annettava aikaa ja tilaa, jotta se voisi kehittyä. Hän painottaa, että luonto tarjoaa mahdollisuuden pitkäkestoisille leikeille, sillä luonnossa leikkejä ei tarvitse välttämättä siivota pois.

Lautela (2009, 31–34) toteaa, että kuusivuotias käy läpi muutoksia myös leikkien sisällöissä. Kuusivuotiaalla leikki muuttuu muotoaan. Se muuttuu suunnitelmalliseksi ja pitkäkestoisemmaksi kuin ennen. Kuusivuotiaana lapsi saavuttaa kouluvalmiuksia, joita ovat pitkäjänteisyys, johdonmukaisuus, suunnitelmallisuus sekä kommunikointi- ja yhteistyötaidot. Tällöin lapsi opettelee tarvittavia taitoja leikkiesään. Olennaista lapsen leikissä onkin sen omaehtoisuus. Leikin tulee syntyä lapsesta itsestään, jolloin hän saa harjoitella kehittyviä taitojaan.

Parikka-Nihti (2011, 58) pohtii, että lapsen elämää kuvaavat yhä enemmän nykypäivän suorittamisen ja onnistumisen paineet. Lapset eivät enää kävele vapaasti

yhtä paljon kuin ennen, ja harrastuksiin kuljetaan autolla. Lapsi myös opettelee motorisia taitojaan usein erilaisten urheiluharrastusten kautta. Luontoympäristössä motoristen taitojen harjoittelu kuitenkin toteutuu usein huomaamatta. Kirjoittajan mukaan luonto myös rauhoittaa ja kehittää lasta keskittymään.

Cantell (2011, 332) painottaa luontosuhteen kehittyvän lapselle leikkimisen avulla. Leikkiessä lapsi tutkii ja seuraa luonnonilmiöitä. Tällöin leikkiin liittyy myös erilaisten aistien käyttämisen taito, jota pidetään tärkeänä luonnontutkimisen kannalta. Luonto tarjoaa lapselle piilopaikkoja ja erilaisia leikkimisen alueita (Heckmann, 2014, 9–10). Heckmann pohtii, että luonnossa rakennellaan majoja ja huolehditaan eläimistä, mikä opettaa lapsille uteliaisuutta. Hän korostaa myös tiedonhalua joka syntyy, kun lapsi etsii kivien koloista ja kantojen alta tutkittavaa.

Rosenberg (1993, 10) kuvailee, että majojen rakentelu on mielekästä lapsille. Lapset voivat rakentaa majan oksista ja maja voi olla pieni tai iso. Majojen rakentelu kehittää myös ongelmanratkaisutaitoja. Rakennetun ympäristön ja luonnontilaisen ympäristön merkityksillä voi joidenkin näkemysten mukaan olla eroja. Heckmann (2014, 9) korostaa lasten leikkimisen merkitystä luonnossa. Hän painottaa leikkimistä, joka tapahtuu luonnossa eikä rakennetussa leikkipuistossa. Leikkipuistoissa leikki on usein rajoitettua, joten lapset eivät ehkä hyödynnä luovuutta leikeissään yhtä paljon kuin luonnontilaisessa ympäristössä. Rajoitettua on myös aikuisen toiminta, jos hänen roolinsa on vain istua paikoillaan leikkipuistossa.

4.4 Luontokasvatuksen tarjoamat mahdollisuudet

Jantunen ja Lautela (2011, 50) korostavat luontokasvatuksen tarjoavan erityisesti lasten aisteille merkityksellisiä kokemuksia. Heidän mukaansa luonto ja sen tuomat aistikokemukset eivät välttämättä ulotu nykypäivänä kaikkialle ja kaikille. Kirjoittajat toteavat, että tarvitaan kasvattajia ja aikuisia, jotka tukevat lasten luontoyhteyttä. Luonto ja erityisesti metsä tukevat omatoimisuuden kehittymistä sekä liikunnallisuutta. Lasten kanssa ei aina tarvitse lähteä kauas luontoon saadakseen luontokokemuksia. Tällöin oma lähimetsä voi toimia merkittävänä oppimiskokemuksena, jota voidaan myöhemmin hyödyntää oppimisessa. Koetun luontokokemuksen avulla

opitaan parhaiten, kun kokemus voidaan yhdistää opetettuun tietoon. Varhaiskasvatuksikäisille lapsille luonto tarjoaa tunnekokemuksia (Kurttio 1992, 20–21, Matikaisen 2008, 156 mukaan). Niitä ovat herkkyyys ympäristöään kohtaan, luonnosta saatavat esteettiset ja ainutkertaisuuden kokemukset sekä mielihyvän kokeminen osana luontoa.

Saario (2017) pohtii lasten viettävän aikaa luonnossa vähemmän kuin koskaan aikaisemmin. Tämä on tärkeä huomioida, sillä luonnossa leikkiminen on lapsen kehityksen kannalta tärkeää. Jos päiväkodissa on tylsä piha ja käytössä mielikuvituksen leikkipuisto, se saattaa vaikeuttaa lapsen kasvua luovaksi ja tasapainoiseksi. Saario kertoo ohjelmassaan Silja Vuohensillasta, joka on tutkinut metsän ja luonnon vaikutuksia leikki-ikäisiin lapsiin. Hän on tutkinut metsäpäiväkotien ja tavallisten päiväkotien eroja. Vuohensillan korostaa, että metsäpäiväkotien lapset erottuvat tavallisista päiväkodeista monin tavoin. Metsäpäiväkodeissa lapset ovat sosiaalisempia, osallistuvampia, sovittelevampia sekä yhteistyöhaluisempia kuin muut lapset. Leikit metsäympäristössä ovat pidempikestoisia ja niihin osallistuu moni lapsi.

Ahonen (2017, 108) arvelee, että lapsen luontosuhdetta voidaan vahvistaa erilaisien tarinoiden ja kertomusten avulla. Luonnoneläimet ja satuolennot johdattelvat lasta pohtimaan luonnon suojelemista ja kunnioittamista. Tampio ja Tampio (2014, 11) pohtivat ulkona oppimisen edistävän oppimisen syvyyttä. Luonnossa menetelmät voivat olla toiminnallisia ja vaihtelevia, jolloin ne lisäävät motivaatiota oppimiseen. Nikkinen (2001, 5, 11, 16–17) kertoo, että luonto on itsessään suuri satu. Gösta Frohm on luonut Metsämörriin, joka halusi luoda vaihtoehtoja lasten kaupunkiympäristöille. Hänen tavoitteenaan oli saada lapset leikkimään metsissä ja luonnon äärellä. Metsämörri on eläinten ja lasten ystävä, joka opettaa lapsille ennen kaikkea suojelemaan luontoa. Nikkisen mukaan lapset oppivat erityisesti satujen ja satuhahmojen avulla, jolloin Metsämörri on oivallinen tapa tutustuttaa lapset luontoon.

Luonnon ja erityisesti metsien hyödyntämisestä on tehty opas koulujen ja päiväkotien käyttöön. Virpi Sahi on kirjoittanut Koulumetsäoppaan erityisesti päiväkodeille ja kouluille, tavoitteenaan lisätä lähimetsien arvostusta ja käyttämistä. Tarkoituksena on myös tukea metsien käyttöä leikkeihin ja oppimiseen. (Koulumetsäopas,

7.) Koulumetsäoppaassa kerrotaan, että päiväkodin lähimetsää kannattaa hyödyntää, kunhan muistaa jokamiehenoikeudet. Päiväkodeissa lähimetsien käyttäminen jatkuu yleensä perinteenä henkilökunnalta toiselle. (Koulumetsäopas, 19.)

Kun metsäluontokasvatus on onnistunut, se luo haluja toimia metsien puolesta. Metsässä oppimisessa tavoitteena on toiminnallinen opetus, jossa voidaan hyödyntää luonnonmateriaaleja pedagogisesti. Jokainen kasvattaja voi omalla tavallaan toteuttaa luontokasvatusta. Päiväkoti voi luoda myös oman ympäristökasvatussuunnitelman, josta ilmenee, miten metsää voidaan hyödyntää esimerkiksi eri vuodenaikoina. (Koulumetsäopas, 2014, 77, 81.)

4.5 Luonto oppimisympäristönä

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 79–80) toteavat, että aikuisen tehtävänä on tutustuttaa lapsi ympäristöönsä eri aistein ja menetelmin. Erilaiset ohjatut toiminnat, kuten leikit lähimetsässä tutustuttavat lasta luontoympäristöön. Lapsen on tunnettava olonsa turvalliseksi, jotta hän uskaltaisi tutustua ympäristöönsä. Ympäristösuhteen luomiseksi tarvitaan tuttuja ympäristöjä ja leikkejä, mutta myös uusia kokemuksia. Lapsi uskaltaa tutustua luontoon laajemmin, kun lasta opastaa turvallinen aikuinen. Kirjoittajien mukaan lasta voidaan tutustuttaa luontoon muun muassa erilaisten symbolisten kokemusten kautta. Lasten kanssa voidaan tutustua etukäteen luontoon hyödyntämällä esimerkiksi kuvia luonnosta. Tällöin lapsi muodostaa käsityksiä ilmiöistä ja kohteista, joita hän voi luonnossa kohdata.

Virolainen ja Virolainen (2018, 270–271, 280) arvelevat, että oppimisympäristöllä on vaikutus oppimiseen. Ympäristö voi motivoida luovuuteen ja tukea sosiaalista vuorovaikutusta. Heidän mukaansa Opetusministeriö- ja hallitus ovat ryhtyneet kehittämään niitä vastaamaan nykyajan tarpeita. On tärkeää, että oppimisympäristöt ovat innovatiivisia, jolloin ne tukevat oppimista. He kertovat eräästä tutkimuksesta, jonka mukaan pelkästään luontomaisema luokkahuoneesta auttaa oppimisessa, sillä luonto sekä rauhoittaa että vähentää stressiä.

Jantunen ja Lautela (2011, 50) korostavat leikkiympäristön merkityksen tärkeyttä alle kouluikäiselle lapselle. Heidän mukaansa lapsen kehitys ja terveys hyötyvät

luonnossa leikkimisestä, erityisesti sillä on vaikutusta lapsen keskittymiskykyyn. Luonnossa liikkumisen kerrotaan olevan jopa kotitaustaa merkittävämpi vaikuttaja tarkkaavaisuushäiriöiden kehittymiseen. Voidaankin siis todeta, että lapsen taustasta riippumatta luonto voi toimia ennaltaehkäisijänä keskittymiskykyä vaativien haasteiden kanssa. Suomi ja Juusola (2016, 73) painottavat esimerkiksi ADHD-lasten hyötyvän ulkoilmassa oleilusta. Luonnolla on myönteinen vaikutus aisteihin, motorisiin taitoihin sekä mielikuvituksen käyttöön. Kirjoittajat esittävät, että luonto soveltuu rauhoittumisen ja ilon lähteeksi sekä rauhoittumisen paikaksi.

Cantell (2011, 332) pohtii, että lapsen leikkiympäristöjen tulisi tarjota vaihtelevia ja kehittäviä mahdollisuuksia liikkumiseen. Lapsille ei tarvitse tarjota ainoastaan valmiiksi rakennettuja ympäristöjä, sillä he nauttivat luonnon tarjoamista mahdollisuuksista. Heckmannin (2014, 20) mukaan on eri asia istua korkealla puun oksalla kuin liukumäen päällä. Lapsi saa luonnosta aitoja aistikokemuksia. Luonnossa on erilaisia muotoja ja epätasaisuuksia. Esteettinen kokemus on aistien kannalta laajempi, kun lapsi saa tuntea aitoja luonnonmateriaaleja leikkiessään ja tutkiessaan.

Ahonen huomauttaa, että lapsilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen. Lasten osallisuutta pidetään arvona, joka ohjaa toimintaa ja sen suunnittelua. On tärkeää pohtia, millaisessa ympäristössä lapset viihtyvät ja millainen toiminta on mielekästä. Luonto ja leikkipuistot mahdollistavat pedagogiikan toteutumisen myös oman päiväkodin ulkopuolella. Lapset osaavat havainnoida asioita, joita aikuiset eivät aina edes huomaa. Olisikin tärkeää, että ratkaisut oppimisympäristöistä tehdään lasten näkökulmasta, jolloin ne tehostavat leikkiä ja toimintaan sitoutumista. (Ahonen, 2017, 116.)

4.6 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa

Kestävä kehitys on omaksuttu yhdeksi peruseriaatteeksi sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen tavoitteissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 19–20) kerrotaan varhaiskasvatuksen arvoperustasta, johon terveellinen ja kestävä elämäntapa kuuluvat. Arvoperustan mukaan ekologisuus huomioidaan toiminnassa siten, että lapset ymmärtäisivät sen merkityksen sosiaalisen kestävyuden ja ihmisoikeuksien kannalta. Wolff (2004, 23–25) painottaa, että kestävä elämä perustuu

kunnioittamiseen. Toisia ihmisiä ja maapalloa kunnioittamalla sekä luonnonvaroja säästämällä voidaan toteuttaa kestävä kehitys. Hänen mukaansa kaikilla ihmisillä tulisi olla samat oikeudet terveelliseen elämään, koulutukseen ja ihmisoikeuksiin. Kestävä kehitys voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen, jotka ovat ekologisesti, taloudellisesti sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys.

Parikka-Nihti (2011, 10, 12) arvioi varhaiskasvatuksen olevan itsessään kestävä kehitys. Hänen mukaansa kestävä kehitys on tavoitteellista toimintaa, joka tavoittelee hyvään elämään nyt ja tulevaisuudessa. Varhaiskasvattajilla on vastuu huolehtia ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta, hän kirjoittaa. Parikka-Nihtin mukaan on tärkeää, että lapsi saa kokemuksia osallisuudesta, jotta voisi ymmärtää omien päätösten vaikutukset ja seuraukset. Näin lapsi oppii toimintansa taustalla olevat arvot, kestävä kehityksen ollessa elinikäistä oppimista. Kestävä kehityksen mukaisesti ihminen motivoituu suojelemaan jotakin, joka tuottaa itselleen hyötyä ja mielihyvää (Parikka Nihti 2011, 12, Rohwederin ja Virtasen 2008, 24–25 mukaan).

Kestävä kehityksen käsite on laajempi kuin pelkkä ympäristökasvatuksen käsite. Siihen kuuluvat myös etiikka ja tasa-arvo. (Matikainen, 2008, 157.) Cantell (2011, 336) kirjoittaa, että ympäristökasvatuksella tavoitellaan myös arvokasvatusta, jolloin ihmiset toimisivat kestävä kehityksen mukaisesti.

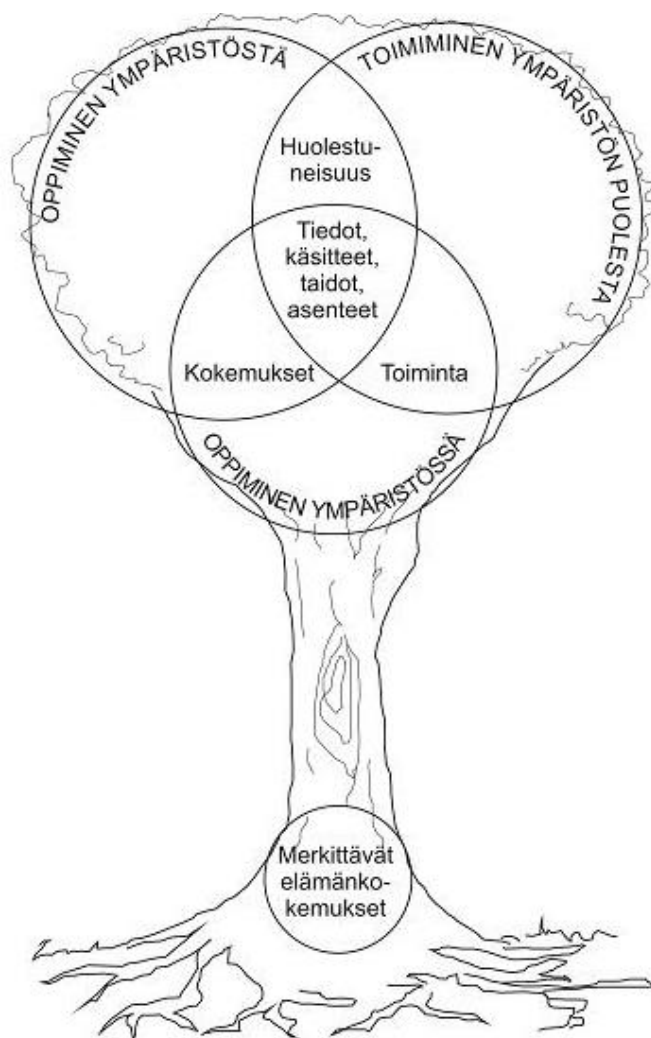
Lummelahden (2001, 37) mukaan Bronfenbrenner (1979, 209–210) kuvailee ekologista ympäristöä systeeminä, joka sisältää eri tasoja. Lapsen koti ja päiväkotitoimintatilat muodostavat lähiympäristön, mikrosysteemin. Lapsen toimiessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, hän saa kokemuksia ympäristöstä ja sen todellisuudesta. Lapsi kykenee laajentamaan maailmankuvaansa kokemustensa avulla. Kun lapsi kasvaa, hänen ympärilleen muodostuu tällöin mesosysteemi, johon lähiympäristö, kaverisuhteet ja esikoulu sisältyvät. Uloin systeemi on makrosysteemi, johon kuuluvat yhteiskunnalliset sisällöt ja teot.

4.7 Ympäristökasvatuksen pedagogiset mallit

Ympäristökasvatuksessa on käytössä malleja, joista esittelen tässä kaksi yleisesti tunnettua ja käytettyä mallia. Ensimmäinen malli on Joy Palmerin luoma puumalli.

Toinen malli Eila Jerosen ja Marjatta Kaikkosen luoma ympäristökasvatuksen kokonaisu malli eli talomalli. Valitsin puumallin ja talomallin tähän tutkimukseen esiteltäväksi, koska ne kuvaavat kokonaisvaltaisesti ympäristökasvatuksen ja luontosuhteen kehittymistä lapsuudessa.

Palmerin puumalli. Ympäristökasvatus perustuu pitkälti Palmerin luomaan puumalliin. Malli on yksi eniten käytetyimmistä ympäristökasvatuksen malleista. (Cantell & Koskinen 2004, 67–68.) Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, 23–24) mukaan puumallin oletuksena pidetään sitä, että aikaisemmat ympäristökokemukset vaikuttavat lapsen ympäristöasenteisiin. Palmerin luoman puumalli on esitetty kuvassa 1. Palmerin puumalli.

Kuva 1. Palmerin puumalli (Cantell & Koskinen 2004, 68).

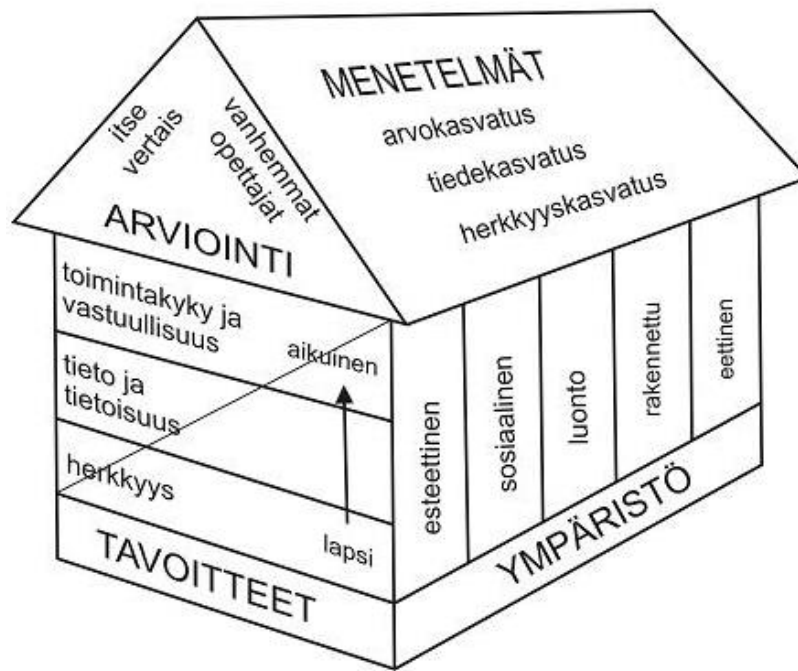
Cantell ja Koskinen (2004, 68–69) kuvailevat puumallin mukaisen ympäristökasvatuksen kolmea ulottuvuutta. Ne ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Käsitteiden kerrotaan tulevan englannin kielen sanoista education in, from, about and for the environment. Heidän mukaansa Palmerin puumallissa merkityksellistä on, että kaikki kolme ympäristökasvatuksen elementtiä toimivat tasavertaisesti toisiinsa nähden.

Palmerin puumallissa on keskeistä ajatus, että puun eli ympäristökasvatuksen juuret kiinnittyvät merkittävien elämäkokemusten ympärille. Siksi on tärkeää, että ympäristökasvatuksessa lapsen aikaisemmat kokemukset sekä otetaan huomioon. Puumallissa oksat ja lehdet jakautuvat kolmeen päähaaraan, jotka kuvaavat keskeisiä elementtejä ympäristökasvatuksessa. Ne ovat oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Ympäristökasvatus tapahtuu näillä kolmella tasolla samanaikaisesti. (Cantell & Koskinen 2004, 69.)

Palmerin puumallissa **Ympäristöstä** oppiminen tuottaa kriittistä ja kokemusperäistä tietoa ympäristöstä. Se on kokemusten ja ympäristötietoisuuden kautta hankittua tietoa. **Ympäristössä** oppiminen taas pohjautuu toiminnalliseen ja kokemukselliseen tietoon, jossa painottuu myös esteettisyys. **Ympäristön puolesta** toimiminen pohjautuu vahvasti arvokasvatukselliseen toimintaan. Yllä mainituissa ympäristökasvatuksen osa-alueissa näkyvät oppijan tietojen ja taitojen, käsitysten ja käsitteiden sekä asenteiden kehitys. (Palmer 1998, 267–279 Cantellin & Koskisen 2004, 69 mukaan.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 määrittelevät ympäristökasvatuksen kolme ulottuvuutta Palmerin puumallin mukaisesti. Lähiluonto voi toimia sekä oppimisen kohteena että oppimisympäristönä. Luonto voi siis olla paikka, jota tutkitaan, mutta se voi myös toimia oppimisympäristönä, joka tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet oppia. Luonto voi olla yhtenä opetuksen kohteena ja sitä voidaan hyödyntää laajasti tarkastelemalla varhaiskasvatuksen arjessa esimerkiksi eläimiä, kasveja, puita tai vuodenaikojen vaihtuvuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45.)

Jerosen ja Kaikkosen talomalli. Jerosen ja Kaikkosen luomassa talomallissa ajatuksena on, että ympäristöherkkyys luo pohjan ympäristövastuullisuuteen. Ympäristöherkkyydellä tarkoitetaan empaattisen suhteen muodostumista ympäristöönsä. Varhaislapsuuden kokemuksilla on suuri merkitys luontokokemusten muodostumiseen. (Jeronen & Kaikkonen 2001, 25.) Jerosen ja Kaikkosen talomalli on esitetty kuvassa 2. Ympäristökasvatuksen talomalli.

Kuva 2. Ympäristökasvatuksen talomalli (Jeronen & Kaikkonen 2001, 26).

Talomallissa talon pohja luo ympäristövastuullisen käyttäytymisen syntymisen. Seuraavassa portaassa tavoitteena on tieto ja ympäristötietoisuus. Kolmanteen portaan sisältyy toiminnan taso, johon kuuluvat toiminta ja toiminnan aikomukset. Talomalli etenee ympäristöherkkydestä kohti arvokasvatusta. Ympäristötietoisuus lisääntyy päivittäisessä toiminnassa. Oppija syventää sitä sekä luonnonympäristössä että rakennetussa ympäristössä. Myös sosiaalisessa, esteettisessä ja eettisessä ympäristössä kehitetään ympäristötietoisuutta. Talomallin ylimpinä tavoitteina ovat toimintakyky ja vastuullisuus. Vastuullisuus on ennen kaikkea ympäristöarvojen huomiointia. (Jeronen & Kaikkonen, 2001, 25–27).

Case Forest –pedagogiikka. Eräs luonnossa toteutettavista projektiperustaisista menetelmistä on Case Forest –pedagogiikka. Se on Suomessa kehitetty pedagogiikka, jonka on luonut Suomen Metsäyhdistyksen ja METKA–työryhmän kanssa professori Jorma Enkenberg. Tässä menetelmässä opetusmallina toimii ongelmalähtöinen ja projektiperustainen oppiminen. (Parikka-Nihti, 2011, 52.)

Pedagogiikan mukaan oppiminen on aktiivinen prosessi, jossa oppija oppii tutkimaan, kokeilemalla ja havainnoimalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Samalla se on lapsilähtöinen oppimismenetelmä, ja siinä painottuu lapsen oma aktiivisuus. Oppimisen mahdollistaa ja käynnistää jokin ajankohtainen kysymys tai ongelma. Oppijat lähtevät tutkimaan ongelmaa, opettajan toimiessa ohjaajana ja mahdollistajana. (Parikka-Nihti, 2011, 52.)

Parikka-Nihti (2011, 50–51) kuvailee Case Forest–pedagogiikan keskeisenä ajatuksena olevan opettamisen luokkahuoneen ulkopuolella. Tällöin oppimisympäristönä toimii lapsen oma lähiympäristö. Luonnossa lapsi kulkee luontaisesti aistit avoinna ja virittyneenä, alttiina tarkkailemaan ja ihmettelemään.

Seikkailukasvatus. Seikkailukasvatus on neljäs esittelemäni lähestymistapa toteuttaa luontokasvatusta. Karppisen ja Latomaan (2015, 81) mukaan Hopkins ja Putnam (1993, 5) määrittelevät seikkailukasvatuksessa olevan kolme olottuvuutta. Niitä ovat seikkailu, ulkoympäristö ja kasvatus. Tampion ja Tampion (2014, 10) mukaan luonnossa ja ulkona opettamisen taustalla on kokemuksellisen oppimisen teoria. Heidän mukaansa luonto, yhteistyö ja oppilaiden kokemukset yhdistyvät opetuksessa. Seikkailukasvatuksessa opettajalla on mahdollistajan rooli. Tällöin opettajan tehtävänä on luoda edellytyksiä oppilaiden omille toiminnoille ja oivalluksille. Kasvatuksessa korostuvat dialogisuus, reflektiivisyys sekä keskittyminen osallistujien voimavaroihin (Seikkailukasvatus menetelmänä, [viitattu 3.9.2018]).

Seikkailukasvatusta toteutetaan ulkona ja se on tavoitteellista kasvatusta. Seikkailukasvatuksessa seikkailu on kokemus, johon liittyy epävarmuus sen etenemisestä. Seikkailu tapahtuu ihmisessä henkisesti, hengellisesti ja fyysisesti sekä ryhmässä vuorovaikutuksessa. (Hopkins & Putnam 1993, 5, Karppisen ja Latomaan 2015, 81)

mukaan.) Yksi tapa toteuttaa seikkailukasvatusta varhaiskasvatuksessa on Metsämörri-toiminta, joka on päiväkodeissa toteutettavaa sadunomaista seikkailukasvatusta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksen toteuttamista ja sen etenemistä. Luvussa kuvaan käyttämiäni tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmiä sekä tapaa, jolla analysoin aineistoa. Analysointimenetelmänä käytän aineistopohjaista teemoitteluja. Esittelen tutkimuksen analysointia kuvioina, joista ilmenevät sekä lasten että kasvattajien alustavat analysointitavat. Lopuksi tarkastelen tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Tutkimuksen eteneminen

Kuviossa 1 kuvataan tutkimuksen etenemistä suunnitteluvaiheesta tutkimuksen päättämiseen. Aloitin opinnäytetyöprosessin kirjoittamalla syksyllä 2017 opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaa. Suunnitelman kirjoittamisen jälkeen hain tutkimuslupaa tutkimukselleni (liite 1). Aloitin kirjoittamaan tutkimukseni teoriaa syksyllä 2017, mitä jatkoin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Toteutin aineistonkeruuni keväällä 2018 haastattelemalla päiväkodin lapsia ja henkilökuntaa. Aloitin litteroimaan aineistoa haastattelujen jälkeen jatkaen sitä syksyn alkuun. Aineiston analysoimisen aloitin heti litteroinnin jälkeen. Kun olin kirjoittanut tutkimukselleni tulokset, palasin teoriaosuuden viimeistelyyn.

Kuvio 1. Tutkimuksen eteneminen.

5.2 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmät

Toteutin tutkimuksen laadullisena tutkimuksena. Metsämuurosen (2006, 83) mukaan Denzin ja Lincoln (2000, 3) kertovat laadullisen tutkimuksen tarkoittavan kokonaisuutta, joka muodostuu monenlaisista tutkimuskäytännöistä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 181) määrittelevät kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteeksi tutkimuskohteen ymmärtämisen. Aineiston koko määrittyy sen perusteella, millaista ryhmää tutkii.

Hirsjärven ym. (2009, 183) mukaan tutkimusmenetelmä muodostuukin ainakin osittain niistä tavoista ja menetelmistä, joiden avulla aineistoa kerätään. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä esimerkiksi observoinnin eli havainnoinnin keinoin tai haastattelumenetelmää käyttäen. Keräsin itse aineistoni haastattelemalla sekä lapsia että aikuisia. Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 14) mukaan haastattelu on joustava aineistonkeruumenetelmä, joka soveltuu monenlaisiin tarkoituksiin ja lähtökohtiin

Haastattelin itse tutkimukseeni yhteensä 18 lasta ja kuutta aikuista. Lasten ikä jakautui viisivuotiaasta seitsemänvuotiaaseen. Haastattelin kaikki lapset, joilta sain tutkimusluvan. Laadin saatekirjeen lasten huoltajille haastatteluita varten (liite 2).

Lasten haastatteluihin osallistui 11 eskari-ikäistä ja seitsemän viisivuotiasta eli viskari-ikäistä lasta. Haastattelin esiopetusikäisten lasten lisäksi viisivuotiaita, sillä päiväkodinjohtaja toivoi tutkimukseen tulevan myös heidän ajatuksiaan. Päiväkodin henkilökunnasta haastattelin kahta lastenhoitajaa ja neljää lastentarhanopettajaa. Kaikki haastateltavista olivat naisia, iältään 34–54 vuotiaita.

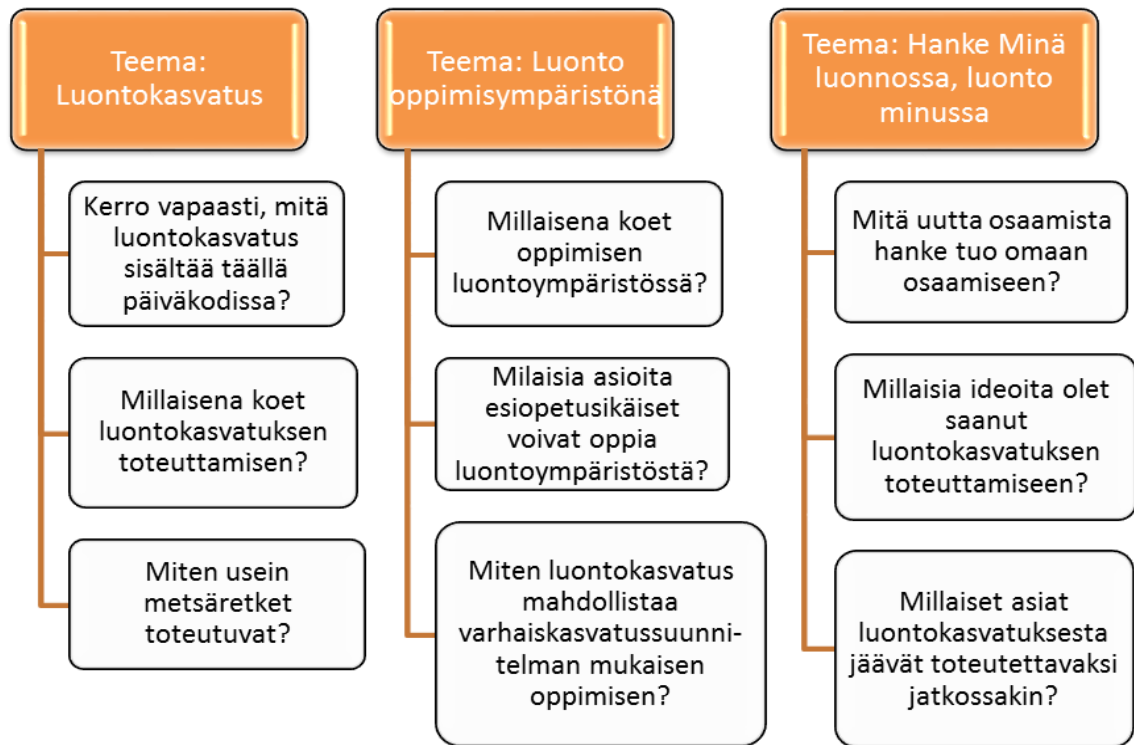
Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja aineiston keräämisessä käytetään usein käsitettä aineiston kylläntyminen. Hirsjärvi ym. (2009, 182) kertovat aineiston kylläntymisen tarkoittavan saturaatiota. Tämä tarkoittaa aineiston keräämistä siten, että etukäteen ei ole päätetty aineiston todellista määrää. Heidän mukaansa haastatteluja voi siis jatkaa niin kauan, kunnes on saanut riittävästi tietoa omiin tutkimusongelmiinsa. En määritellyt etukäteen tarkkaa määrää siitä, miten monta haastateltavaa tutkimukseeni osallistuu. Lopetin haastatteluni, kun olin saanut riittävän määrän haastateltavia tutkimuksen kannalta.

5.3 Teemahaastattelu

Toteutin haastatteluni teemahaastatteluina. Teemahaastattelua laadittaessa ei aseteta tarkkoja ja yksityiskohtaisia kysymyksiä vaan teema-alueita. Haastattelutilanteessa haastattelija tarkentaa teema-alueita kysymällä teemaa koskevia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 66.) Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) muistuttavat, että teemahaastattelussa haastateltavalle vapaalle puheelle annetaan mahdollisuus. Teemahaastattelurungon tekeminen edellyttää teoriaan ja aiheeseen tutustumista. Aineistoa on kuitenkin helpompi analysoida, kun haastattelu on etukäteen teemoiteltu.

Hirsjärvi ym. (2009, 185) pohtivat, että kun halutaan saada tietoa haastateltavien ajatuksista, tunteista tai kokemuksista, voidaan metodina käyttää haastattelua. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kohteen kanssa, joka on hyödyllistä tiedonhankinnan kannalta. Hirsjärvi ja Hurme (2009, 66) arvioivat haastattelun etuina olevan muun muassa ihmisen näkeminen subjektina, asioiden esiintuomisen vapaus sekä merkitysten luominen. Haastattelussa on myös haittoja ja haasteita. Niitä voivat olla muun muassa haastattelun työllistyvyys ja aikaa vievyys tai haastattelujen analysoinnin vaikeus.

Kuten luvussa 2.2. aiemmin kuvasin, asetin tutkimuskysymyksiksi varsinaisesti kolme tutkimuskysymystä. Ne toimivat samalla pääteemoina tekemissäni teema-haastattelurungoissa. Kuviossa 2 on esimerkki kasvattajien teemahaastattelurungosta, josta ilmenee käsiteltävä teema-alue, ja alhaalla on esimerkkejä tarkentavista kysymyksistä liittyen teemaan.

Kuvio 2. Kasvattajien teemahaastattelun esimerkki.

Haastattelukysymykseni sisälsivät sekä teemoittelua että suoria ja tarkentavia kysymyksiä teemaan liittyen. Esimerkiksi teema luonto oppimisympäristönä sisälsi kysymyksiä: Miten koet luontokasvatuksen soveltuvan ja vastaavan esiopetuksen sisältöihin, tehtäviin ja tavoitteisiin? Millaisia asioita esiopetusikäiset lapset voivat oppia luontoympäristössä?

Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista esittelin itseni saatekirjeen avulla, jonka olin aiemmin lähettänyt päiväkodin henkilökunnalle (liite 3). Haastattelut etenivät sekä kasvattajien että lasten osalta haastattelukysymysten ja teemojen läpikäynnillä ja esittelyllä, jolloin kerroin jokaisesta teemasta tai aihealueesta, mitä sillä tarkoitetaan. Tässä vaiheessa varmistin myös, onko haastateltavilla kysymyksiä liittyen asetettuihin teemoihin.

Haastattelutilanteisiin olin varannut yhden rauhallisen huoneen päiväkodista haastatteluhuoneeksi. Varmistin myös oveen kiinnitettävällä lapulla, että huone on varattu, jotta haastattelut toteutuisivat keskeytyksettä. Varasin jokaiselle haastateltavalle aikuiselle aikaa haastatteluun noin tunnin verran. Lasten haastattelut kestivät yleensä 15–30 minuuttia, minkä koin sopivaksi ajaksi lasten jaksamisen ja mielenkiinnon kannalta (liite 4). Haastattelun lopussa kysyin jokaiselta lapselta ja aikuiselta, haluaako hän sanoa vielä jotakin asetettuihin teemoihin. Lisäksi kiitin jokaista osallistumisesta tutkimukseeni.

Toteutin kaikki haastattelut yhden viikon aikana keväällä 2018, jolloin haastattelin sekä lapsia että ryhmien aikuisia vuorotellen heidän aikataulujensa mukaisesti. Es-kari-ikäisten haastatteluista muodostui yhteensä 44 sivua litteroitua aineistoa ja viisivuotiaista 23 sivua. Hoitajien haastatteluista muodostui 11 sivua ja opettajien 26 sivua litteroitua aineistoa. Yhteensä lapsista koostui siis 67 sivua ja aikuisista 37 sivua litteroitua tekstiä. Kaiken kaikkiaan haastatteluista kertyi aineistoa yhteensä 104 sivua litteroitua tekstiä. Litteroitu teksti kirjoitettiin fontilla Calibri, fonttikoolla 11, rivivälillä normaali.

5.4 Tutkimuksen analysointi

Kun olin litteroinut aineiston, tulostin sen ja aloin lukea sitä läpi useampaan kertaan alleviivaten keskeisiä teemoja ja merkityksellisiä asioita, jotka liittyivät asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Käytin itse litteroinnissa sanatarkkaa litterointia, kuitenkin kirjoittamatta äännähdyksiä tai äänenpainoja ylös. Litteroinnissa on Kanasen (2010, 59) mukaan erilaisia tasoja, joita voivat olla sanatarkka, yleiskielinen tai propositiota-soinen litterointi. Sanatarkka litterointi tarkoittaa sitä, että jokainen sana ja äännähdyks kirjoitetaan muistiin.

Litteroinnin avulla aineisto puretaan, jotta sitä voidaan tarkastella. Sen yksi tehtävä on saada tutkija tutustumaan aineistoonsa. Kun aineistoaan litteroi, on hyvä pohtia omien tutkimuskysymysten kannalta olennaisia sisältöjä. Litteroidessa voidaan tarkastella, mitkä osat tekstistä ovat osa varsinaista tulevaa aineistoa sekä mitkä osat voidaan jättää vähemmälle huomiolle. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen, 2000,

13–14.) Eskolan (2018, 209–210) mukaan aineiston litteroiminen saattaa olla työstä ja tylsääkin. Litteroimisessa yhden tunnin kestävän haastattelun purkamiseen saattaa kulua yksi työpäivä.

Aineiston analysoinnissa voidaan Hirsjärven ym. (2009, 224) mukaan käyttää eri tapoja. Heidän mukaansa on kaksi tapaa, joilla aineistoa voidaan lähestyä. Selittämiseen pyrkivä lähestymistapa on yleisin tilastollisessa analyysissä, kun taas ymmärtämiseen pyrkivää analyysiä on tavanomaisempaa käyttää laadullisen aineiston analysointiin. Tärkeintä on valita analyysitapa, joka luo vastauksia valittuun tutkimuskysymykseen, he kirjoittavat. Aineiston analyysissä aloittelevan tutkijan kannalta oleellista on Eskolan (2018, 210) mukaan hallita ainakin yksi tapa, jolla analysoida aineistoaan ja päästä tuloksiin. Eskola painottaa, että tutkijan täytyy itse työstää aineistoaan aktiivisesti, jotta pääsisi etenemään analyysiin.

Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2000, 11–12) korostavat aineiston analysoinnin eri vaiheita. Heidän mukaansa luokittelu, analysointi ja tulkinta liittyvät kaikki toisiinsa, mutta niillä on silti kaikilla oma tehtävänsä. Luokittelemalla aineistoa ei vielä varsinaisesti analysoida sitä, vaan se on kootun aineiston tunnistamista ja siihen tutustumista, he kertovat. Hirsjärvi ym. (2009, 232) pohtivat, että luokitteleminen on keskeistä laadullisen aineiston analysoinnissa. Heidän mukaansa lukijalle on kerrottava, miten luokat ovat syntyneet. Ruusuvuori ym. (2000, 19–20) kirjoittavat laadullisen sisällönanalyysin tarkoittavan muutakin kuin pelkkää luokittelua. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto luokitellaan osiin ja ryhmitellään uudelleen, koodaten aineistoa. Aineiston järjestely ja koodaaminen perustuvat kuitenkin tutkijan omiin valintoihin, joten täysin aineistolähtöistä analysointi ei ole.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 123) mukaan aineistolähtöisen analyysin ensimmäinen vaihe on alkuperäisen tekstin pelkistäminen. Tämä on heidän mukaansa ylimääräisen eli epäolennaisen aineiston karsimista pois. Etsin itse litteroidusta tekstistä tutkimustehtäville olennaisia asioita, mikä on Tuomen ja Sarajärven mukaan yksi pelkistämisen keinoista.

Ruusuvuoren ym. (2001, 13) mukaan kvalitatiivisessa analyysissä aineisto ja tutkimusongelma ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Heidän mukaansa aineistosta ei

suoraan löydy vastauksia tutkimusongelmiin, vaan ne muodostuvat aineistoon tutustumisen jälkeen ja sitä analysoitaessa.

Eskola ja Suoranta (1998, 161) arvioivat, että laadullisen aineiston analysointitapoja on useita. Yksi niistä on teemoittelu (2009, 224–225.) Teemoittelussa etsitään usein aineistolähtöisesti haastatteluista niitä tekijöitä, jotka yhdistävät tai erottavat vastauksia. Aineisto, joka on kerätty teemahaastattelun keinolla, voidaan analysoida teemoitteluna. Tällöin kaikkia haastatteluja yhdistävät yleensä samat teemat, joita haastateltaville on teemahaastatteluissa esitetty. Litteroinnin jälkeen aineistosta voi nousta esille uusia teemoja, joita tutkija ei ole teemahaastattelussa asettanut. Siksi on tärkeää tarkastella keräämäänsä aineistoa ennakkoluulottomasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2016.)

Eskola (2018, 219) pohtii, että joskus haastattelujen järjestäminen teemoittain voi olla haastavaa, sillä haastatteluissa keskustelu etenee usein niin, että vastauksia täytyy etsiä eri kohdista. Siksi on tärkeää tutustua huolellisesti aineistoonsa. Luin aineistoja useaan kertaan ja pohdin erilaisia teemoja, jotka aineistosta nousevat.

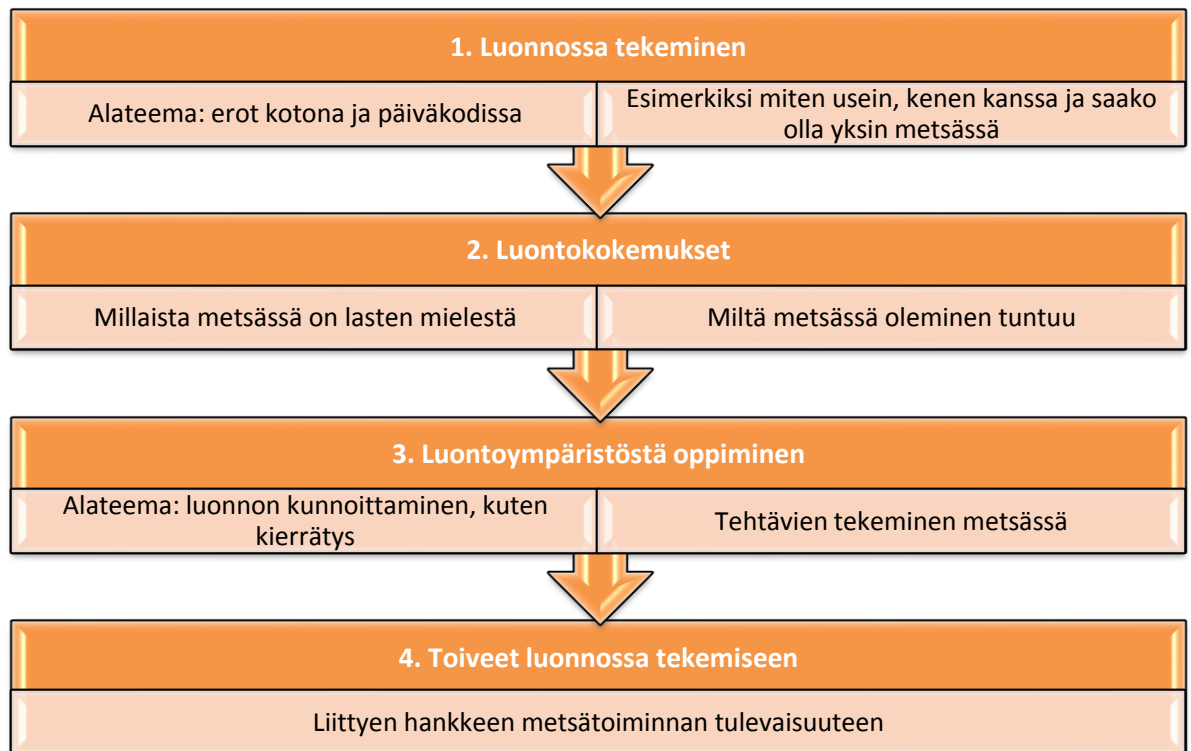
Vasta teemoittelemisen tai luokittelemisen jälkeen alkaa varsinainen analyysivaihe. Tällöin tutkija tutustuu aineistoonsa esittäen oman tulkintansa. (Eskola 2018, 220–221.) Tulosten tulkinnassa on tärkeää kertoa, millä perusteella tulkintoihin on päädytty. Tulkintoja voidaan havainnollistaa esimerkiksi lisäämällä otteita haastatteluaineistoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 233.)

5.5 Haastattelujen analysointi

Haastattelujen analysoinnin aloitin litteroimalla sen, jolloin kuuntelin äänitteet ääninauhurilta. Kirjoitin haastattelut tietokoneelle tekstimuotoisiin tiedostoihin, joihin lisäsin tunnistetiedot. Jaottelin haastattelut lasten osalta eskareihin ja viskareihin sekä aikuisten osalta opettajiin ja hoitajiin. Litteroituani aineiston, aloin teemoitella sitä, eli etsiä aineistosta yhteneväisyyksiä ja merkityksellisiä teemoja sekä vastauksia tutkimuskysymyksiini.

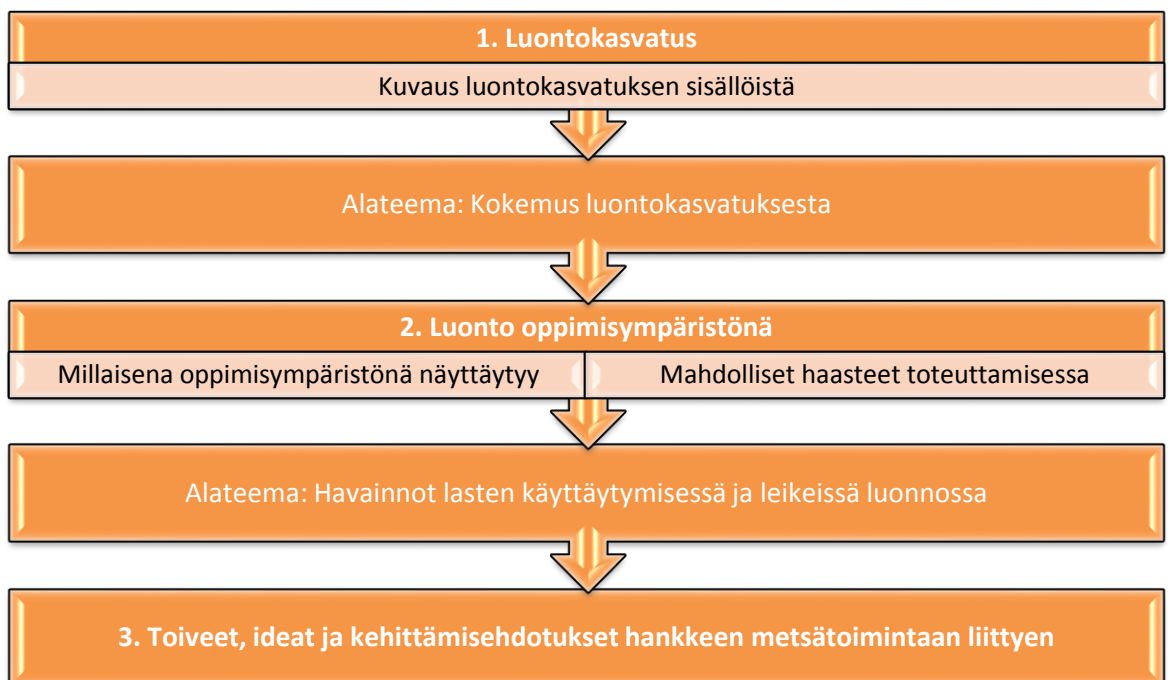
Jotta olisi helpompaa hahmotella aineistoa ja luokitella sisältöjä eri teemoihin, aloin maalata sisältöjä eri väreillä eli koodata aineistoa. Aloitin koodaamalla lasten haastatteluja, jolloin maalasin eri värikoodein tiettyyn teemaan liittyviä asioita. Luokittelin tätä ennen aineistosta nousevat teemat, jotka tarkentuivat vielä analyysin edetessä. Ensimmäinen teema oli luontoympäristöstä oppiminen, toinen luonnossa tekeminen, kolmas tuntemukset luonnossa ja luontokokemukset, neljäs toiveet luonnossa tekemiseen. Koodaamisen jälkeen siirsin luokittelmani lauseet värien perusteella kunkin oman teemansa alle. Tämän jälkeen muodostui yhteensä 25 sivua tekstiä, joka sisälsi teemat ja niiden alle kerätyt vastaukset koodaamisen jälkeen. Teemat, jotka ensin syntyivät, laajentuivat vielä yksityiskohtaisemmiksi analysoidessa tekstiaineistoa. Lasten teemoittelu eteni seuraavien teemojen mukaisesti: 1. Luonnossa tekeminen, alateemana erot kotona ja päiväkodissa, mitä tekee metsässä, miten usein, saako olla yksin ja kenen kanssa on metsässä, 2. Tuntemukset luonnossa ja luontokokemukset, 3. Luontoympäristöstä oppiminen, alateemana luonnon kunnoittaminen, kierrätys, tehtävien tekeminen metsässä sekä 4. Toiveet luonnossa tekemiseen, liittyen hankkeen metsätoimintaan. Kuviossa 3 esittelen teemoja tarkemmin.

Kuvio 3. Lasten haastattelujen alustava teemoittelu.

Kasvattajien haastatteluaineiston analyysi alkoi tutustumalla teemahaastattelurun-
gon mukaisiin teemoihin, jotka olin asettanut kasvattajille (liite 5). Ne olivat 1. Taus-
tatieidot, 2. Luontokasvatus, 3. Luonto oppimisympäristönä sekä 4. Hanke Minä
luonnossa, luonto minussa. Sen jälkeen analysoin aikuisten haastatteluita samaan
tapaan kuten lasten, alleviivaten ja tutustuen sisältöihin.

Aineistosta muodostui teemahaastattelurunkoa hyödyntäen teemat, jotka syntyivät
myös asetettuja tutkimuskysymyksiä ajatellen. Ensimmäinen teema oli luontokas-
vatus, sen sisältö, miten usein toteutuu sekä miten päiväkodin ympäristö vaikuttaa.
Alateemana kokemus luontokasvatuksesta ja tuntemukset luontoympäristöstä. Toi-
nen teema oli luonto oppimisympäristönä, millainen se on, mahdollisuudet oppimi-
seen metsässä, toiminta, sisältö sekä mahdolliset haasteet sen toteuttamisessa.
Alateemana olivat havainnot lasten käyttäytymisessä ja leikeissä luontoympäris-
tössä. Viimeinen eli kolmas teema oli toiveet, ideat ja kehittämissuhteet hank-
keeseen ja metsätoimintaan liittyen. Esittelen kuviossa 4 kasvattajien teemoja.

Kuvio 4. Kasvattajien haastattelujen alustava teemoittelu.

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan kaikkia tutkimuksia tulisi arvioida niiden luotettavuuden ja pätevyuden perusteella. He korostavat, että tutkijan on osattava kertoa tarkasti, mitä tutkimuksessa on tapahtunut ja miten tuloksiin on päädytty. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta kuvaa se, miten tarkasti tutkija kuvailee tutkimuksen toteutumista. Esimerkiksi haastattelutilanteista tulisi heidän mukaansa kuvailla olosuhteet, niihin käytetty aika, mahdolliset häiriöt tai tutkijan oma arvio tilanteesta. Itse olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt siihen, että olen kuvaillut todennukaisesti sitä, miten toteutin aineiston keruun suunnitteluvaiheesta analysointiin. Aloitin aineistonkeruun lähettämällä saate- ja lupakirjeet päiväkodin henkilökunnalle ja lasten huoltajille. Huolehdin myös haastatteluaineiston anonymiteetistä poistamalla ääninauhurien nauhoitukset heti litteroinnin jälkeen.

Eskola ja Suoranta (1998, 209) kirjoittavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on välttämätöntä perustella ratkaisujaan ja arvioida sekä analyysin kattavuutta että työn luotettavuutta tämän perusteella. Heidän mukaansa kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan edetä vapaamuotoisemmin aineiston analyysin ja tulkintojen välillä. Tällöin tutkijan täytyy tehdä omia ratkaisujaan, jotta analyysi olisi kattava ja perusteltu. Olen kirjoittanut tulokset omien ratkaisujeni perusteella, hyödyntäen tutkimuskysymyksiä ja teemahaastattelurungon teemoja.

Eskolan ja Suorannan (1998, 211–212) mukaan laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tärkeintä on koko tutkimusprosessin luotettavuus. Tutkijalla itsellään on tärkeä rooli luotettavuutta mitattaessa, sillä hän toimii tutkimuksensa tutkimusvälineenä. Koko tutkimusprosessin aikana tavoitteenani oli toimia luotettavasti ja avoimesti yhteistyössä tutkimuskohteena olevan päiväkodin parissa. Esimerkiksi aineiston keruussa valitsin haastateltavat yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa ja huomioin heidän mielipiteensä ja toiveensa.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 160) mukaan tutkimuksessa täytyy suhtautua tarkasti havaintojen luotettavuuteen ja puolueettomuuteen. Heidän mukaansa on tärkeää, että tutkija kuulee tiedonantajia totuudellisesti, eikä tarkastele vastauksia omiin ideologioihinsa, esimerkiksi poliittiseen asemaan tai uskontoon perustuen. Tutki-

muksen luotettavuutta mitattaessa käytetään myös käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu oikeanlaisesti sitä, mitä on luvattu, kun taas reliabiliteetti merkitsee tulosten toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 160.) Kanasen (2017, 175) mukaan reliabiliteetti kuvaa tulosten pysyvyyttä ja reliabiliteetti sitä, että tutkitaan oikeanlaisia asioita. Hänen mukaansa luotettavuutta mitataan tutkimuksessa sen vuoksi, että sen edetessä tarkastellaan tutkimuksen eri vaiheiden ratkaisuja.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 163–164) mukaan laadullista tutkimusta arvioidaan aina kokonaisuutena, jolloin koherenssi eli tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus on tärkeää. Tutkimuksessa tulee huomioida rakenteellisesti seuraavien sisältöjen suhdetta toisiinsa, Tuomi ja Sarajärvi korostavat. Tarkasteltavana ovat esimerkiksi tutkimuksen kohde ja sen tarkoitus, tutkijan sitoutuneisuus, miten aineisto on kerätty, tutkimuksen aikataulu ja kesto sekä sen luotettavuus ja raportointi.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Seuraavissa luvuissa käsittelen tutkimuksen tuloksia aineiston analysoinnin jälkeen. Tässä luvussa esittelen tutustumiskäyntiäni päiväkotiin, jolloin menin mukaan metsäretkelle. Kerron myös havaintojani ja oppimisenkokemuksiani tutustumiskäynnistä muistiinpanojeni avulla. Tämän jälkeen seuraavissa pääluvuissa kerron lasten haastattelujen tuloksia, minkä jälkeen varhaiskasvattajien tuloksia ja lopuksi tuloksista tehdään koontia ja yhteenvetoa suhteessa toisiinsa.

6.1 Tutkimuskohteeseen tutustuminen

Olimme sopineet tutkimuskohteenani olevan päiväkodin johtajan kanssa, että menisin tutustumaan metsätoimintaan yhden päivän aikana. Olin mukana vihervisertäjien pitämällä metsäretkellä samalla havainnoiden sitä. Koin tärkeäksi, että sain tulla mukaan metsäretkelle, sillä tutustuin samalla lapsiin ja henkilökuntaan luontevasti. Retken tarkoituksena oli havainnoida lasten toimintaa metsässä, mikä johdatteli minut aiheen ja tutkimukseni pariin. Retken aikana tutustuin samalla lapsiin. Retki toteutui 14.5.2018. Tuolloin aloitin keräämään myös haastatteluaineistoani haastatteleamalla henkilökuntaa ja lapsia.

Lapset olivat jo valmistautumassa retkeä varten, jonka tuli ohjaamaan pilottipäiväkotinä Satulinnasta yksi vihervisertäjä. Retkeä varten valmistauduttiin lasten kanssa laittamalla aurinkorasvaa sekä miettimällä sopivaa vaatetusta, sillä päivä oli helteinen. Ennen lähtöä esiopettaja tarkisti, että ensiapulaukussa on kaikki tarpeellinen mukana, esimerkiksi kyypakkaus. Lapsille oli mukana myös vesipullo ja juomakupit. Lapset muodostivat parijonon, ja niin retki oli valmis toteutettavaksi.

Lapsille kerrottiin päiväkodin pihassa retken tarkoitus, jonka aikana vihervisertäjä esitteli itsensä lapsille. Minä kuljin lasten mukana seurailen ja tarkkaillen toimintaa taustalla. Metsäretken tarkoituksena oli tällä kertaa havainnoida lintuja, sillä oli meillä lintuviikko. Metsäretkelle mentäessä kuljimme kävelytietä, jonka varrella näkyi peltoja ja metsää. Kävellessä tarkkailimme lintuja, näkyisikö niitä puissa. Kasvattajat, eli esiopettaja ja vihervisertäjä, auttoivat lapsia havainnoimaan ja tunnistamaan lintuja. Lapset vaikuttivat innostuneilta ja yrittivät houkutella lintuja luokseen.

Metsän lähestyessä, ryhmän esiopettaja kävi tarkistamassa metsän, jonne menimme. Hän huomioi esimerkiksi, näkyikö käärmeitä tai muita vaaroja aiheuttavia asioita. Metsä vaikutti turvalliselta lapsiryhmälle ja lapset vaikuttivat innostuneilta. Vihervisertäjä varmisti vielä ennen metsään menoa lasten kanssa säännöt, joita kaikkien tulisi noudattaa. Hän kysyi kaikilta lapsilta heidän nimensä, jotta hänen oli helpompi tunnistaa heidät.

Metsässä jokaiselle lapselle jaettiin yksi lintukortti, jonka avulla lapsi etsi itselleen parin kyseistä lintua kuvailemalla. Parilla tuli olla samanlainen lintu kuin omassa kortissa oli. Parien löytyessä lapset saivat tehtäväkseen rakentaa linnuille pesän. He alkoivat rakentaa pesiä yhdessä heinistä, oksista, risuista ja muista pesänrakennustarvikkeista. Ennen kuin pesiä alettiin rakentamaan, lapsille ohjeistettiin, että vain maasta saa poimia katkenneita oksia. Lapset keräsivät materiaalia pesää varten, osa pareista keksi rakentaa pesään eri osioita: keittiön, kulkuoven tai nukkupaikan. Jotkut lapsista keräsivät oksia, joista tekivät linnuille astioita. Kun pesät olivat valmiita, lapset asettivat lintukorttinsa pesään odottamaan. Sitten jokainen sai vuorollaan esitellä parinsa kanssa linnunpesän, jonka he olivat yhdessä rakentaneet. Pari sai myös esitellä, mikä kyseisessä linnussa oli heidän mielestään kaunista tai kiinnitti huomion. Lapset havainnoivat eroavaisuuksia ja eri lintulajeja tunnistamalla ja nimeämällä niitä. Jokainen pari vaikutti ylpeältä esitellessään oman rakennelmansa ja lintunsa, oli kottaraisia, varpusia ja tikkoja. Tässä vaiheessa myös minä kiertelin uteliaana kyselemässä lapsilta heidän puuhistaan. Lopuksi lapsille annettiin lupa jatkaa pesien rakentelua ja jatkaa omia leikkejään.

Myös matkalla päiväkotiin lapset havainnoivat lintuja, joita näkyi puissa, pelloilla, ja taivaalla lentelemässä. Päiväkodilla lapsille jaettiin kunniakirja osallistumisesta lintuviikkoon. Perillä osa lapsista kertoi, että he haluaisivat mennä uudelleen metsään. Lapset vaikuttivat iloisilta ja reippailta osallistuttuaan metsäretkelle.

Olin mukana myös Toiminnallinen metsäesiopetus-koulutuksessa, joka järjestettiin Seinäjoella 18. 5. 2018 Aarnikotkan kodalla. Koulutukseen saapui varhaiskasvattajia Seinäjoelta eri päiväkodeista. Tapahtumaa ohjasivat päiväkotivihreä Willan omistajat. Päiväkodin omistajilla oli ympäristökasvatuskoulutukseen liittyvä näyttö, joten he ohjasivat toimintaa. Koulutuksen tavoitteena oli tutustua siihen, miten esi-

opetuksessa voidaan tehdä eskaritehtäviä metsässä hyödyntäen luonnonmateriaalia. Harjoittelimme niiden avulla esimerkiksi lukujen ja kirjainten muodostamista yhdessä toimimalla.

6.2 Havainnot metsäretkestä

Metsäretkelle mukaan pääseminen oli opettavainen kokemus. Retki ja sen sisältö liittyi olennaisesti omaan tutkimukseeni, joten koin sen tuovan hyötyä tutkimuksen kirjoittamiseen. Pääsin esiopetusryhmän kanssa tutustumaan metsäretken sisältöön, jonka vihervisertäjänä toimiva varhaiskasvattaja piti. Huomasin käytännössä, miten hankkeen luontokasvatus toteutuu. Metsäretki piti sisällään ajankohtaiseen aiheeseen liittyvää huomiointia. Tutkimme lintuja ja niiden käyttäytymistä luonnossa. Lapset saivat havainnoida lintujen toimintaa kaikilla aisteillaan ja havainnoista keskusteltiin.

Toiminta vaikutti lapsilähtöiseltä ja lasten oli helppo kulkea metsässä vihervisertäjän opastuksella. Metsässä toimin havainnoijan roolissa, joka opetti minulle tutkimukseni kannalta olennaisia asioita. Opin huomioimaan lasten käyttäytymistä, yhdessä toimimista ja aikuisen roolin merkitystä. Alasuutari (2011, 281) korostaa, että laadullisessa tutkimuksessa kenttämuistiinpanot toimivat osana tutkimista. Muistiinpanot ovat hyödyllisiä siksi, että tutkija voi kirjata omat havaintonsa ja ajatuksensa ylös. Tästä oli hyötyä, sillä siten osasin yhdistää havaintoni haastattelujen perusteella saamiin vastauksiin. Haastattelujen perusteella kasvattajat kertoivat lasten kaipaavan metsässä sekä vapaata että ohjattua toimintaa. Metsäretkellä lapset odottivatkin hetkeä, jolloin he saivat leikkiä yhdessä rakentamillaan linnunpesillä.

Metsäretkellä pääsin näkemään ja kokemaan, millaiselta hankkeen Minä luonnossa, luonto minussa metsätoiminta konkreettisesti näytti. Pystyin muodostamaan itselleni käsityksen siitä, millaista metsätoiminta voi esiopetuksessa olla. Hankkeen tavoitteiden mukaan päiväkodin henkilökunnalle järjestetään suoria koulutuksia metsätoiminnasta. Metsäretkellä koin tämän olevan erittäin luonteva tapa oppia luontokasvatuksen toteuttamista.

Retken aikana toteutuivat kaikki haastatteluissa esiin nousseet metsätoiminnan keskeiset elementit. Sekä lapset että kasvattajat mainitsivat metsässä sääntöjen noudattamisen tärkeyden, joka toteutui retkellä sääntöjen kertaamisella ennen sinne menoa. Turvallisuus toteutui koko retken ajan kertaamalla ohjeet tiellä ja metsässä liikkumiseen. Lapset saivat myös olla luovia ja oppia leikin avulla käsiteltävästä teemasta, kun he jatkoivat lintujen pesänrakenteluleikkiä. Retken aikana ei esiintynyt yhtään ristiriitatilannetta, vaan kaikille lapsille löytyi leikkikavereita ja toiminta sujui yhteisöllisesti. Aikuisen roolina oli olla läsnä tilanteessa ja toimia saatavilla, jos lapsi tarvitsi apua tai turvaa.

7 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN LASTEN NÄKÖKULMASTA

Seuraavissa luvuissa esittelen haastatteluiden tuloksia. Ensin käsittelen luontoa toimintaympäristönä lasten näkökulmasta. Sen jälkeen esittelen metsässä vietettyä aikaa niin kotona, kuin päiväkodissakin. Käyn läpi lasten kokemuksia luonnosta sekä millainen toiminta luonnossa on lapsille mieluisinta. Esittelen myös lasten kokemuksia luonnosta oppimisympäristönä varhaiskasvatuksessa sekä millaisena oppiminen metsässä lasten näkökulmasta näyttäytyy. Lopussa kerron lasten toiveita ja ajatuksia metsässä oppimisen ja leikin näkökulmista.

Olen nimennyt sekä lasten että työntekijöiden haastattelujen tunnistetiedot sukupuolen sekä sen perusteella, onko lapsi esiopetusikäinen vai viisivuotias. Esimerkiksi tytöstä käytän lyhennettä T, pojasta P, esiopetusikäisestä E, jolloin viisivuotiaista lapsista käytän lyhennettä V. Numeroin haastattelut, jolloin lainauksissa käytetään numeroa kyseisen haastattelun tunnistetiedossa. Kasvattajien haastatteluissa käytän samaa periaatetta, jolloin lastentarhanopettajasta lyhenne on O ja lastenhoitajasta L.

7.1 Luonto toimintaympäristönä lasten näkökulmasta

Lapset mainitsivat luonnossa ja metsässä mieluisaksi tekemiseksi erityisesti keppien etsimisen, leikkimisen, luonnon tutkimisen sekä majojen rakentelemisen. Leikeistä mieluisimpia olivat lasten haastattelujen perusteella kotileikki, eläinleikki, sekä hippa- ja piiloleikki. Muita mieluisia asioita, joita metsässä haluttiin tehdä, olivat eväiden syöminen, erilaisten asioiden etsiminen ja luonnonmateriaaleista, kuten kävyistä, kivistä ja kepeistä rakenteleminen. Esiopetusikäiset lapset kertoivat erilaisten tehtävien tekemisen, esimerkiksi eskaritehtävien tekemisen metsässä mieluisaksi. Lapset kertoivat haastatteluissaan syyksi sen, että metsässä on hiljaista, tarpeeksi viileää sekä varjoista verrattuna päiväkodin sisätiloihin.

Lähimetsässä retkeilyä lapset pohtivat tutkimisen näkökulmista. He kertoivat haastatteluissa tarkkailevansa ja etsivänsä eläimiä, kuten muurahaisia, perhosia ja pukupuja. Eläimiin liittyen lapset kokivat mieluisaksi niille pesän rakentelemisen, esimerkiksi heinistä ja oksista. Lähimetsässä retkeillessä lapset pitivät tärkeänä myös metsän siistimistä ja roskien pois keräämistä pois metsästä, mikä toistui lähes jokaisen lapsen haastattelussa.

Tutkittu luontoa ja sitte kerran me ettittiin ötökköjä ja sit me pistettiin siihen äksä siihe eliöön mikä me ollaan jo löydetty. (T, E, 1.)

Voi rakentaa kellonki puusta, tai lampun, oven, madon, mato on helppo. Laittaa vaa kaks keppiä yhteen ja sitte valitaa lyhyet puut jalaksi ja sitte käpy pääksi ja sitte kepit sarveksi. Ja sitte piirtää suu. Ja silmät. (P, V, 5.)

No sisällä ei voi juosta kun poliisileikkiin tarttee juoksua. (P, E, 1.)

Keskustelimme lasten kanssa, mitä he tekevät päiväkodissa metsässä. Lapset kertoivat haastatteluissaan kiipeilevänsä puihin, sekä tutkivansa niitä luupeilla. Yksi lapsi toi esille myös talvella lumiluolan rakentamisen. Erityisesti poikien vastauksissa korostuivat suositut hippaleikit, joihin kuuluu juoksemista ja kiinniottoa. Poliisileikit olivat mainittu useamman pojan haastatteluissa. Jotkut pojat kertoivat myös rakentelevansa oksista majoja, joita haluavat vahtia ja vartioida, ettei kukaan tule hajottamaan niitä.

Osa lapsista kertoi eskarissa olevasta metsäpäivästä. He kertoivat sen tarkoittavan sitä, että silloin he saavat mennä metsään. Jotkut mainitsivat myös vihervisertäjien käynnistä. Suurin osa kertoi viettävänsä aikaa metsässä enemmän päiväkodissa kuin kotona. Haastatteluissa ilmeni myös, että päiväkodin pihaa ei koettu metsäiseksi paikaksi, sillä pihassa on vain muutama puu ja paljon valoisia paikkoja, jolloin lapsille ei synny metsän tuntua.

No ei tässä pihassa oikee oo metsää, siinä on vaa tommosia puita ja siinä on semmosia valoisia paikkoja. (T, E, 2.)

Kysyin lapsilta saavatko he mennä metsään päiväkodissa milloin haluavat. Kaikki lapset vastasivat, että ei saa, sillä aina pitää olla aikuisen kanssa. Jotkut lapsista kertoivat olevansa metsässä päiväkodissa kerran kuukaudessa, osa kerran viikossa ja osa sanoi olevansa joka päivä metsässä. Kysyttäessä, kenen kanssa lapset

yleensä menevät metsään, he mainitsivat ryhmänsä aikuisten nimet sekä muuttaman kaverinsa. Jotkut lapsista kertoivat, että metsässä kaikki ovat kavereita, mutta saa myös leikkiä vapaasti niiden kanssa, joiden haluaa.

Lasten vastauksista löytyi jonkin verran eroavaisuuksia siitä, millaisia asioita he tekivät metsässä kotonaan tai päiväkodissa. Kotona lapset kertoivat viettävänsä aikaa metsässä kesällä erityisesti poimien marjoja, kuten mustikoita, puolukoita tai vadelmia. Kotona metsään tulivat mukaan yleensä omat perheenjäsenet, sisarukset ja vanhemmat, tai naapurissa asuvat kaverit.

Mä tykkään koska metsämansikat tulee ja mä tykkään niistä villimansikoista ja sitte villivadelmista ja sitte mä tykkään mustikoista mutta puolukoista mä en välitä koska se on niin kirpee. (T, E, 4.)

Kotona vietetty aika metsässä määrittyi yleensä sen perusteella, miten lähellä kotia metsä oli. Jos metsään oli pitkä matka, lapset kertoivat, etteivät saaneet lupaa vanhemmiltaan lähteä metsään yksin. Jos kodin lähellä oli pelto tai metsä, he saivat viettää aikaa luonnossa vapaammin ja enemmän. Osa lapsista kertoi, että on harvoin kotona metsässä, sillä koti on niin kaukana metsästä. Silloin metsään pääsi lasten mukaan esimerkiksi vain pyörällä tai autolla. Myös sisarusten merkitys korostui, sillä moni haastateltavista mainitsi viettävänsä aikaa sisaruksiensa tai naapurissa asuvien lasten kanssa metsässä. Jos sisaruksia ei ollut, lapset kertoivat viettävänsä aikaa metsässä vanhempiensa kanssa.

7.2 Luontokokemukset

Puhuttaessa siitä, miltä metsässä oleminen lapsista tuntui, vastasivat lapset yleensä, että hyvältä. Myös aikuisen läsnäolo koettiin turvallisena ja hyvänä asiana. Toisinaan taas aikuisten seura oli lapsia harmittava asia, sillä aikuiset ohjailivat ja määrällivät lasten mukaan leikkejä. Metsä koettiin suurimmassa osassa vastauksia silti mieluisammaksi paikaksi leikkiä kuin päiväkodin tavanomaiset sisä- ja ulkotilat. Vastausten perusteella esimerkiksi metsän viileys ja varjot tuntuivat lasten mielestä miellyttävämmältä, kuin päiväkodin sisätilojen olosuhteet.

No että mettäs on viilempää ja päiväkodissa on kuumaa. No koska sielä on viilee ja mä en halua että ollaan koko päivän sisällä. No tylsää ja ärsyttävää. (E, T, 6.)

Koska se on ulkona. Koska sielä saa paremmin hengitettyä. (E, T, 15.)

Keskustelimme lasten kanssa siitä, voiko metsässä olla pelottavaa tai kivaa sekä mistä tuntemukset voisivat johtua. Rajoittavia tekijöitä olivat seuraavat: pelot metsästä, jos metsä oli synkkä sekä vesialueet kuten joki. Jotkut lapsista kertoivat, että käärmeet, ketut ja hirvet tuntuivat pelottavilta asioilta. Metsässä pelotti myös veteen tippuminen ja hukkuminen, yksin jääminen sekä yöaikaan metsässä olemisen ajatus, jolloin pimeys ja metsän eläimet tuntuvat pelottavilta. Esimerkiksi karhut, ketut, hirvet ja käärmeet mainittiin pelottavina eläiminä yöaikaan. Mielikuvitusolennot, kuten zombit ja vampyyrit esiintyivät erityisesti poikien vastauksissa pelottavina asioina. Erään lapsen mukaan pelottava metsä voi olla synkkä ja pimeä, ja sieltä kuuluu ääniä. Metsä olisi turvallisempi, jos se olisi pieni ja valoisa, eikä sieltä kuuluisi paljoa ääniä.

No jos on pimeä, synkkä... Semmonen kuuluu paljon ääniä niin se on vähä pelottava metsä. (E, T, 7.)

No jos sielä olis paljo valoa ja olis semmonen pieni metsä mis olis semmosia kilttejä eläimiä. (E, T, 7.)

Kesällä on lämpimämpi niin sitte mä tykkään olla sielä. (E, T, 7.)

Metsän ja päiväkodin eroista puhuttaessa lapset kertoivat yleensä konkreettisia havaintojaan. Lapset mainitsivat päiväkodin sisällä olevat asiat ja esineet, kuten muovilelut, ikkunat, huonekalut ja materiaalit, joita metsässä ei ole. Ulkona he huomioivat erityisesti puut ja luonnonmateriaalit, kuten kepit leikkivälineinä sekä esimerkiksi tuulen ja ilman lämpötilan erilaisuuden verrattuna sisäilmaan. Vuodenajoista kesä oli suurimman osan lasten mielestä mielekkäintä aikaa olla metsässä, sillä silloin ulkona tuntui lämpimältä.

7.3 Luontoympäristöstä oppiminen

Lapset kertoivat oppineensa tunnistamaan metsässä eri lajeja. He olivat oppineet eläinten, esimerkiksi lintujen ja ötököiden, nimiä sekä puiden tunnistamista ja syö-

tävien ja myrkyllisten marjojen eroja. Luonnosta huolen pitäminen korostui yhte-neväisenä teemana lähes kaikkien lasten vastauksissa. Lapset kertoivat haastatte-luissa roskaamisen olevan kiellettyä, jolloin myös metsää täytyy siivota. He osasivat kertoa, että kasvavia ja eläviä puita tai puun lehtiä ei saa repiä. Haastatteluissa lap-set mainitsivat myös erilaisten tehtävien tekemisen metsässä, kuten luonnonmate-riaalien etsimisen ja tunnistamisen. Myös luonnon tarkkaileminen esiintyi vastauk-sissa, ja yksi lapsi mainitsi tarkkailleensa usein saman perhosen lentämistä metsässä.

Tuntemaa lintuja, mut ku mä olin mummolas nii paappa sanoi väärän linnun koska se oli käpytikka ja sitte se sanoi sitä kyyhkyseksi ja se väitti mummalle että ei oo niinku käpytikka ku se on kyyhkynen niin mä sa-noin että höpsis paappa se on käpytikka. (E, T, 1.)

Lintujen tunnistamista ja lintujen ruokaa ja sitte mä tunnen myös käpyjä että mitä oravat syö ja minkä näkösii ja mä oon nähny yhen kerran ja mä näin sen meidän vieres ja mä näin sen ihan läheltä. (E, T, 6.)

Mä oon oppinu pitää luonnosta huolta. (E, T, 10.)

No mä oon oppinu että ei saa mennä ilman lupaa ja sitte ei saa niinku kaataa oksia ilman lupaa ei saa niinku kaataa puita. (V, T, 2.)

Sitte jos on mustikoita niin niitä saa syödä. Ja sitte tota ei saa niinku syörä myrkyllisiä marjoja, pitää aikuisen tarkistaa että onko ne puoluk-kaa tai mustikkaa. (V, T, 5.)

Eryisesti metsästä huolen pitäminen toistui lasten vastauksissa. Keskusteltaessa siitä, mitä lapset tekevät metsässä eskarissa, lapset mainitsivat juuri eskaritehtävien tekemisen ja vuodenaikaan liittyvien tehtävien teon. Keväällä ajankohtaista oli ke-vätseuranta, jonka moni lapsi mainitsi. Kevätseurannassa lapset olivat tarkkailleet luontoa ja kevään etenemistä rastittaen havaintojaan paperille. Lapset kertoivat haastatteluissa oppineensa erilaisia sääntöjä ja ohjeita, joita metsässä tuli noudat-taa. Kiellettyä toimintaa oli muun muassa eläinten tappaminen, puiden ja oksien katkominen, kepeillä huitominen tai ilman lupaa metsään meneminen sekä myrkyl-listen marjojen syöminen.

7.4 Metsätoimintaan liittyvät lasten toiveet ja ehdotukset

Lasten vastausten perusteella korostuivat erityisesti toiveet metsässä toteutettavista retkistä, leikeistä ja oppimisesta. Osa lapsista kertoi haluavansa jäädä jopa asumaan metsään tai olemaan siellä pidemmän aikaa, esimerkiksi olemaan yö metsässä. Syyksi he kertoivat sen, että eivät haluaisi jättää tärkeitä ja mielenkiintoisia keppejä ja majanrakennustarvikkeita muille. Metsään myös toivottiin päästävän aina, kun mahdollista. Unelmien metsäretkestä keskusteltaessa lapset kertoivat haluavansa syödä eväitä ja herkkuja metsässä tai esimerkiksi paistaa makkaraa perheen kanssa. Myös oman lemmikin mukaan ottaminen metsään nousi esille, sillä eräs lapsi kertoi haluavansa ottaa kissan mukaansa, sillä se tuntui turvalliselta. Osa lapsista kertoi haluavansa ottaa metsään mukaan ruokaa eläimiä varten. Kun keskustelimme metsäretkistä ja niihin liittyvistä toiveista, osa lapsista kertoi, että toivoisi ettei metsässä olisi pelottavia ja vaarallisia eläimiä, kuten käärmeitä.

No se olis sellanen et mä saisin mennä iha yksin metsään eikä käärmeitä olis olemaska eikä mitää eläimiä mut kissoja. (T, V,1.)

Lapset halusivat oppia tunnistamaan esimerkiksi lintuja. Myös luonnon tutkiminen luupeilla, eli suurennuslasia muistuttavalla välineellä ja muilla tutkimusvälineillä tutkiminen oli lasten toiveissa.

No mä voisin oppia vähä kaikenlaista, oppia eläimiä ja nimiä ku maailmas on niin paljo eläimiä. Ja mä tiedän Suomen kansallislinnun, se on joutsen. (T, V,1.)

No, me ottettais luupit mukaa ja katottais puus sellasilla luupeilla. Niillä pystyy kattoo todellaki. (P, V,1.)

No luupeilla ja uusilla jutuilla mitkä tänne tuli. (P, E, 2.)

Mieluisaksi tekemiseksi metsässä lapset mainitsivat erilaiset leikit, kuten piiloleikit ja hippaleikit sekä erityisesti majanrakentamisen. Majan rakentaminen korostui jokaisen lapsen haastattelussa puhuttaessa kivoimmasta tekemisestä metsässä. Se oli suosittua niin poikien kuin tyttöjenkin vastauksissa. Osa kertoi haluavansa rakentaa majaa yhdessä myös perheenjäsentensä kanssa. Erityisesti pojat toivoivat leikkivänsä puusta rakennetuissa erilaisissa kiipeily- ja seikkailurakennelmissa. Metsäleikkeihin toivottiin yhdistyvän päiväkodin leikkivälineet, jolloin metsässä voisi

leikkiä samoja leikkejä kuin päiväkodissa muutenkin, kuten kauppaleikkiä. Osa lapsista kertoi haastatteluissa haluavansa joskus leikkiä vain kahdestaan kaverinsa kanssa.

Se olis sellanen et sais niinku leikkiä kaikkia kivoja leikkejä mikä on sel-
lasta turvallista leikkiä mikä omaan mieleen tulee. Olis kiva jos sinne
vois tehdä semmosia että sinne vois rakentaa majoja, 200 majaa, kaikki
tekis vaa majoja sinne. (E, T, 2.)

No että sais mennä niinku niin monta kertaa uimaan ku haluaa, ja sitte
sais suunnitella jonku metsävaatteen, mekon ja pojat paidan tai housut
ja tytöt mekon ja housut, ja lapset sais päättää mitä pihajuttuja otetaa
mukaan vaikka sisältäki sais ottaa oman lelun mukaan. Sellanen asia
että sais sitte olla vaan kahen että sais olla yksin ja rakennettais ja men-
täis ja tehtäis lopuksi vaikka mentäis tekemaan kauppa ja lapset saa
ostaa iha mitä vaa sieltä kaupasta, jos metsästä tulis kauppa. (E, T, 1.)

Lasten vastauksissa toistui myös se, että he halusivat leikin olevan turvallista. Leikkien keston haluttiin olevan pitkäkestoista ja jotkut lapset kertoivat haluavansa yhdistää leikkiin monta eri leikkiä. Haastatteluissa jotkut lapsista kertoivat haluavansa leikkiä metsän eläinten kanssa. Erityisesti pojat toivoivat juoksemis- ja kiinniotto-, kuten esimerkiksi poliisi- ja rosvoleikkejä. Osa pojista kertoi, että metsässä on kivaa leikkiä rajumpia leikkejä, koska siellä leikit ovat vapaampia eikä niitä rajoiteta yhtä paljon kuin sisällä leikkiessä. Metsässä koettiin olevan enemmän tilaa vauhdikkaammille juoksuleikeille.

8 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATAJIEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa käsittelen tuloksia lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkökulmasta. Luvussa esittelen kasvattajien kokemuksia luontokasvatuksen toteuttamisesta tällä hetkellä, kuten sen määrästä, haasteista tai luonnon tarjoamasta oppimisympäristöstä. Esittelen myös mahdollisia havaintoja ja eroja lasten käyttäytymisestä tai leikeistä metsässä verrattuna päiväkodin muuhun ympäristöön. Lisäksi luvussa kerrotaan kasvattajien toiveita päiväkodin luontokasvatuksesta sekä sen kehittämistä hankkeen varsinaisesti alkaessa.

8.1 Luontokasvatuksen toteuttaminen

Aloitin haastattelut keskustelemalla haastateltavien kanssa siitä, mitä luontokasvatukseen heidän mielestään kyseisessä päiväkodissa sisältyy jo tällä hetkellä. Haastateltavat kertoivat aiheen olevan laaja-alainen. Käytännössä luontokasvatus näyttyi varhaiskasvatuksen arjessa luontoa kunnioittamalla, kierrättämällä sekä eläimiin, kasveihin ja metsäluontoon tutustumisella. Haastateltavat kertoivat tekevänsä metsäretkiä, joissa lapset saivat leikkiä, rakennella majoja ja tutkia luontoa. Jotkut haastateltavista totesivat, että päiväkodissa olisi voinut toteuttaa aiemminkin luontokasvatusta, sillä lähiympäristö mahdollistaisi sen. Jotkut haastateltavista pohivat, mitä luontokasvatus oikeastaan tarkoittaa ja mitä se heidän päiväkodissa onkaan, metsäretkien lisäksi.

Luontokasvatus, sanana jäin miettimään, että ympäristöjuttu ja tälläset... Että tietysti mennään luontoon, ollaan luonnossa, kunnioitetaan sitä ja siitä se varmaan ekaks lähtee, ja sitte mitä saa tehdä luonnossa ja ei saa tehdä ja sitte tämmöset kierrättämiset, kestävän kehityksen jutut ja... Niin luontokasvatus, oppimisympäristönä yksi. (H, 1.)

No mulle henkilökohtaisesti on ehkä kaks asiaa mitä mä tuolla luontokasvatuksella haen, on se tekemällä oppiminen sekä yhdessä tekeminen. Ne on ne kaks semmosta minkä takia mä haluan metsässä käydä. (O, 1.)

Luontokasvatus näyttäytyi päiväkodin arjessa metsätoimintana, jolloin metsään myös sai vain mennä olemaan. Erään haastateltavan mukaan metsään ei tarvitse aina mitään suurta ohjelmaa, vaan riittää, että vain on ja havainnoi ideoita lapsilta. Kasvattajat pitivätkin tärkeänä sitä, että toimintaa ei liikaa suunnitella, jolloin ilmiölähtöinen opetus toteutuu. Ilmiölähtöinen opetus koettiin luontevaksi tavaksi toteuttaa luontokasvatusta lasten innostusta ja motivaatiota hyödyntämällä, jolloin ilmiöön liitettiin mukaan pedagogiikkaa. Päiväkodissa luontokasvatusta toteutettiin pääasiassa metsätoimintana sekä tekemällä erilaisia retkiä lähiympäristöön. Päiväkodin lähetyvillä kerrottiin olevan useampia lähimetsiä. Eräs lastentarhanopettaja mainitsi, että tulevan hankkeen alkaessa heille on laajentunut käsitys siitä, että metsäretket ja luontokasvatus voivat olla jotakin muutakin kuin pelkkä retki. Nyt metsä voitiin nähdä yhtenä oppimisympäristönä. Luontokasvatuksen todettiin olevan myös pieniä asioita ja ihmettelyä. Päiväkodin pihassa tutkittiin muurahaisia ja muita ötököitä, ihasteltiin pihlajanmarjoja tai istutettiin auringonkukkia, johon lapset saivat osallistua. Vihervisertäjät olivat tuoneet päiväkodille yrtejä, joita he aikoivat istuttaa. Metsässä he havainnoivat vuodenaikojen vaihtelua ja sen vaikutuksia metsän ulkonäköön.

Tottakai me havainnoidaan ympäristönä että mitä sielä tapahtuu niinku koko vuoden aikana, mitä on kun me aloitetaan syksyllä eskari, niin katotaan minkälainen se luonto on ja talvella mitä tapahtuu ja samoin kun puhkeaa kevät ja kesä. (O, 2.)

Luontokasvatuksen toteuttamisesta keskusteltaessa pohdittiin myös siihen liittyviä haasteita. Jotkut haastateltavista arvelivat, että päiväkodin lähellä menevä autotie, vesialue tai metsän kulunut pohja ja pitkä kävelymatka metsään vaikuttivat metsätoimintaan rajoittavasti. Toisaalta taas päiväkodin sijainnilla koettiin olevan positiivinen vaikutus lasten luonnossa olemiseen, sillä se oli hieman syrjemmässä keskustasta, lähellä metsiä ja peltoja. Aina kasvattajat eivät itsekään huomanneet, miten luontokasvatus näyttäytyi arjen pienissä asioissa. Osa haastateltavista pohti, ettei ehkä ole itsekään huomionnut, miten hyvät mahdollisuudet päiväkodissa onkaan luontokasvatusta toteuttaa

Joo, ja varsinki sitte sijainniltaan tää meidän päiväkotiku tää on vähä syrjemmässä, niin mä uskon että nää lapset jotka tässä asuu muutenki ovat tosi paljon tekemisissä luonnon kanssa, mut sit jos mennään tonne

vähä ydinkeskustampaan, niin ehdottomasti tarvittis sellasta metsäisempää ympäristöä. Että täähän on suorastaan etuoikeus että on tällainen ympäristö. (O, 3.)

Haastateltavat kertoivat, että ovat tehneet metsässä eskaritehtäviä sekä hyödyntäneet luonnonmateriaaleja, kuten käpyjä, matemaattisten taitojen harjoitteluun. Numeroiden harjoittelua he kertoivat harjoitelleensa maahan piirtämällä, joten kirjoja ei aina tarvittu. Metsätoiminta kohdistuikin päiväkodissa erityisesti esiopetusikäisille. Eräs opettaja kertoi, että yrittää usein liittää käsiteltävään aiheeseen luontokasvatusta ja pohtia, miten aihetta voitaisiin käsitellä metsässä. Päiväkodin lähellä olevaa kirjastoa hyödynnettiin luontokasvatuksessa siten, että sieltä lainattiin luontoaiheisia kirjoja. Vuodenaikaan ja eläimiin liittyviä kirjoja lainattiin lasten kanssa yhdessä, jolloin lapset saivat itse valita mieluisensa kirjat.

Että kun luonnolla on hyvä olla, niin meillä on hyvä olla, et kyllähän se sielä näkyy. Ja pitäähän sekin ottaa huomioon lastenki kanssa tehdä sellasta huomiota, että hei mitähän tää mettä nyt on tykänny ku me ollaan vuosi täälä rampattu, et miltä se pohjakasvusto näyttää, kyllä niinku näkisin että aika vahvasti tuo arvokasvatus tähän liittyy. (O, 3.)

Sielä se saattaa olla vielä näin että sä pystyt konkreettisesti sen näyttämään sielä luonnossa. Et moni asia voi olla helpompiki sielä luonnossa opettaa ku täälä. (O, 3.)

Jotkut haastateltavista olivat sitä mieltä että lapset kaipasivat metsässä ollessaan sekä vapaata leikkiä että ohjattua toimintaa. Metsässä ollessaan kasvattajat kertoivat ottavansa silloin tällöin kuvia lasten tekemästä maataiteesta. Metsäretkien jälkeen saatettiin kasvattajien mukaan vielä palata luonnossa kohdattuihin havaintoihin, kuten ötököihin ja eläimiin ja niitä saatettiin googlettaa ja tutkia lisää. Myös lintuja ja niiden ääntelyä oltiin tutkittu yhdessä lasten kanssa netistä. Kasvattajat kertoivat, että elävän kuvan katsominen ja tutkiminen älylaitteilta mahdollisti oppimisen monipuolisemmaksi. Laitteista kasvattajat mainitsivat käyttävänsä puhelinta, tablettia ja läppäriä.

Luontokasvatuksen kerrottiin olevan myös luonnon huomioimista ja sen kunnioittamista. Eräs lastentarhanopettaja viittasi tällä arvokasvatukseen, josta haastattelussa keskustelimme. Arvokasvatuksen todettiin olevan konkreettisia asioita, kuten

sitä, että eläviä puita ja kasveja kunnioitetaan eikä niitä saa katkoa. Opettajan mukaan luonnossa arvokasvatusta pystytään näyttämään helpommin, sillä aito luontoympäristö mahdollistaa lapsille oppimisen kokemuksia.

Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien haastatteluissa keskustelimme siitä, miten usein luontokasvatus, kuten metsäretket, päiväkodissa toteutuvat. Suurin osa vastaajista kertoi, että metsäretket toteutuvat pääasiassa keväällä ja syksyllä. Metsäretket painottuivat vastauksissa eniten syksyyn. Kesällä lapset jäävät kesälomalle. Talvi koettiin haastavaksi, koska silloin on paljon lunta, eikä luonnonmateriaaleja silloin ole saatavilla. Mitään estettä talvella metsään menemiselle ei silti ollut. Metsän talvella hyödyntämiseen toivottiin saatavan hankkeen alkaessa ideoita ja vinkkejä siitä, miten talvista metsää voitaisiin hyödyntää enemmän.

Niin sitä on monesti miettiny mikä siinä on, ei joka talvi edes oo niin paljon lunta etteikö pääsisi mettässä rämpimää, onko se sitte se kylmyys vai mikä siinä on, mutta ei siinä mitään sellasta estettä olisi miksi ei mentäisi. Mutta tällä hetkellä se on ollu näin, nyt on mielenkiintoista huomata kun toi hanke alkaa että millä tavalla se muuttuu. (O, 1.)

Osa vastaajista koki, että metsäretkiä olisi hyvä olla määrällisesti enemmän. He myös odottivat, että tulossa olevan hankkeen avulla metsäretkien määrä tulisi lisääntymään. Metsäretkien määrät vaihtelivat vastaajien mukaan ryhmien välillä. He kertoivat, että metsään tulee lähdettyä esimerkiksi silloin, kun lapset toivovat sitä. Osa haastateltavista kertoi, että metsäretkiä on yleensä kerran viikossa tai kerran kuukaudessa. Retkiä tehtiin erityisesti silloin, jos ne soveltuivat käsiteltäviin aihealueisiin tai päivärytmiin. Joissakin ryhmissä metsäretkiä oli säännöllistetty viikoittaiseksi. Osa vastaajista pohtikin, että metsäretkien määrä voisi lisääntyä, kun niille asettaisi määrättyt päivät viikon aikana.

8.2 Metsätoiminnan toteuttamiseen liittyvät haasteet

Metsäretkille lähtemisen haasteiksi mainittiin lapsiryhmän rakenteen. Metsäretkille tarvitaan mukaan usein kaksi kasvattajaa. Lapsiryhmässä voi olla erityistarpeita. Kun lapsia oli paikalla vain muutama, kokivat kasvattajat suunnittelematta metsään menemisen helpommaksi. Vastaajat kokivat myös suunnitelmien muuttumisen haasteellisena, sillä yhden kasvattajan ollessa poissa isosta lapsiryhmästä metsään

ei voinut lähteä. Mikäli metsään mentiin pienryhmän kanssa, koettiin opettamisen olevan helpompaa ja intensiivisempää toteuttaa. Metsäretkelle menemisessä koettiin tällöin olevan kuitenkin vaaratekijöitä, jos kasvattaja joutuu olemaan yksin vastuussa ryhmästä. Isompien lasten kanssa lähteminen tuntui kasvattajien mukaan turvallisemmalta. Erilaisia metsiä oli kuitenkin kasvattajien mukaan sekä lähellä että kauempana päiväkotia, jolloin ryhmät saivat itse valita omien tarpeidensa mukaan, minne metsään lähtee retkelle.

Kaikille kasvattajille luontokasvatus ei ollut itselle luonnollista tai kaikkein tärkein mielenkiinnon kohde. Tällöin omalta epämukavuusalueelta poismeneminen korostui vastauksissa. Lastentarhanopettajat kokivat silti, että monia asioita ja tehtäviä pystyy toteuttamaan metsässä yhtä hyvin, kun vain osaa hyödyntää metsää oppimiseen.

Metsää ei osattu haastateltavien mukaan hyödyntää tarpeeksi talviaikana. Osa vastaajista koki, että kasvattajien olisi itse muutettava omaa käsitystään talvisen metsän hyödyntämisestä. Yksi hoitajista kertoi kuitenkin, että koki talvella metsään menemisen jopa miellyttävämpänä kuin muina vuodenaikoina.

Että ehkä talvella on helpompi lähteä koska on lunta ja on puhdasta ja on kiva möyriä lumessa, tehdä niit majoja ja reittejä ja polkuja. Itte voisin ajatella että se on miellyttävämpää. (H, 2.)

No se on varmaan, ei siinä mitään esteitä oo, se on varmaan vähä ittestäki. No voi olla että joskus talvella mietin... Että ku se luonto antaa niitä luonnonmateriaaleja, mutta voithan sä tutkia lumikiteitä. Se on varmaan ittestäki johtuvaa että osaaksä aina hyödyntää. (O, 2.)

Metsän hyödynnettävyys riippui haastateltavien mukaan siitä, miten kulunut metsäpohja oli. Kasvattajien mukaan lasten on vaikeampaa hyödyntää metsää silloin, kun sen pohja on kulunut, eikä sieltä löydy esimerkiksi keppejä. Päiväkodin ympärillä oli kuitenkin erilaisia metsiä, mikä koettiin positiiviseksi asiaksi.

Lasten omat toiveet vaikuttivat myös metsän käytettävyyteen. Osa haastateltavista koki, että lapset eivät enää toivo metsäretkiä niin usein kuin ennen, mutta silti viihtyvät metsässä sinne mentäessä. Myös säätila vaikutti haastateltavien kertoman mukaan siihen, mentiinkö metsään vai ei. Jos ulkona satoi, ei metsään mielellään menty. Sadesäällä ulkoillaan kuitenkin, joten metsään voisi hyvin mennä sateesta huolimatta. Vaatetuksen kerrottiin olevan merkityksellistä metsässä viihtymisen

kannalta. Jos kaikilla lapsilla ei ole esimerkiksi vedenpitäviä vaatteita, ei metsässä olemisesta voi nauttia, eräs hoitaja kertoi.

8.3 Kokemus luontokasvatuksesta

Keskustelimme haastateltavien kanssa siitä, mitä ajatusta he pitivät tärkeimpänä luontokasvatuksen toteuttamisessa. He korostivat luontoa ja sen merkitystä itsessään, luonnon hiljaisuutta ja sen tarjoamia kokemuksia. Lähellä menevä joki ja lintujen äänet keväisin toivat erälle haastateltavalle mieleen aistikokemukset, kun luonnosta voi nauttia kaikilla aisteillaan.

No kyllä niinkun se luonto itsessään ja metsä ja se hiljaisuus ja ne äänet ja hajut ja kaikki tällänen maanläheisyys. Ja kun tuollakin meillä menee se joki ja keväisin varsinkin se luonto herää eloon, kaikki linnun äänet, kaikki tälläset. Että pysähdytään siihen hetkeen. (H, 2.)

Kävellä mettässä ja nauttia ja vaan kuunnella ja kattella. Metsästä voi ihan hirveesti saada voimavaroja. (O, 4.)

Mä oon aina ollu sen kannalla, mä oon sellanen luontoihminen. Tykkään että se on niinku ihan ehdoton ja hyvä oppimisympäristö. (O, 4.)

Kasvattajat kokivat erityisesti oman ajattelun muuttamisen tärkeänä metsätoiminnassa. He kertoivat, että jokaisen tulisi muuttaa käsityksiään toteuttaa samoja asioita myös ulkona, kuin jos opettaisi sisällä. Kumpikaan oppimisympäristöistä ei pois sulje toinen toistaan, vaan metsä ja päiväkodin muu ympäristö täydentävät toisiaan. Luonnosta koettiin saavan uusia kokemuksia ja oivalluksia, joka tarjoaa mahdollisuuden oppia lisää.

Eräs haastateltavista kertoi viihtyvänsä metsässä lasten kanssa, mutta toivoi saavansa vielä lisää ideoita siihen, että osaisi hyödyntää metsää enemmän. Haastateltavat korostivat metsässä yhdessä olemista ja tutkimista tärkeänä tavoitteena metsässä ollessaan. Metsän koettiin myös rauhoittavan lapsia. Rauhan lisäksi metsään mahtuu myös riehumista. Kasvattajat kertoivat, että ovat huomanneet lasten viihtyvän metsässä aina, kun sinne vain menee. Paitsi että lapset rauhoittuvat metsässä, myös kasvattajat kokivat saavansa itse rauhaa metsästä. Eräs haastateltavista totesi, että metsällä voisi olla enemmän vaikutuksia itseensä, jos siellä käytäisiin useammin. Heidän mukaansa lapset ovat aina innoissaan lähdössä metsään. He myös

viihtyvät metsässä hyvin, sillä metsässä saa olla vapaammin kuin päiväkodissa, jossa on esimerkiksi liikkumisen ja metelin rajoituksia.

Ku ne on oppinu kulkemaan sielä niin ei ne niitä olosuhteitakaan sillä lailla pelkää. Kyllä me ollaan ihan kaikilla säillä käyty. (O, 4.)

Kun ajattelee juurikin tuota miten se rauhoittaa lasta. Tottakai sielä on myös riehumista, kaikenlaista mahtuu mettään. (H, 1.)

No kyllä mä ajattelen, että se on se tekemällä oppiminen, mikä on se suurin juttu siinä. Että ei tarvi istua paikoillaan vaan saa liikkua ja temmeltää ja oppia ja oivaltaa, se on se tärkein. (O, 1.)

Yks tyttö aluks oli vastahakoinen. Yhdessä me huomioitiin puolukoita ja sitte se sanoi sielä paikan päällä, että täähän oli itse asia kiva olla täällä. Seki että sä huomaat että joku lapsi on eka vähä että ei tykkää ja sitte se huomaa että täällä onki kiva. Se oli itsessään mukavaa, tuli ittellä hyvä mieli et se huomaa sen että oli mukavaa, jäi positiivinen kokemus. (O, 2.)

Kasvattajat kokivat saaneensa luonnosta rauhaa omalle mielelleen. Kiireisen arjen vastapainoksi metsä tarjoaa jokaiselle aikuiselle ja lapselle hetkessä elämistä. Kasvattajat, jotka itse viettivät vapaa-aikaansa luonnossa tai harrastivat luonnon parissa jotakin, myös veivät lapsia muita useammin metsään. Esimerkiksi oma harrastus koirien kanssa metsässä näkyi innostuksena hyödyntää metsää oppimisympäristönä myös lasten kanssa.

8.4 Luonto oppimisympäristönä

Haastatteluissa sekä lastenhoitajat että lastentarhanopettajat korostivat, että luonnossa oppimisympäristö on erilainen, mutta samoja asioita ja sisältöjä pystytään toteuttamaan metsässäkin. Luontoympäristössä oppimisen koettiin olevan kokonaisvaltaista, sillä luonnossa hyödynnetään kaikkia aisteja. Haastateltavat korostivat toiminnallisen oppimisen olevan merkittävää, sillä itse kokeilemisen ja tutkimisen kautta lapset oppivat paremmin. Metsätoiminnan koettiin tekevän oppimisen monipuolisemmaksi ja täydentävän esiopetuksen sisältöjä ja tavoitteita. Haastateltavat korostivat, että metsätoiminta ja esiopetussuunnitelman mukainen oppiminen eivät kumpikaan poissulje toisiaan, vaan ne toimivat toisiaan täydentävinä osa-alueina.

Metsän koettiin houkuttelevan oppimaan erityisesti sen vuoksi, että esimerkiksi matemaattisia taitoja opitaan huomaamatta laskemalla puita tai keppejä.

Kasvattajat korostivat, että minkä tahansa aihealueen varhaiskasvatuksessa pystyy liittämään luontokasvatukseen ja metsäretkiin. He mainitsivat matemaattisten taitojen opettamisen lisäksi hieno- ja karkeamotoristen taitojen, kaveritaitojen sekä luovien ja taiteellisen taitojen toteuttamisen olevan mahdollista metsässä. Erityisesti esiopetusikäiset lapset hyötyvät ongelmanratkaisutaitojen kehittämisestä metsässä. Yhdessä pohtiminen, toimiminen ja tiimityötaidot lisääntyvät metsäretkillä. Haastateltavien mukaan erityisesti näitä taitoja tarvitaan kouluun siirryttäessä. Luonto oppimisympäristönä antaa kasvattajien mukaan erityisen mahdollisuuden lasten osallisuuden lisäämiselle. He korostivat ilmiölähtöisyyttä eli sitä, että lapsien toiveet ja mielenkiinnon kohteet tuodaan osaksi toimintaa. Eräs lastentarhanopettajista pohti, että lapsi on saattanut olla päiväkodissa monta vuotta, jolloin on tottunut tietynlaiseen rutiiniin päiväkodin toiminnassa. Tällöin metsätoiminta antaa lapselle uudenlaisia oppimisen kokemuksia.

Luonto antaa ehkä enemmän sellasta lapsen osallisuudelle enemmän ilmaa siipien alle. Että saa ikään kuin lasten äänen sieltä kuuluviin. (O, 3.)

Voi oppia siis matikkaa, äikkää, kepeistä, neulasista voidaan tehdä kirjaimia, ihan mitä vaan. Ne voi vaikka jumpataki sielä, --ne vois kiipeillä puun runkoa pitkin. Motoriikkaa, hienomorotiikkaa, ihan mitä vaan. (O, 3.)

Toimimalla oppimisen koettiin olevan yksi parhaimmista keinoista oppia. Itse tutkimisen, etsimisen, löytämisen ja havainnoimisen koettiin olevan erityisen merkittävää oppimisen kannalta. Erään lastentarhanopettajan mukaan lapsi oppii parhaiten silloin, kun hän saa itse oivaltaa asioita. Hänen mukaansa lapsen huomio kiinnittyy asioihin, joista lapsi on itse kiinnostunut. Haastateltavat kertoivat myös tehneensä esiopetuskirjaa metsässä. Silloin lapset saivat itse valita paikan, missä kirjaa tekivät. Yksi opettajista koki, että lapset eivät ole koskaan tehneet tehtäväkirjojaan niin rauhassa, kuin metsässä ollessaan kannon päällä tekivät. Kasvattajien mielestä tärkeää oli se, että omassa päässään kykenee ajattelemaan asioiden toteuttamisen eri tavalla. Että metsässäkin voi tehdä samoja asioita, kuin mitä sisällä tekisi, vain oppimisympäristön ollessa erilainen.

No eihän tää luontokasvatus poissulje mitään eskarista. Nehän pystyy menemään käsi kädessä tai rinta rinnan, että kaikki ne tavoitteet ja sisällöt mitä esiopetuksessa on niin sähän pystyt tekemään ne täysin luonnossa, että en mä koe että ne on ristiriidassa toistensa kanssa. Et mä koen sen vaan että se on se oppimisympäristö eri. (O, 1.)

Käytännön kautta et kyllä ne oppii sen itte havainnoimalla ja tutkimalla. Ja toiminnan kautta, tekemällä. (O, 2.)

Kysyin haastateltavilta, näkyykö varhaiskasvatussuunnitelman mukainen ulottuvuus ympäristön puolesta toimiminen käytännössä. Eräs opettaja kertoi, että ekologinen ajattelu kuvaa sitä parhaiten. Luontokasvatus nähtiin kasvattajien mukaan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista mahdollistavana tekijänä, joka täydensi vasun mukaista toimintaa täysin. Kasvattajat korostivat sitä, että lapsi oppii ympäristössä toimiessaan myös sijoittamaan itsensä osaksi laajempaa ympäristöä.

Että kyllähän lapsi oppii ympäristöstä, ja toimitaan sen arvojen puolesta. Ja onhan ruokalassakin jätteiden lajittelu, et lapset oppii toimimaan että me säästetään ympäristöä. (O, 2.)

Metsäretkien toivottiin olevan erityisesti tavoitteellista toimintaa, eikä ”pelkästään metsään menemistä”. Haastateltavat kokivat, että matka metsään ja sieltä takaisin voi olla kokonaisuudessaan oppimisen kokemus. Osa haastateltavista pohti, että tulevan hankkeen alkaessa metsäretkien merkitys tulisi korostumaan entisestään. Metsäretket tulisi toteuttaa heidän mukaansa oppimisen kannalta, jolloin metsä on yksi tila oppia. Tällöin voidaan toteuttaa samoja sisältöjä hieman eri tavalla ja eri materiaaleilla, kuin sisällä.

Lapsi oppii luonnosta seuraamalla luonnon kiertokulkua. Kasvattajien mukaan vuodenaikojen vaihtuminen keväästä kesään ja syksystä talveen opettaa lapsille paljon. Tällöin lapset oppivat havainnoimaan omaa elinympäristöään kokonaisvaltaisesti. Luonnonmateriaalien koettiin olevan tärkeä oppimisen mahdollistaja metsässä. Haastateltavien mukaan luonnosta opitaan erityisesti matemaattisia taitoja ja luonnon kiertokulkua. Esimerkiksi sammaleet, kävyt, sienet tai puut tarjoavat lapsille mahdollisuuden tutkia luontoa käytännössä. Yksi opettajista mainitsi, että esimerkiksi läpileikkauksen avulla voidaan tutkia puun rakennetta tarkemmin. Metsän tarjoamat luonnonmateriaalit myös auttoivat lapsia nimeämään ja laskemaan asioita.

Myös eläimiä havainnoimalla opittiin luonnosta, sillä esimerkiksi oravien tai metsäjänisten turkkien värien vaihtelua seuraamalla lapset oppivat eläinten suojavärien merkityksen.

Eräs lastenhoitaja pohti, että mitä nuoremmalla iällä lapsille opettaa luonnon kunnioittamista, sitä paremmin lapsi oppii toimimaan myöhemmin luonnon puolesta. Myös kodeilla koettiin olevan vastuu siitä, millaisen suhtautumisen lapsi oppii luontoa kohtaan. Luonnon ja elinympäristön kunnioittaminen näkyi haastateltavien mukaan siten, että eläimiä ja puita opittiin kohtelemaan arvostavasti. Lapsille koettiin tärkeäksi opettaa, että luontoa saa havainnoida ja tutkia, mutta sitä ei saa tuhota. Metsästä voidaan oppia erityisesti toisten huomioimista, sillä siellä toimiessaan ja leikkiessään täytyy huomioida myös metsän eläimet, eräs hoitaja kertoi. Haastateltavien mukaan lapset tutkivat ja huomioivat mielellään juuri viisi- ja kuusivuotiaana metsän erilaisia asioita, jolloin he myös hyötyvät metsätoiminnasta. Eräs haastateltavista mietti, onko metsä otettava vastaan sellaisenaan kuin se on. Päiväkodin lähimetsistä yksi oli ympäristöltään jo kulunut, eikä sieltä löytynyt paljoa materiaalia leikkeihin. Haastatteluissa tuli esille myös se, että nykyään metsien käyttäminen oppimisympäristönä tuo jokaista ihmistä lähemmäs alkukantaista elämää, jossa ollaan yhteydessä ja kosketuksessa luonnon kanssa.

Käytännön toiminnan tasolla haastateltavat kertoivat esimerkiksi kierrättävänsä lasten kanssa. He kertoivat opettavansa lapsille kestävästä kehityksestä, kuten energian säästämisestä, maatumisesta, valojen sammuttamisesta tai maitopurkkien kierrättämisestä. Maatumiskokeilujen avulla lapsille voitiin konkreettisesti näyttää, mikä kuuluu ja maatuu luontoon ja mikä ei. Metsäretkien yhtenä tavoitteena nähtiin se, että luonnosta opittaisiin pitämään huolta. Retkillä voidaan heidän mukaansa pohtia esimerkiksi jokamiehen oikeuksia, jotta lapset oppivat kunnioittamaan luontoa. Yksi keino on huomioida ja etsiä luonnosta löytyviä roskia, jotka eivät kuulu luontoon, eräs haastateltavista kertoi.

Lapsi sielä oivaltaa mikä ei kuulu siihen luontoonkaan, että ”katso tuola on se roska”. (O, 2.)

Haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että lapsia kuunnellaan oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja valittaessa. He kertoivat, että lapsilta saadaan ideoita ja heidän

toiveitaan kuunnellaan, jotta toiminta lähtisi lapsen tarpeista ja mielenkiinnon kohteista. Lapsilähtöinen toiminta koettiin hyvänä siksi, että oppimisympäristöistä saataisiin vaihtelevia ja niitä voitaisiin suunnitella lasten omien kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Metsän koettiin olevan hyvä oppimisympäristönä, sillä se tarjosi lapsille uutta ja erilaista opittavaa. Keväällä lapsiryhmä sai mukaansa metsäretkelle kevätseurantalapun, johon sai merkitä kevään etenemisen havaintoja. Eräs haastateltavista kertoi, että lapsista tuntui mielekkäältä olla metsässä kynän ja paperin kanssa. Lasten mielestä oli hauskaa, sillä metsässä sai ottaa hanskat pois ja käyttää kynää ja paperia. He selvästi nauttivat metsään lähtemisestä. Lapset eivät ajattele metsässä varsinaisesti oppivansa, vaan he oppivat leikkien kautta. Haastateltavat kertoivat, että lapset eivät helposti tylsisty helposti metsässä tai koe tekemisen puutetta, sillä metsästä löytyy aina jokin leikki tai tekeminen, johon liittyä mukaan. Erityisesti korostui yksi tekeminen, majojen rakenteleminen.

Lapsi sielä tutkii, oivaltaa asioita. Se minkälainen oppimisympäristö se luonto on, sielä on se rauha ja tila... Että kun ne lapset itte kokeilee niin ne huomaa, se tulee luonnostaan, mistä ne on kiinnostunut. (O, 2.)

Kasvattajat pitivät tärkeänä luontoympäristöstä oppimisessa luonnon kunnioittamisesta. He myös toivoivat, että luontoon menemisestä tulisi luonnollista, eikä sinne menemistä tarvitsisi pelätä. Heidän mukaansa osalla lapsista saattaa olla ennakkoluuloja ja pelkoja metsää kohtaan, esimerkiksi jos siellä on käärmeitä. Osa haastateltavista myös kertoi, että luonnosta itsestään tulisi osata nauttia, kunhan osaa huomioida olosuhteet ja säätilan, esimerkiksi pukeutumalla oikein.

Eräs haastateltavista koki, että metsässä on luonnollista elää hetkessä. Luonnossa mielikuvitus herää eloon, joten lasten kanssa on helppoa keksiä tekemistä. Tästä huolimatta toimintaa täytyy kuitenkin osata suunnitella siten, että kaikki osa-alueet esiopetuksessa käydään läpi myös metsässä. Kaikkien mielestä se on mahdollista, kunhan vain käyttää mielikuvitusta ja ammatillisuutta asioiden suunnitteluun. Metsätoiminta tukee hyvin sisällä toteutettavaa esiopetusta. Se, mitä opitaan sisällä, voidaan hyvin siirtää ulos ja jatkaa oppimista ja asioiden tarkastelua siellä.

Ja kyllähän sä voit ottaa sinne metsään mukaan liidut niinku me ollaan tehtyki tänä keväänä että ollaan otettu liidut mukaan ja maalipensselit. Nyt olis mahtava maalata pihalla, tällainen aurinkoinen keli, tonne vaan joenrantaan maalaamaan. Tai sitte että soittimia vois vaikka itse tehdä

vaikka kapulat löytyy hyvin läheltä. Että mun mielestä ne niinku tukee ihan älyttömän hyvin toisia. (O, 4.)

Opeteltavat asiat koetaan metsässä kaikkien aistien avulla, jota kasvattajat pitivät tärkeänä. Sisällä pöydän ääressä istuessa ei voida hyödyntää yhtä hyvin esimerkiksi kuulo-, haju- tai tuntoaisteja. Luonnonmateriaalien käyttämisen koettiin haastateltavien mukaan olevan merkityksellistä mielikuvituksen käyttämisen kannalta. Kasvattajien mukaan metsä tarjoaa lapsille erityisesti lajituntemusta linnuista ja kasveista. Heidän mukaansa lapset oppivat luonnosta vuorokauden- ja vuodenajan, sekä sääolosuhteiden tarkkailemista. Metsässä voi myös ilmaista itseään esimerkiksi laulamalla yhdessä. Yksi opettajista korosti, että on hyvä, ettei metsä ole liian puhdas ympäristö, jolloin lapset oppivat pitämään pientä likaantumista vaarattomana.

Että opittais pitämään sitä luonnollisena asiana ja nauttimaan siitä, miten ihanaa on mennä ei haittaa minkälainen sää on että se on ihan puukeutumiskysymys, että oppis nauttimaan siitä kuinka ihanaa sielä raikkaassa ulkoilmassa voi olla. (O, 4.)

Kyllähän se kaikki ilmaisut, ollaan me lauleltu ja me pystytään sielä tekemää vaikka mitä. (O, 3.)

Kouluvalmiuksia ajatellen kasvattajat pitivät hyvänä sitä, että metsässä fyysinen kunto lisääntyy. Koulussa tarvitaan paitsi keskittymistaitoja, niin myös fyysistä kuntoa. Metsätoiminta antaa haastateltavien mukaan vastapainoa nykyajassa vallitsevan sisätiloissa oleskelun sijaan. Metsän koettiin tarjoavan myös elämyksellisiä kokemuksia. Yhteisen tekemisen ja rakentelemisen kautta metsässä koettiin kasvattajien mukaan olevan yhteisöllisiä kokemuksia.

Me ollaan saatu niitä tabletteja tämän vuoden aikana enemmän ja lapsetkin on niitä pystynyt hyödyntämään ja oppimislejää pelaamaan. Lähinnä itteki sen monesti unohtaa tän median käytön. Se on jäänyt papunetin käyttöön lähinnä... En muista olisko muulla lailla käytetty. Onhan näitä tälläisiä luonnon kuvaamista, että lapsi on saanu valita kohteen ja on kuvattu, mutta vähemmän, vois enemmänkin olla. (H, 2.)

Et sit jos oon jotain valokuviaki ottanu, kun halunnu dokumentoida, niin on tullu itte otettua se kuva, et olis pitänyt hyödyntää että lapsi ottaa sen kuvan. En oo osannu hyödyntää sitä, ainakaa vielä. (O, 2.)

Tieto- ja viestintäteknologialaitteiden, kuten tabletin viemistä metsään pidettiin vielä tässä vaiheessa hieman vieraana asiana. Kasvattajat kertoivat, että saattoivat katsoa jälkikäteen metsässä tutkimaansa asiaa, esimerkiksi googlettamalla eläinlajeja. Laitteen mukaan ottamista metsään ei oltu vielä kuitenkaan hyödynnetty, lukuun ottamatta puhelimella otettuja kuvia. Kasvattajien mukaan laitteita oli silti hankittu, mutta niiden käyttäminen oli jäänyt vähemmälle metsässä. Osa haastateltavista mainitsi niiden käytön olevan vielä aikuislähtöistä, jolloin aikuinen otti kuvia lasten tekemistä asioista. Lapset käyttivät laitteita enimmäkseen pelaten oppimisleikkejä päiväkodin sisätiloissa. Kasvattajat kertoivat, että laitteiden metsään mukaan ottamisen haasteena ajateltiin olevan niiden rikki menemisen vaara. He kuitenkin toteivat, että laitteiden käyttäminen osana metsätoimintaa on vielä uusi asia, joten se vaatii totuttelua.

8.5 Havainnot lasten käyttäytymisessä ja leikeissä luontoympäristössä

Haastateltavat kertoivat huomanneensa eroja lasten käyttäytymisessä ja leikeissä metsässä verrattuna päiväkodin tavanomaisiin sisä- ja ulkoympäristöihin. Lapset olivat yhteisöllisempiä ja kokivat yhteenkuuluvuutta metsässä. Toisten huomioon ottaminen toteutui kasvattajien mukaan paremmin, sillä päiväkodin pihassa lapset leikkivät useimmiten omissa oloissaan ja ryhmissään. Metsässä koettiin myös olevan rauhallisempaa, sillä lapset olivat tarkkaavaisempia ympäristön ollessa erilainen tai uusi. Leikkien kerrottiin olevan metsässä pitkäkestoisempia, vaikka lapsilla saattoi kestää leikin aloittaminen ja sen syntyminen. Sisällä leikkiessä lapset vaihtelivat leikkejä useammin kuin metsässä, kasvattajat kertoivat. Etuna leikkien pituudessa metsässä oli se, että niitä ei tarvitse siivota ja kerätä leikkien loppuessa pois, vaan ne jatkuivat seuraavalla metsäretkellä. Esimerkiksi majan rakennuksessa samaa majaa voi jatkaa useammalla metsäretkellä, jolloin leikit jatkuvat ja kestävät pidempään. Yksi opettajista kertoi, että samaa majaa saatettiin rakentaa koko vuoden ajan. Tärkeäksi koettiin se, että majan rakentamiseen oli saatavilla materiaalia.

Leikkien kerrottiin olevan erityisen merkittäviä kaveritaitojen harjoittelemisen kannalta. Yhdessä rakentelu, etsiminen ja tutkiminen koettiin olevan metsässä hyvä

keino harjoitella yhteistyötaitoja. Majaa rakennettaessa saattoi joskus esiintyä riitatilanteita, mutta riitaa selvittäessä toisten huomioimista ja yhteistyötaitoja kehitetään. Haastateltavat kertoivat, että riitatilanteita saattoi esiintyä metsässä harvemmin kuin tavallisesti päiväkodissa. Tämä johtui haastateltavien mukaan siitä, että metsä tarjoaa kaikille riittävästi materiaalia leikkeihin. Yksi lastentarhanopettajista toivoi, että metsään voisi kehittää jokaiselle ryhmälle oman alueensa, mikä tukisi ryhmäkohtaisten leikkien jatkumista pitkäkestoisena. Tällä hetkellä päiväkodissa on paljon eri ryhmiä ja pienryhmiä, jolloin metsä on yhteiskäytössä.

Ei siinä tarvi hirveesti komentaa kun ne saa tutkia. (O, 2.)

Myös erilaisille oppijoille metsän koettiin olevan hyödyllinen. Metsään sai purkaa ylimääräisen energian, joka toteutui erityisesti karkeamotoriikan keinoin, esimerkiksi juoksemalla ja kiipeilemällä. Samalla fyysinen kunto lapsilla kasvaa. Kasvattajien mukaan metsässä tapahtuu harvoin vahinkoja, sillä metsässä on tilaa jokaiselle. Metsän eri tasot ja korkeusvaihtelut koettiin kasvattajien mielestä karkeamotoriikan kannalta hyödyllisinä. Metsässä myös sallittiin vauhdikkaampien leikkien leikkiminen useammin kuin päiväkodissa, sillä ympäristön koettiin olevan vapaampi. Metsä koettiin hyödyllisenä myös aisteille. Luonto koettiin rauhoittavana paikkana vilkkaammille lapsille, joille kynä kädessä istumisen koettiin olevan haasteellista.

Kyllä mä uskon näin että jos on kauheen levoton lapsi niin luontoon saa purkaa energiansa. (O, 2.)

Metsä antaa kasvattajien mukaan itse itselleen rajat, jolloin lapset eivät uskalla lähteä kauas omasta ryhmästään. Haastateltavat kertoivat, että he käyvät läpi säännöt ennen jokaista metsäretkeä, jolloin lapset tietävät toimia oikein. Säännöt luovat turvallisuutta, joten lasten kanssa keskustellaan siitä, miten metsässä tulee käyttäytyä. Yksi säännöistä oli se, että lasten tulee aina nähdä aikuinen. Kasvattajat kertoivat, että lapset oppivat itsenäisyyttä metsäretkillä, sillä kasvattajien ja lasten tulee luottaa toisiinsa. Retkelle lähdetessä kasvattajat kertoivat huolehtivansa yhdessä siitä, mitä otetaan mukaan.

8.6 Varhaiskasvattajien toiveet ja ehdotukset liittyen metsätoimintaan

Haastateltavat kertoivat heidän ryhmiensä metsätoiminnan olevan käynnistymässä syksyn tullen, kun he ideoivat yhdessä, miten sitä toteutettaisiin. Heidän mukaansa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukainen ympäristökasvatus ja metsätoimintaan painottuminen ja sen toteuttaminen on vielä jonkin verran alkuvaiheessa päiväkodissa. Suurimmalla osalla kasvattajista oli odottavainen suhtautuminen sen suhteen, millaista metsätoimintaa päiväkodissa aletaan toteuttamaan. Toimintaan toivottiin saatavan innostusta hankkeen puolesta, joka tarttuisi kasvattajiin ja heidän toimintaansa päiväkodin arjessa. Osa kasvattajista pohti, että olisi hyvä suunnitella tietynlainen runko metsätoiminnan toteuttamiseksi, jolloin siitä tulisi säännöllistä. Erään haastateltavan mukaan se olisi toimiva ratkaisu, ettei vastuu metsään menemisestä jäisi jokaisen kasvattajan omaksi päätökseksi. Hän myös koki, että silloin jokainen kasvattaja pystyisi asennoitumaan metsäretkiin eri tavalla, kun tietäisi milloin retket toteutuvat. Kasvattajat olivat pohtineet tiimiensä kanssa, että tulevaisuudessa voisi yksi pienryhmä olla aina ulkona, jolloin luontokasvatusta lisättäisiin.

Mä en oo itte mikää kauhea luontoihminen. Että en oo se ensimmäinen joka on käsi pystyssä kun puhutaan että lähdetään metsäretkelle, että aika tiheästi. Että ittelle tulis se sellanen, enemmänki intoa ja innostusta, kun itteki näkis erilaisia mahdollisuuksia mitä siellä sitte voi tehdä. (H, 2.)

Tiimityöskentelyn eräs opettaja arveli olevan tärkeä metsätoiminnasta saatava oppimisen kokemus jokaiselle kasvattajalle. Tiimeissä saadaan ideoita toisilta ja pystytään toteuttamaan asioita, joita ei ole itse tullut ajatelleeksi. Esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologisten eli tvt-laitteiden mukaan tuomisen metsään toivottiin lisääntyvän.

Kasvattajat suhtautuivat hankkeeseen paitsi odottavasti, pääosin myös innokkaasti ja avoimesti. Kasvattajien omilla asenteilla koettiin olevan suuri vaikutus siihen, miten ja millaista toimintaa metsässä aikoo toteuttaa. Lasten kanssa työskennellessä metsätoiminnan koettiin olevan tuttu ja luonnollinen tapa käyttää metsää yhtenä oppimisympäristönä. Heidän mukaansa uuden toiminnan opettelu vaatii aina tietynlaista asennetta, mutta myös heittäytymiskykyä. Suurin osa oli sitä mieltä, ettei osaa erikseen toivoa mitään tiettyä tekemistä, vaan ottavat mielellään vastaan ideoita ja toteuttamismalleja hankkeen vihervisertäjiltä.

Päiväkodin ollessa lähellä luontoa, haastateltavat kokivat, että hankkeen kohdistuminen heidän päiväkotiinsa tuntui luontevalta. Kasvattajat pohtivat, että hankkeen avulla he ovat taas alkaneet miettiä, miten luontoa voisi hyödyntää oppimisympäristönä entistä enemmän. Eräs haastateltavista koki, että hänen mielestään suorat koulutukset eli vihervisertäjien käynnit päiväkodissa oli toimivin ja opettavaisin tapa tuoda uutta tietoa kasvattajille. Silloin uutta tietoa ja toimintatapoja oli helpoin omaksua, kun näki vierestä, miten toinen kasvattaja ohjasi lapsia. Osa haastateltavista pohti, että metsätoiminta ei olisi ainoastaan metsäretkiä, vaan metsässä voitaisiin viettää vaikka koko aamupäivä.

Että se ei olisi pelkkä metsäretki, vaan että me lähdettais aamupalan jälkeen ja tultais syömään vasta, et sellanen pidempi aika joka sisältäis monen monta juttua. (H, 1.)

Koska se on sama juttu kun lapsellakin, kun on mukana siinä mitä opitaan, se antaa enemmän kun se, että sä vaikkapa luet paperista. Tässä on nyt teille tää materiaalipaketti, perehtykää ja tehkää, niin aivan eri asia, kun jos sä meet oikeesti. (H, 1.)

Keskustelimme myös siitä, mitä uutta kasvattajat odottavat saavansa hankkeesta omaan osaamiseensa. He odottivat paitsi uusia vinkkejä ja ideoita, niin myös sitä, että omaa ajatteluaan voisi nyt muuttaa. Yksi toive oli, että hankkeesta saataisiin vertaistukea metsätoiminnan toteuttamiseen. Päiväkodit, jotka toteuttavat metsäretkiä ja muuta luontolähtöistä toimintaa luonnossa, voisivat keskustella yhdessä onnistumisistaan ja uusista ideoista. Osa kasvattajista on ollut luontokoulutuksessa, joka koettiin hyväksi. Koulutuksessa he olivat tavanneet muita varhaiskasvatuksessa työskenteleviä, jotka oppivat uutta samasta teemasta.

Vihervisertäjien toiminnan koettiin tuovan tukea, sillä yhteistyön tekeminen lisäsi innostusta metsätoiminnan toteuttamiseen. Yhteistyön merkitys korostuikin keskusteluissa hankkeen luonto- ja ympäristökasvatuksen onnistumisen kannalta. Päiväkodin lasten vanhempien innostuneisuus ja osallistuminen luontokasvatuksen toteuttamiseen koettiin myös hyvänä. Eräs haastateltavista toivoi, että he voisivat järjestää yhteistä tekemistä perheiden kanssa luonnossa. Myös lähellä sijaitsevan koulun kanssa toivottiin saavan yhteistyötä aikaiseksi ja koulusta voisi saada vinkkejä luontokasvatukseen.

Ehkä tukea ja sitä koulutusta ja toivoo sitäki että koko talo tavallaa innostuu asiasta että pitää olla sielä takana ku ollaa päätetty lähteä, se että sellanen porukkana meneminen ja porukkana kasvaminen että kaikilla olis yhteen hiileen puhallettais täs asias. Että sillä lailla saa enemmän aikaan ja irti siitä asiasta. (O, 4.)

Kasvattajat kertoivat, että metsäretkiä on aina ennenkin toteutettu heidän päiväkodissaan, mutta hankkeen avulla retkistä pyritään saamaan osa heidän arkeansa. Osa koki, että ainakin nyt havahdutaan siihen, miten lähellä päiväkotia on metsää. Eräs kasvattaja kertoi saaneensa konkreettisen vinkin toimintaan vihervisertäjiltä, kun he tekivät metsään oman köysiradan. Hänen mukaansa elämysten tuominen lapsille, toteuttamalla metsässä jotakin erilaista oli innostavaa. Helposti toteutettavia käytännön vinkkejä metsätoimintaan oli toiveissa useammalla haastateltavista.

Mitä uutta osaamista tää tuo sun omaan osaamiseen tää hanke?

100 prosenttisesti kaiken luontokasvatuksesta, koska mä oon ollu enemmän tv-tuttuihin että teknologiajuttuihin ja mua kiinnostais se, että miten niitä pystyis yhdistämään, kun ajattelee että meillä kuitenkin tabletit täällä on käytössä niin että ihan niitähän saa vaikka miten käytettyä tuollakin. (O, 3.)

Yksi toive oli, että päiväkodille saataisiin oma nuotiopaikka, jossa voisi paistaa makkaraa. Myös luonnon tutkimiseen liittyviä keinoja kaivattiin lisää, mihin yksi haastateltavista kertoi toivovansa erillistä moduulia eli erillistä osiota päiväkotiin. Moduulissa olisi mahdollisuus tutkia erilaisia luonnonmateriaaleja. Moduulin vieressä olisi jatkumona alue, jossa lapset voisivat leikin avulla opetella luontoon liittyviä asioita.

No mä oon tässä jo toivonu pidemmän aikaa semmosta moduulia, että siinä on semmonen tutkimispaikka, saisi tutkia luontoon liittyviä eri asioita, ja sielä on kaikkia eri materiaaleja, tavallaan tutkimiseen liittyä. Ja vieressä on tutkimis- ja leikkimispaikka, jossa pystyy jatkamaan sitä tutkimista ja oppimista leikin kautta, että sielä on luontoon liittyvät lelut ja mitä kaikkea. Sitä pystyy viemään luontoon sitte kans. (O, 1.)

Mulle tää on ollu aika sellanen ahaa-elämys tässä kevään aikana, että hei mustakin voisi olla tähän oikeesti. (O, 3.)

Toiveena oli saada päiväkodille kasvatuslaatikko, jonne voitaisiin istuttaa esimerkiksi hyötykasveja. Myös sisätiloihin haluttiin lisää kasvillisuutta, jolloin luontokasvatusta tuotaisiin päiväkodin sisällekin. Tällöin jokaisella ryhmällä voisi olla vuorotellen vastuu sisäkasvien hoidosta ja kastelusta. Jokaisella ryhmällä voisi olla myös oma kasvi, jota kasvatettaisiin itse siemenestä, eräs haastateltavista mietti. Silloin kasvin

kasvua voisi seurata läpi vuoden. Jotkut haastateltavista kokivat, että erityisesti talvella toteutettavaan metsätoimintaan kaivattaisiin lisää vinkkejä.

Jotaki sellasta että sen sais tuotua tänne sisälle että se ei olis pelkääntään että nyt on tämä meidän pakollinen luotokasvatusviikko. Mä kaipaan sitä että se saatais liitettyä myös tänne arjen toimintoihin ja sisätiloihin. (O, 3.)

Ja mä sanoisin hankkeen sille joka on käynyksi että mä koen ton talven semmosena että mun ei tuu niin lähdettyä sinne metsään. (O, 2.)

Niin, katotaan millä lailla sitä lähdetään talon sisällä toteuttamaan, onko vakiopäivät kullakin, on uus lapsiryhmä, kaikki alkaa syksyllä. Kun mä olin siinä luontokoulutuksessa niin se oli mukavaa, kyllähän siinä aina huomaa mitä asioita oppii ja mitä siellä tekee, voi hyödyntää sen eri tavalla eskareille. Ei tarte olla justiin mitä siellä on suunnattu, niin voi käyttää työtapana eli soveltaa. Voi soveltaa eri tavoilla. (O, 2.)

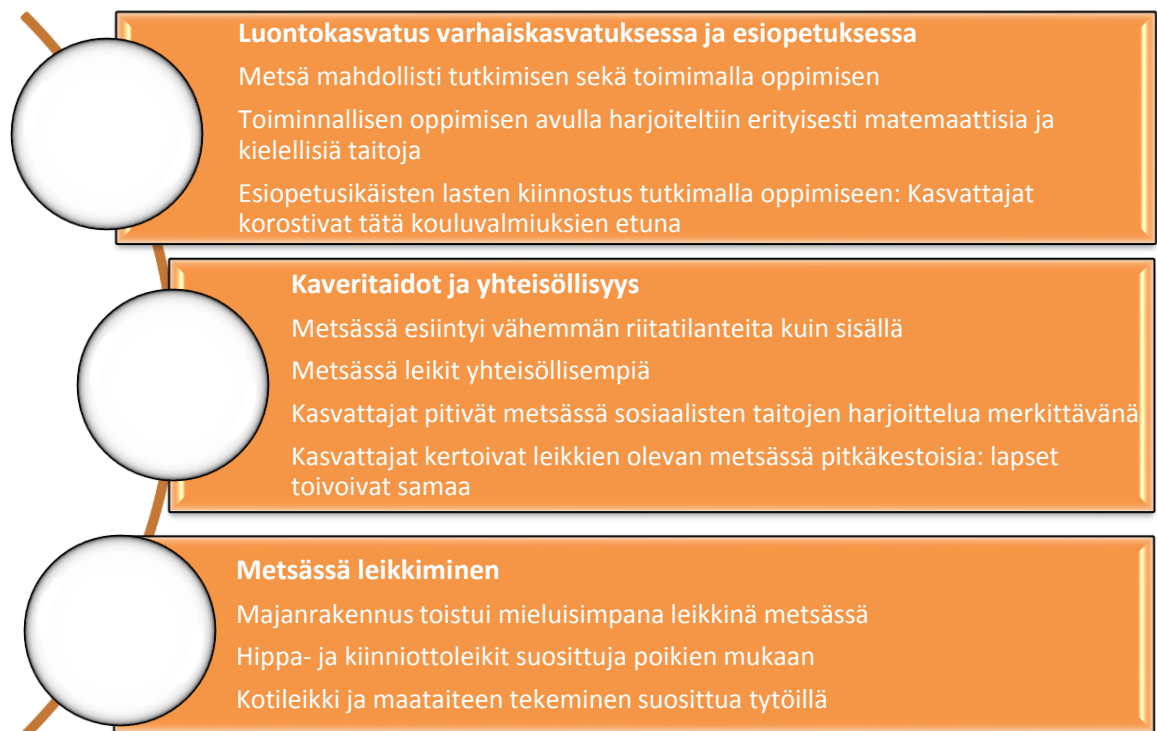
Uudistuneessa valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa olevaan ympäristökasvatukseen toteuttamiseen toivottiin saavan lisää vinkkejä hankkeen vihervisertäjiltä siitä, miten sitä voitaisiin käytännön tasolla lisätä toteutettavaksi. Yksi opettajista pohti, että päiväkodista voitaisiin mennä vierailulle tutustumaan esimerkiksi eläimiin eläinpuistoissa. Tosin rahalliset mahdollisuudet tuottavat haasteita, mutta retkiä voitaisiin tehdä myös omaa lähiympäristöään hyödyntäen. Hänen mukaansa tutustumisretket muihin alueen päiväkoteihin avartaisivat käytännön toimintamalleja, tuoden uusia ideoita luontokasvatukseen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Esittelen johtopäätökset asettamieni tutkimuskysymysten avulla. Johtopäätöksissä tarkastelen, millaisena luontokasvatus näyttäytyy sekä lasten että kasvattajien näkökulmasta ja millaisia toiveita sen toteuttamiseen liittyy. Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia niin lasten kuin kasvattajienkin ajatuksia metsätoiminnasta ja sen kehittämistä. Johtopäätöksissä ajatukset on esitetty kuvioissa tiivistetyssä muodossa, jotta lukijan olisi helpompi hahmottaa tulokset.

9.1 Luontokasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli saada tietoa siitä, **millaisia mahdollisuuksia luontokasvatus tarjoaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tutkittavassa päiväkodissa**. Kuviossa 5 esittelen metsän tuomia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.

Kuvio 5. Metsä yhteisöllisyyden ja toimimalla oppimisen mahdollistajana.

Varhaiskasvatuksessa työskentelevät haastateltavat kertoivat, että luonnossa pystytään käsittelemään kaikki varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset sisällöt. Toiminnallisen oppimisen avulla metsässä voidaan käsitellä esimerkiksi matemaattisia ja kielellisiä taitoja. Tutkivassa oppimisessa on Lipposen (2016, 33) mukaan kyse kysymysten esittämisessä ja ilmiöiden ihmettelystä. Lapsi oppii monenlaisissa toimintaympäristöissä, kun saa tutkia ja olla utelias.

Luontokasvatuksen koettiin soveltuvan haastateltavien mukaan erityisen hyvin varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Tampion ja Tampion (2014, 11) mukaan ulkona oppiminen edistää oppimisen syvyyttä. Tällöin luonnossa opitaan toiminnallisten menetelmien avulla. Kasvattajien mukaan esiopetusikäiset lapset hyötyvät luonnossa oppimisesta, sillä luonnossa yhdistyvät yhdessä toimiminen ja tutkiva oppiminen. Ojala (2015, 80) kuvailee kouluvalmiuksia ja niiden tulkintoja, yksi niistä on sosiokulttuurinen lähestymistapa. Lähestymistavan mukaan ympäristö opettaa lapsille erilaisia taitoja. Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutus kehittävät Ojalan mukaan kouluvalmiuksia esiopetuksessa. Metsässä voidaan harjoitella esimerkiksi yhteistyötaitoja leikkimällä, rakentelemalla ja tutkimalla yhdessä. Kasvattajien mukaan metsässä voidaan harjoitella myös motorisia taitoja ja opetella rauhoittumaan sekä käyttämään kaikkia aisteja. Kasvattajat kokivat nämä tärkeiksi taidoiksi kuusivuotiaille lapsille. Luontoympäristössä motoristen taitojen harjoittelu toteutuukin usein huomaamatta (Parikka-Nihti, 2011, 58).

Lapset pitivät luontoa mielekkäänä toimintaympäristönä, jossa leikille ja mielikuvitukselle oli tilaa. Lapset olivat olleet metsässä metsäpäivinä, joissa leikittiin ja rakenneltiin yhdessä. Erityisen paljon lapset pitivät majanrakentamisesta ja kotileikeistä sekä hippa- ja kiinniottoleikeistä. Majan rakentamisen suosio korostui molempien, niin lasten kuin aikuistenkin haastatteluissa. Majaa rakennettiin pitkään, yleensä ympäri vuoden, yhdessä muiden kanssa. Rosenberg (1993, 10) korostaa majojen rakentelun kehittävän lasten ongelmanratkaisutaitoja

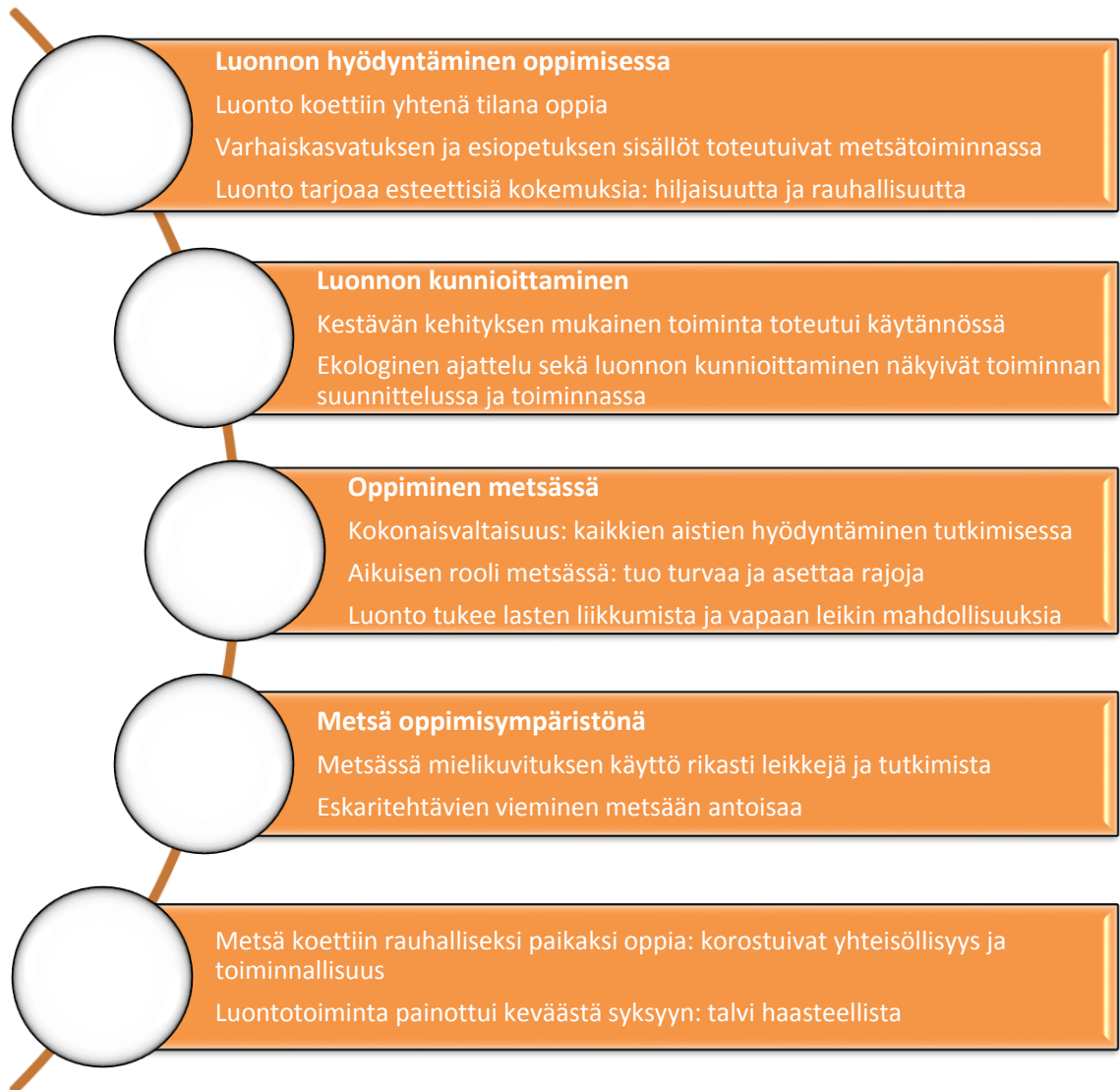
Metsässä kaveritaitojen harjoittelu näyttäytyi kasvattajien mukaan keskeisenä oppimisen kokemuksena. Yhdessä toimiminen ja tutkiminen metsässä esiintyi lasten ja kasvattajien haastatteluissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 31-32) kerrotaan oppimisympäristön toimivan sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen vahvistajana. He kertoivat metsätoiminnan olevan paras tapa oppia yhteisöllisyyttä

ja yhdessä toimimista. Kasvattajien mukaan metsässä leikkiessä ei syntynyt yhtä paljon riitatilanteita kuin sisätiloissa. Suomi ja Juusola (2016, 72-73) painottavat, että lasten mahdollisuus vapaaseen leikkiin luonnossa parantaa ystävyys taitoja. Kasvattajien mukaan metsään mahtui enemmän ääntä, ja siellä oli vapaus leikkiä erilaisia leikkejä. Eräs haastateltavista koki, että lapsilla on luontainen tarve täyttää tila, johon metsä tarjoaa hyvän ympäristön.

Lasten mukaan metsässä sai käyttää omaa mielikuvitustaan. Luonnossa oli tilaa ihmetellä ja tutkia erilaisia ilmiöitä. Leikkien haluttiin myös kestävän pitkään. Kasvattajat näkivät lasten leikkien olevan pitkäkestoisempia ja sisältävän vähemmän konfliktitilanteita, kuin sisäleikeissä. Ojala (2015, 141) kertoo leikin heijastavan lapsen kehityksen tilannetta. Tällöin leikki toimii lapsen luovuuden ja vuorovaikutuksen kehittymisen välineenä. Ojala korostaa myös leikin vuorovaikutuksellisuutta ja mielikuvituksellisuutta. Pojat nauttivat vauhdikkaammista leikeistä ja rakenteluista, tytöt rauhallisista kotileikeistä ja maataiteen tekemisestä.

9.2 Luonto oppimisen yhtenä tilana

Yhden tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, **miten kasvattajat ja lapset ajattelivat, että luontoa voitaisiin hyödyntää oppimisympäristönä tutkimani päiväkodin varhaiskasvatuksessa**. Kuvioon 6 on koottu haastatteluiden tuloksia kyseisellä osa-alueella.

Kuvio 6. Luonnon merkitys oppimisympäristönä.

Luonto nähtiin ja koettiin päiväkodissa yhtenä tilana oppia. Lasten ja aikuisten mielestä luonnossa voi opetella samoja asioita kuin esiopetuksen tai varhaiskasvatuksen sisällöissä muutenkin. Kasvattajien mukaan lapset saivat käydä metsässä metsäretkillä, joissa leikittiin, rakenneltiin majoja ja tutkittiin luontoa. Metsäretkien aikana kasvattajat kertoivat tehneensä eskaritehtäviä, joka näyttäytyi sekä lasten että kasvattajien vastauksissa mielekkäänä asiana. Sekä lapset että aikuiset pitivät tehtävien tekoa metsässä hyvänä asiana, sillä metsä tarjosi rauhallisen ympäristön niiden tekemiseen. Lapset kuvailivat metsää kivaksi ja rauhalliseksi paikaksi. He kokivat metsän rauhalliseksi paikaksi oppia, joka näyttäytyi myös lasten käytöksessä tutkimisena ja tarkkailuna.

Ekologinen ajattelu sekä luonnon kunnioittaminen korostuivat sekä lasten että kasvattajien vastauksissa. Wolff (2004, 23–25) painottaa kestävän elämän perustuvan kunnioittamiseen. Metsästä huolen pitäminen sekä sen siivoaminen roskista näyttyi lasten mielestä tärkeänä. He kertoivat myös, ettei eläimiä saa vahingoittaa. Luontoa kunnioittamalla opittiin kierrättämisestä sekä tutkittiin eläimiä ja erilaisia luonnonmateriaaleja. Jantunen ja Lautela (2011, 50) pohtivat, että oma lähimetsä toimii oppimisympäristönä, sillä koettujen luontokokemusten avulla opitaan parhaiten.

Kasvattajien mukaan luontokasvatuksen toteuttamisessa näyttyy erityisesti arvokasvatus. Kestävää kehitystä harjoitellaan kierrättämällä ja lajittelemalla, maatumiskokeilla sekä kunnioittamalla luontoa. Matikaisen (2008, 157) mukaan kestävään kehitykseen kuuluvat myös etiikka ja tasa-arvo. Myös Cantell (2011, 336) korostaa, että ympäristökasvatuksella tavoitellaan arvokasvatusta, jotta ihmiset toimisivat kestävän kehityksen mukaisesti. Kysyttäessä lapsilta, mitä he olivat oppineet luonnosta, he vastasivat yleensä oppineensa pitämään luonnosta huolta siivoamalla sitä. Parikka-Nihti (2011, 10, 12) korostaa varhaiskasvatuksen olevan itsessään kestävää kehitystä. Hänen mukaan on tärkeää, että lapsi saa olla osallisena toimimassa kestävän kehityksen mukaisesti, sillä silloin hän oppii ymmärtämään omien päätöstensä vaikutukset ja seuraukset.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 45) kerrotaan luonnon toimivan rauhoittavana ja esteettisiä kokemuksia tarjoavana ympäristönä. Kasvattajat ja lapset nauttivat luonnon tarjoamista esteettisistä kokemuksista, joita metsän rauha ja puhdas ilma tarjosivat. Lasten mielestä metsä tuntui hyvältä, sillä sen viileys ja varjot tuntuivat erityisesti kesäaikaan hyvältä. Myös kasvattajat arvostivat luonnon hiljaisuutta ja kokivat sen rauhoittavan lapsia.

Lapset ja kasvattajat pitivät kevättä ja syksyä mieluisimpina vuodenaikoina metsätoiminnalle, sillä tällöin metsä tarjosi eniten luonnonmateriaaleja ja toimintamahdollisuuksia. Talvi koettiin puolestaan haasteellisena vuodenaikana, sillä silloin metsäluontoa ei koettu osattavan hyödyntää tarpeeksi.

Myös kasvattajat pohtivat metsän ja päiväkotiympäristön eroja. Lapset olivat kasvattajien mukaan metsäleikeissä yhteisöllisempiä kuin päiväkodin sisäleikeissä.

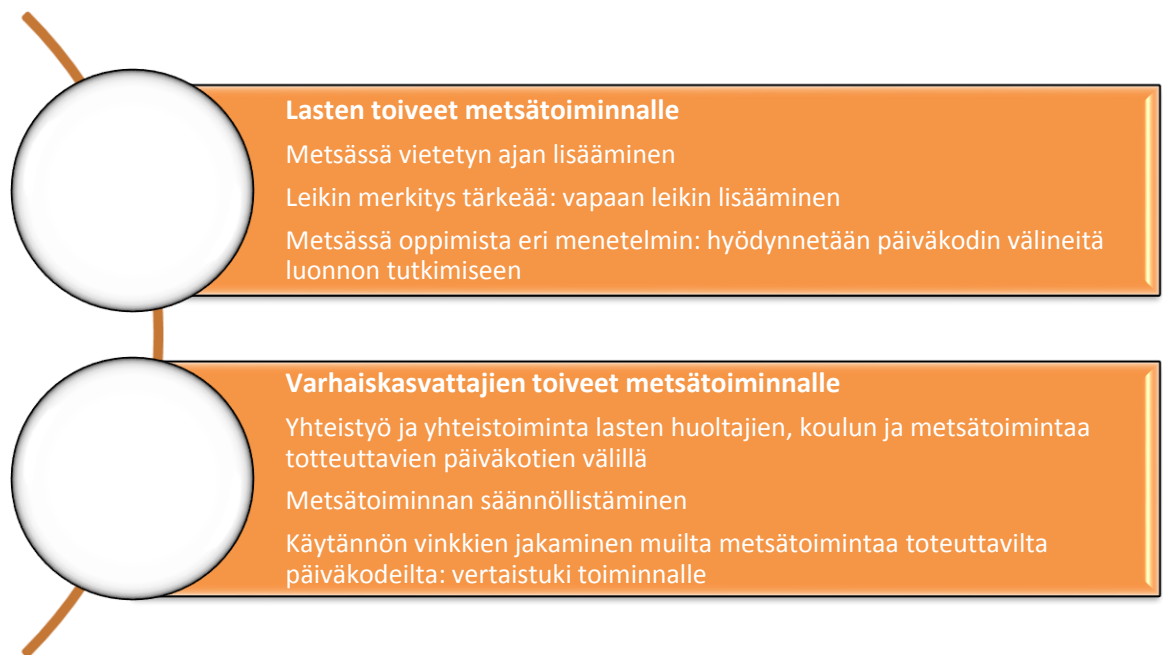
Lasten mukaan metsässä sai leikkiä parhaiden kavereiden kanssa. Lapset mainitsivat leikkikavereikseen yleensä koko oman pienryhmänsä. Kasvattajat mainitsivat lasten leikkien keston olevan metsässä pitkäkestoisempaa kuin sisäleikeissä. Rosenberg (1993, 9) korostaa, että leikille on annettava aikaa, jotta se voisi kehittyä. Hän painottaa luonnon tarjoavan mahdollisuuden erityisesti pitkäkestoisille leikeille.

Ahonen (2017, 108) korostaa ympäristökasvatuksen olevan luontosuhteen muodostumisen kannalta tärkeää. Tällöin luontosuhde muodostuu luonnossa liikkumalla, esimerkiksi luontoa havainnoimalla eri vuodenaikoina. Myös Cantell (2011, 332) painottaa luontosuhteen kehittyvän lapselle leikkien avulla. Luonto näyttäytyi monipuolisena oppimisympäristönä niin lasten kuin kasvattajienkin mielestä. Lapset kertoivat oppivansa luonnosta sitä tarkkailemalla. Metsässä tehtävien, erityisesti eskaritehtävien tekeminen koettiin mieluisena vaihtoehtona päiväkodin sisätilojen sijaan. Sekä kasvattajat että lapset kertoivat seuranneensa kevään merkkejä kevätseuranta-tehtävien avulla. He olivat kokeneet sen mielekkääksi, sillä lapset saivat itse havainnoida ja käyttää metsässä kynää ja paperia. Luonnossa koettiin voivan keksiä ja toteuttaa helpommin erilaisia asioita, sillä metsässä mielikuvitus herää eloon. Myös lapset kokivat, että metsässä saa käyttää omaa mielikuvitustaan. Tämä on mainittu myös muissa tutkimuksissa. Suomen ja Juusolan (2016, 72-73) mukaan luonnossa leikkiessään lapset osaavat hyödyntää mielikuvitustaan tehokkaammin.

Sekä kasvattajat että lapset pitivät metsää hyvänä paikkana oppia, sillä se tarjosi oppimiseen uudenlaisia kokemuksia ja erilaisen oppimisympäristön. Metsässä aisteja hyödynnettiin kokonaisvaltaisemmin. Heckmannin (2014, 20) mukaan lapsi saa luonnosta aitoja aistikokemuksia, kun lapsi saa tuntea aitoja luonnonmateriaaleja leikkiessään ja tutkiessaan. Kasvattajien mukaan matemaattisia taitoja pystyy opettelemaan metsässä esimerkiksi laskemalla käpyjä. Lapset kertoivat muodosta-neensa oksista ja kävyistä numeroita ja kirjaimia. Kasvattajat kokivat toimimalla oppimisen parhaimmaksi keinoksi oppia, sillä silloin luontoa saa itse tutkia ja havainnoida. Kasvattajien mukaan he olivat tutustuneet erilaisiin luonnonilmiöihin metsäretkien jälkeen esimerkiksi katsomalla niistä kuvia tabletilta tai kirjasta. Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 79-80) kertovatkin, että lasta kannattaa tutustuttaa luontoon hyödyntämällä kuvien käyttämistä luonnosta.

9.3 Metsätoiminnan kehittäminen

Tutkimuksen kolmantena tutkimuskysymyksenä oli tutkia, **miten hanke Minä luonnossa, luonto minussa tulee vaikuttamaan päiväkodin toimintaan luonto- ja ympäristökasvatuksen osalta**. Tavoitteena oli saada käsitys siitä, millaisia toiveita tai ideoita varhaiskasvattajilla ja lapsilla on hankkeen Minä luonnossa, luonto minussa luonto- ja ympäristökasvatuksesta. Kuviossa 7 esittelen lasten ja kasvattajien toiveita ja ajatuksia metsätoiminnan kehittämisestä.

Kuvio 7. Metsätoiminnan kehittäminen.

Kysyin lapsilta heidän toiveistaan luonnossa tekemiseen. Lapset kertoivat, että metsässä mieluisinta oli leikkiminen ja majojen rakenteleminen. Tutkiminen, luonnon tarkkailu ja sen siistiminen olivat myös tärkeässä asemassa. Osa toivoi pääsevänsä rakentamaan majoja yhdessä perheenjäsentensä kanssa. Eräs lastentarhanopettaja pohtikin, että päiväkodin ja perheiden välille voisi suunnitella yhteistyötä luontokasvatuksen toteuttamisen osalta.

Lasten vastauksissa metsässä toivottiin saavan leikkiä, retkeillä ja oppia uusia asioita. Metsässä haluttiin viettää kauemman aikaa, eikä sinne olisi haluttu jättää omia rakennettuja majoja tai hienoja keppejä. Metsään toivottiin pääsevän useammin.

Lasten vastauksissa metsätoimintaa toivottiin olevan nykyistä enemmän, joka näyttyi samanlaisena myös kasvattajien vastauksissa. Rosenberg (1993, 3) pohtii, että ympäristökasvatuksen toteuttaminen ei vaadi uusia ja ihmeellisiä paikkoja, vaan alueena voi toimia lapsen oma lähiympäristö. Kasvattajat pohtivatkin, että metsää ei ole hyödynnetty tarpeeksi, vaikka se sijaitsikin lähellä päiväkotia. Tulevan hankkeen myötä tähän toivottiin muutosta.

Kasvattajien mukaan metsätoiminta on kuulunut päiväkodissa osaksi varhaiskasvatusta aina. Metsässä on tehty metsäretkiä sekä tutkittu luontoa eri vuodenaikoina. Koska päiväkotia sijaitti niin hyvällä alueella, metsätoiminnalle ja sen lisäämiselle koettiin olevan hyvä mahdollisuus. Varhaiskasvattajat odottivat saavansa hankkeesta erityisesti käytännön toteuttamisen vinkkejä siitä, miten varhaiskasvatusta voitaisiin toteuttaa luontoympäristössä uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi toivottiin, että metsätoiminta mahdollistaisi yhteistyön muotoja esimerkiksi lasten perheiden kanssa. Päiväkodin oman metsätoiminnan kehittämisen kannalta kasvattajat korostivat metsän käyttämisen lisäämistä ja hyödyntämistä. Osa kasvattajista pohti, että olisi hyvä, jos päiväkodilla olisi suunniteltu runko metsätoimintaa varten, jotta siitä saataisiin säännöllistä. Yksi kasvattajien toiveista oli saada luonnon tutkimiseen ja havainnoimiseen enemmän työvälineitä, kuten tutkimispaikka luonnonmateriaaleja varten. Kasvattajien mukaan lasten kanssa työskennellessä metsän koetaan olevan luonnollinen ympäristö oppimiseen. Kasvattajat miettivät, että metsää voisi käyttää enemmän siten, että sinne mentäisiin entistä enemmän suunnittelematta. Silloin ideoita metsässä toimintaan voisi kysellä lapsilta.

10 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tutkittiin erityisesti metsätoimintaa ja sen kehittämisen mahdollisuuksia. Tutkimuksessa kerättiin vastauksia haastattelemalla lapsia ja aikuisia, jolloin saatiin monipuolinen näkökulma päiväkodin metsätoiminnasta. Lasten vastaukset toimivat tässä erityisesti aikuisten eli varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten täydentäjinä. Kasvattajat mainitsivat luonnon tarjoavan lapsille edellytyksiä oppia tutkimalla ja yhdessä ihmettelemällä. Myös lapset esittivät luonnon tarkailun ja tutkimisen mieluisena toimintana. Luontokasvatus näyttäytyikin erityisesti yhtenä menetelmänä toteuttaa arvokasvatusta. Lapset pitivät erityisen tärkeänä luonnosta huolta pitämistä. Jokainen lapsi korosti elävän elämän kunnioittamista ja metsän siistimistä sinne kuulumattomista esineistä.

Hanke Minä luonnossa, luonto minussa aloittaa toimintansa varsinaisesti tämän syksyn 2018 aikana tutkimukseeni osallistuvassa päiväkodissa. Tutkimuksen tulosten perusteella metsätoiminta ja sen kehittäminen koettiin varhaiskasvatuksessa hyvänä asiana. Hanke ja sen tuomat mahdollisuudet hyödyntää päiväkodin omaa lähiympäristöä luontokasvatuksen toteuttamiseen koettiin varhaiskasvattajien mukaan onnistuneena. Tämän tutkimuksen avulla varhaiskasvattajat pystyvät hyödyntämään päiväkodin lähiympäristöä luontokasvatuksen toteuttamiseen, sillä tutkimuksessa esitellään lasten ja kasvattajien ajatuksia ja toiveita metsätoiminnasta.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssien (2016) mukaan tämä tutkimus kehitti erityisesti tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista. Kompetenssissa korostetaan ongelmanratkaisukykyä ja kumppanuuslähtöisiä yhteistyömenetelmiä. Opin tämän tutkimuksen tekemisen aikana työskentelemään itsenäisesti yhteistyössä erilaisten ammattilaisten kanssa. Opinnäytetyöprosessi alkoi yhteistyössä hankkeen yhteyshenkilön kanssa jatkuen yhteistyössä tutkimukseeni osallistuvassa päiväkodissa. Kompetenssiin sisältyy myös tutkimusmenetelmien soveltamista kehittämistoimintaan. Opinnäytetyössäni valitsin laadullisen tutkimuksen ja aineiston keräämisen yksilöhaastatteluina sekä lapsille että kasvattajille, jotta saisin monipuolisen näkökulman tutkimukseni tuloksiin. Aineiston analysoinnin toteutin teemoittelemalla vastauksia, jotta vastauksista muodostuisi tutkimuskysymyksiä hyödyttäviä osa-alueita. Opinnäytetyötä kirjoittaessa ja

toteutettaessa on otettava huomioon eettisyys ja toisten huomiointi, jota korostetaan kompetenssissa. Olen pyrkinyt avoimuuteen ja luotettavuuteen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, erityisesti kuvaten tutkimuksen etenemistä.

Sosiaalialalla vihreät arvot ja luonnon hyödyntäminen esimerkiksi terapiakäytössä ovat toimineet jo kauan yhtenä työmenetelmänä esimerkiksi ikäihmisten ja päihdekuntoutujien parissa. Luonnolla nähdään olevan rentouttava, rauhoittava ja terapeuttinen vaikutus. Myös lasten kanssa on opittu arvostamaan luonnon käyttämistä yhtenä toimintamuotona. Siksi onkin merkittävää, että luontokasvatusta ja luonnon merkitystä osataan huomioida ja arvostaa nykyään yhä enemmän. On hienoa, että valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu niin tieto- ja viestintäteknologiaosaaminen kuin ympäristökasvatuskin. Tämä osoittaa sen, että luontoa osataan hyödyntää yhtenä oppimisympäristönä varhaiskasvatuksessa. Se ei ole enää ”vain paikka, jonne mennään”.

Metsässä opitaan, metsästä opitaan ja metsä antaa oppeja ja arvoja tulevaisuutta varten. Elävän elämän kunnioittaminen, luonnon kauneuden arvostaminen sekä sieltä oppimisen mahdollisuudet antavat varhaiskasvatuksen ammattilaisille ilmaisen oppimisympäristön, yhden tilan oppia. Tähän kaikkeen voidaan yhdistää tieto- ja viestintäteknologia, eli tv-laitteet. Lasten kanssa voidaan yhdessä palata luonnon kauneuteen esimerkiksi katselemalla kuvia metsäretken havainnoista. Onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tarjotaan jokaiselle oppijalle innostus luontoa kohtaan, vaikkapa katsomalla tabletilla itse ottamiaan luontokuvia. Luonto ja erilaiset teknologiset laitteet eivät siis poissulje toisiaan, vaan päinvastoin niitä voidaan yhdessä hyödyntää.

Tämän opinnäytetyön aihe osoittautui itselleni erittäin läheiseksi ja tärkeäksi, joten tutkimusta oli mielekästä toteuttaa. Tutkimuksen teoriaosuuden kirjoittaminen oli mielekästä ja mielenkiintoista. Myös aineistonkeruu opetti paljon, ja kohtaamiset lasten kanssa haastattelujen yhteydessä olivat erittäin antoisia. Opin uusia näkökulmia ja syvennyin valitsemaani aiheeseen, erityisesti haastatellessani kasvattajia. Oli hienoa saada melkein jokaiselta perheeltä lupa haastatella lasta. Tämä oli hieno osoitus siitä, että lapset saivat osallistua omana itsenään tutkimuksen tekoon, joka vaikuttaa myös heihin ja heitä seuraavien lapsiryhmien toimintaan esiopetuksessa.

Tutkimuksesta voisi tehdä jatkotutkimuksen siitä, miten metsätoiminta etenee ja vakiintuu kyseisessä päiväkodissa. Samalla voisi tutkia toimivia tapoja toteuttaa luonto- ja ympäristökasvatusta laajemmin. Luonnossa toteutettavaan varhaiskasvatukseen voisi etsiä ja kehittää erilaisia menetelmiä ja työtapoja. Hankkeesta Minä luonnossa, luonto minussa voisi jatkossa tutkia sitä, miten se on onnistunut jakamaan ideoita ja menetelmiä Seinäjoen eri päiväkotien esiopetusryhmiin. Jatkotutkimusta voisi kohdentaa varhaiskasvatuksessa oleville lapsille, jolloin keskityttäisiin keräämään ideoita metsätoimintaan esimerkiksi viisivuotiailta esiopetukseen siirtyviltä lapsilta.

Luontokasvatuksella on suuri merkitys tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa on totuttu toimimaan luonnossa ja metsässä varmasti niin kauan kuin varhaiskasvatusta on eri muodoissa toteutettu. Toiminta on ollut lapsia osallistavaa ja se on syntynyt leikin ja satujen avulla. Nykyään luontoympäristö osataan ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti oppimisessa, jolloin sen merkitys ymmärretään laajasti. Lankisen (2018) kirjoittamassa verkkolehtiartikkelissa kasvatustieteen professori Veli-Matti Värrin painottaa kasvattajien mahdollisuutta toimia ekologisten arvojen puolesta puhujana. Meidän jokaisen vastuulla on suunnan muuttaminen, ennen kuin se on maapallomme kannalta liian myöhäistä. Ihminen ei voi toimia pelkästään omiin tavoitteisiinsa keskittymällä, vaan Värriin mukaan elinympäristöään suojelevalla tavalla. Luontokasvatuksella on siis suuri merkitys osana tavoitteellista varhaiskasvatusta.

LÄHTEET

- Aarnio-Linnavuori, E. 2018. Ympäristö ylittää oppiainerajat: Arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu 30.10.2018.] Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229396/Ymparist.pdf?sequence=1>
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. painos. Tampere: Vastapaino.
- Asfalttiviidakot: Luontoa ei voi leikkiä loppuun. 3.10.2017. [Video]. Ohjaus, kuvaus ja käsikirjoitus; P. Saario. Yle Areena: DocArt, 2017. [Viitattu 22.1.2018]. Saatavana: <https://areena.yle.fi/1-4106848#autoplay=true>
- Backman, J. 2002. Alkusanat. Teoksessa: P, Elo, H. Järnefelt & T. Paalanen (toim.) Elävää kulttuuriperintöä: Tutki ja opi. Helsinki: Tammi, 5.
- Bronfenbrenner, U. 1979. The Ecology of Human development: Experiments by nature and design. Third printing. [Verkkokirja]. Mass: Harvard University Press. [Viitattu 16.9.2018.] Saatavana Ebsco Ebook Collection palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa: J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E–L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332, 336, 338.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. 2000. Introduction: the discipline and practice of qualitative research. Teoksessa K, Denzin & Y, Lincoln (eds.) Hanbook of Qualitative research. Sage: Thousand Oaks, 1–28.
- Design-suuntautunut pedagogiikka (Case Forest). 27.10. 2014. [Verkkosivu]. Helsinki: Metsäyhdistys. Viitattu [29.10.2018]. Saatavana: <https://smy.fi/dop/>
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 15.3.2018]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Eskola, J. 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: R, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uud. ja täyd. painos. Jyväskylä: PS–Kustannus, 209, 219–221.
- Harry, M. 2011. Early childhood education: history, theory and practice. [Verkkokirja]. United Kingdom: Rowman & Littlefield Publishers. [Viitattu 2.11.2018.] Saatavana Ebsco Ebook-palvelusta.
- Heckmann, H. 2014. Puutarhassa leikki on oppimista. Helsinki: Osuuskunta Ciris.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. u.p. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hopkins, D. & Putman, R. 1993. Personal Growth through Adventure. London: David Fulton Publishers.
- Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämishankkeet 2017 pähkinänkuoressa. [Verkkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 27.3.2018]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/184794_oy-hankkeet_2017_pahkinankuoressa.pdf
- Jantunen, T. & Lautela, R. 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jantunen, T. & Lautela, R. 2009. Kuningasvuosi: leikin kulta-aikaa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jeronen, E. & Kaikkonen, M. 2001. Ympäristökasvatuksen kokonaismallin tavoitteet ja sisällöt arvioinnin kehittämisen tukena. Teoksessa: E, Jeronen & M, Kaikkonen (toim.) Ympäristötietoisuus: näkökulmia eri tieteenaloilta. Oulu: Oulun yliopisto. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita ja katsauksia 3/2001, 25–26.
- Järvinen, H. & Savolainen, R. 1997. Elämyksellinen luonto-opetusjakso alkuopetukseen. Vihreä Ihminen: ympäristökasvatuksen menetelmäopas. M. Käpylä & R. Wahlström (toim.) Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisuja 25. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 63–71.
- Jääskelä, M. & Meuronen, N. 2016. Luontokasvatus Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa: Lämsänjärven päiväkotii–Metsämörri kutsuu Savotta–aukion päiväkotii–Toiminnallinen metsäesiopetus. [Verkkojulkaisu]. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosionomi (ylempi AMK), sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

[Viitattu 14.2.2018.] Saatavana: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117991/OpinnayteJaaskelaMeuronen2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karppinen, S JA. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä 3: Suomalainen seikkailupedagogiikka: Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kettunen, A. & Laine, A. Ilmiöt ihmeteltäviksi: monialaisia ideoita ulkona oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koskinen, S. 2010. Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina: ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Kurtio, T. 1992. Ympäristö kasvattaa. Mannerheimin lastensuojeluliiton esite. Helsinki: MLL.
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki.
- L 21.8. 1998/628. Perusopetuslaki.
- Lankinen, T.1.11. 2018. Jos ekokatastrofi halutaan ehkäistä, kasvatuksen täytyy muuttua. [Verkkolehtiartikkeli]. Aikalainen. 8/2018. [Viitattu 13.11. 2018]. Saatavana: <https://aikalainen.uta.fi/2018/11/01/jos-ekokatastrofi-halutaan-ehkaista-kasvatuksen-taytyy-muuttua/>
- Lautela, R. 2009. Teoksessa: T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi: Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi. 31–34.
- Lipponen, L. 2016. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa: E, Hujala & L, Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus, 31–33.
- Lummelahti, L. Yksilöllinen esiopetus. 2001. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lyhty, M. 2017. Ympäristökasvatus kuuluu päiväkotiin: luonto, paras paikka oppia. [Verkkolehtiartikkeli]. SuPer (10), 29. [Viitattu 22.1.2018]. Saatavana: <https://www.lukusali.fi/index.html?p=SuPer&i=a1122d20-a769-11e7-81ed-00155d64030a>

- Matikainen, E. 2008. Lasten orientoituminen luonnonympäristöön. Teoksessa: A. Helenius & R. Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 155–157.
- Meirän vasu. 20.6.2017. Seinäjoki.fi. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 10.1.2018]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitajakoulu-tus/varhaskasvatus/varhaiskasvatuksenlomakkeet/2yPBJVqJX/Seinajoen_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma_Meiran_vasu_2017.pdf
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: International Methelp Ky.
- Minä luonnossa, luonto minussa. 24.5.2017. Hankehakemus.
- Mykrä, N. 2017. Miksi ja miten monialaisesti ulos oppimaan? Teoksessa: A, Kettunen & A, Laine (toim.) Ilmiöt ihmeteltäviksi: monialaisia ideoita ulkona oppimiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 9–12.
- Nikkinen, I. 2001. Metsämörri: Ohjaajan käsikirja. 2.p. Helsinki: Rakennusalan kustantajat, Kustantajat Sarmala Oy, Suomen latu.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Palmer, J. 1998. Environmental education in the 21:st century: Theory, practice, progress and promise. [Verkkokirja]. London: Routledge. [Viitattu 19.10.2018]. Saatavana: ProQuest Ebook Central tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, S. 2014. Iloa ja ihmettelyä: ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja: kasvua kohti kestäväää kehitystä. Lasten keskus.
- Peltoluhta, E-M K. 2013. Tutkiva luontokasvatus lapsen osallisuuden lisääjänä. Design tutkimus Case Forest pedagogiikan soveltamisesta päiväkodissa. [Verkojulkaisu]. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden maisteri. Pro gradu tutkielma. [Viitattu 27.3.2018]. Saatavana: <http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59655/Peltoluhta.Enni-Mari.pdf?sequence=2>
- Raappana, S. 2016. "Toi on keltamahalintu!": Lapsen luontosuhteen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. [Verkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 28.11.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016122021192>

- Rosenberg, T. 1993. Pienestä pitäen: ympäristökasvatus ja päivähoiton ekologinen arki. Helsinki: Rakennusalan kustantajat ja Suomen Luonnonsuojeluliitto.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen M. Haastattelun analyysi. 2000. Tampere: Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemahaastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 6.11.2018.] Saatavana: https://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Viitattu 01.10.2018.] Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Sahi, V. 2014. Koulumetsäopas: Käsikirja koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöön ja turvaamiseen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto. [Viitattu 17.9.2018.] Saatavana: <https://www.sll.fi/mita-me-teemme/ymparistokasvatus/koulumetsat/liitetiedostot/Koulumetsaopas2014.pdf>
- Seikkailukasvatus menetelmänä. 2018. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen nuorisokeskukset. [Viitattu 3.9.2018]. Saatavana: <http://www.snk.fi/seikkailukasvatus/>
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 29.4.2016. [Verkkojulkaisu]. Kuopio: Sosiaalialan AMK-verkosto. [Viitattu 19.11.2018]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Stjerna-Häkämies, M. 2015. Metsän taikaa. Luonto esiopetuksen oppimisympäristönä. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu tutkielma. [Viitattu 22.1.2018]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45748/URN:NBN:fi:jyu-201504301698.pdf?sequence=1>
- Suomi, A. & Juusola, M. 2016. Vihreä hoiva ja voima. Helsinki: Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin majakka.
- Tampio, H. & Tampio, M. 2014. Ulos oppimaan!: sata ideaa ulko-opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. uud. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2016. 2016. [Verkkojulkaisu]. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Opetushallitus. [Viitattu 10.1.2018]. Saatavana:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

- Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta!: näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten keskus.
- Virolainen, I. & Virolainen, H. 2018. Mielen voima oppimisessa. Helsinki: Viisas elämä Oy.
- Wolff, L-A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960 luvulta nykypäivään. Teoksessa: H, Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 23-26.
- Vuohensilta, S. 2017. Lasten sosiaaliset orientaatiot metsäpäiväkodissa. [Verkkujulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, varhaiskasvatuksen maisteriohjelma. Pro gradu tutkielma. [Viitattu 6.2.2018]. Saatavana:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/184190/Lasten%20sosiaaliset%20orientaatiot%20mets%c3%a4p%c3%a4iv%c3%a4kodeissa%20palautus.pdf?sequence=2>
- Värri, V-M. 2018. Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Saatekirje huoltajille

Liite 3. Saatekirje henkilökunnalle

Liite 4. Lasten teemahaastattelurunko

Liite 5. Kasvattajien teemahaastattelurunko

Liite 1. Tutkimuslupa

Seinäjoki

PÄÄTÖS / varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 25.01.2018 Pykälä 97/2018

Asia	Tutkimuslupa / Ojala Heidi		
	<p>Heidi Ojala opiskelee Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.</p> <p>Tutkimuksen nimi: Minä luonnossa, luonto minussa hanke – Luonto ja ympäristökasvatuksen toteuttaminen Keski-Nurmon päiväkodissa</p> <p>Tarkoituksena on tarkastella varhaiskasvatuksen hanketta Minä luonnossa, luonto minussa etenemistä luontokasvatuksen osalta, miten luontokasvatusta toteutetaan ja kehitetään.</p> <p>Tutkimus toteutetaan haastattelemalla ja mahdollisesti myös havainnoimalla toimintaa. Tutkimus kohdistuu pääasiassa 5-6- vuotiaisiin, painottuen esiopetusikäisiin lapsiin. Aineiston keruu tapahtuu kevään ja kesän 2018 aikana.</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika viimeistään joulukuun 2018 loppuun mennessä.</p>		
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista - tutkimuksessa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta - tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa - yksi kappale valmiista tutkimuksesta luovutetaan maksutta varhaiskasvatukselle - tutkija antaa luvan julkaista tutkimuksensa sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla - tutkija sitoutuu esittelemään tutkimuksensa 		
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>		
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Kasvatus- ja opetuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluessa siitä kun päätös on asetettu nähtäville kaupungin internetsivuille. Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä (7) päivänä kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana ja silloin kun päätös on annettu tiedoksi sähköisesti kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>		
Julkisesti nähtävänä	Varhaiskasvatustoimisto 29.1.2018		
Tiedoksianto	Kenelle	Päivämäärä	
	Heidi Ojala, aluejohtajat, Kaija Reinilä, Merja Suolahti	26.1.2018	
	Miten		
	☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä	☐ Lähetetty sisäisessä postissa
	☐ Luovutettu	Vastaanottajan allekirjoitus	
	☒ Lähetetty sähköpostissa		
	Taria Siik, toimistos sihteeri		

Liite 2. Saatekirje huoltajille

Tiedote lasten huoltajille

Hei!

Olen Heidi Ojala, viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Valmistun tänä vuonna sosionomiksi, suuntautuen varhaiskasvatukseen. Teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni, joka valmistuu vuoden 2018 loppuun mennessä. Opinnäytetyöni aihe käsittelee Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen hanketta "Minä luonnossa, luonto minussa". Hankkeeseen kuuluu yhtenä tavoitteena luonto- ja ympäristökasvatuksen toteuttaminen päiväkodissa metsätoimintana.

Opinnäytetyöni aihe liittyy luonto- ja ympäristökasvatukseen mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa. Toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Keski-Nurmon päiväkodin kanssa. Tavoitteenani on haastatella opinnäytettäni varten päiväkodin lapsia ja henkilökuntaa ja kerätä heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan luontokasvatuksesta ja luonnosta, esimerkiksi metsäretkistä. Toivoisin, että saisin haastatella myös teidän lastanne.

Opinnäytetyössäni ei tule ilmenemään päiväkodin nimeä. Myöskään lapsenne henkilöllisyys ei tule paljastumaan, eli tutkimukseen osallistutaan täysin anonyymisti. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Annann suostumukseni sille, että lapseni saa osallistua haastatteluun liittyen tutkimukseni aineistonkeruuseen:

Huoltajan nimi: _____

Lapsen nimi: _____

Palautattehan tämän suostumuslomakkeen päiväkodille viimeistään **ke 16.5.2018**, aloitan aineiston keräämisen päiväkodilla viikon 20 aikana.

Yhteystietoni: Puh. xxxxxxxxxx, Sähköpostiosoite: Heidi.xxxxx.seamk.fi

Kiitos yhteistyöstänne! Keväisin terveisin; Heidi Ojala

Liite 3. Saatekirje henkilökunnalle

Hei!

Olen Heidi Ojala, viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Valmistun tänä vuonna sosionomiksi, suuntautuen varhaiskasvatukseen. Teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni, joka valmistuu vuoden 2018 loppuun mennessä. Opinnäytetyöni aihe käsittelee Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen hanketta "Minä luonnossa, luonto minussa". Hankkeeseen kuuluu yhtenä tavoitteena luonto- ja ympäristökasvatuksen toteuttaminen päiväkodissa metsätoimintana.

Opinnäytetyöni aihe liittyy luonto- ja ympäristökasvatukseen mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa. Toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Keski-Nurmon päiväkodin kanssa. Tavoitteenani on haastatella opinnäytettäni varten päiväkodin lapsia ja henkilökuntaa ja kerätä heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan luontokasvatuksesta ja luonnosta, esimerkiksi metsäretkistä. Toivoisin, että saisin haastatella kasvattajia, erityisesti esiopetuksessa työskenteleviä opettajia ja hoitajia, joille metsäretket hankkeessa kohdistuvat.

Opinnäytetyössäni ei tule ilmenemään päiväkodin nimeä. Myöskään henkilöllisyys ei tule paljastumaan, eli tutkimukseen osallistutaan täysin anonyymisti. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Kerään aineistoa haastatteleamalla ja äänittämällä haastattelut, mikäli se haastateltaville sopii. Aineistoa kerään toukokuussa viikkojen 20-22 aikana.

**Kiitos yhteistyöstänne ja suostumuksestanne osallistumisesta
opinnäytetyötäni varten!**

Keväisin terveisin; Heidi Ojala

Yhteystietoni: Puh. xxxxxxxxxx Sähköpostiosoitte: Heidvxxxx(at)seamk.fi

Liite 4. Lasten teemahaastattelurunko

Haastattelukysymykset lapsille

- 1. Kerro, millaisia asioita teet metsässä ja luonnossa?**
- 2. Miten usein olet metsässä ja luonnossa päiväkodissa?**
  - a. Ja kenen kanssa menet sinne/olet siellä?**
  - b. Saatko mennä metsään, koska haluat?**
- 3. Miten usein olet metsässä ja luonnossa kotona?**
  - a. Ja kenen kanssa menet sinne/olet siellä?**
  - b. Saatko mennä metsään, koska haluat?**
- 4. Millaisista jutuista tykkäät metsässä ja luonnossa?**
- 5. Mitkä paikat luonnossa ovat kaikista kivoimpia? Miksi juuri ne?**
- 6. Mitä juttuja olet oppinut luonnossa? Kerro vapaasti.**
- 7. Miltä se tuntuu, kun aikuinen on mukana metsässä?**
- 8. Miltä metsässä oleminen tuntuu?**
  - a. Voiko se olla kivaa vai pelottavaa?**
  - b. Mikä siitä tekee pelottavaa?**
- 9. Millaisia leikkejä leikit luonnossa ja metsässä? Kenen kanssa?**
  - a. Miltä metsässä leikkiminen tuntuu?**
- 10. Miten paljon sinulla on kavereita metsäleikeissä?**
- 11. Millainen paikka luonto on verrattuna päiväkodin sisätiloihin?**
  - a. Mitä eroja luonnossa leikkimisessä on sisäleikkeihin verrattuna?**
- 12. Millaisia asioita voisit oppia luonnossa?**
- 13. Kerro, mikä voisi olla kivoin asia metsässä olemisessa.**
  - a. Jos saisit itse päättää, millainen olisi unelmien metsäretkesi ja miksi... Kerro vapaasti.**

Liite 5. Kasvattajien teemahaastattelurunko

Tutkimuskysymykset ja haastattelukysymykset

Tutkimuskysymykset

1. Millaisia mahdollisuuksia luontokasvatus tarjoaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tutkittavassa päiväkodissa?
2. Miten luontoa voidaan hyödyntää oppimisympäristönä varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessa?
3. Miten hanke Minä luonnossa, luonto minussa tulee vaikuttamaan päiväkodin toimintaan luonto- ja ympäristökasvatuksen osalta.

Aineistonkeruutapa: Teemahaastattelu

Haastattelukysymykset kasvattajille

1. Taustatiedot

- a. Ikä, sukupuoli, työkokemus, muu työkokemus, työkokemus nykyisessä työpaikassasi

2. Luontokasvatus

- a. Kerro vapaasti, mitä luontokasvatus sisältää täällä päiväkodissa?
- b. Millaisena koet luontokasvatuksen toteuttamisen?
  - Miten usein metsäretket ja luonnossa liikkuminen toteutuvat?
  - Mitä ajatusta pidätte tärkeänä metsäretkien toteuttamisessa?
- c. Mitä haasteita luontokasvatuksessa voisi olla?
- d. Miten paljon toteutate kaikkea luontokasvatusta päiväkodissanne? Muutakin, kuin pelkkiä metsäretkiä.
- e. Voisiko sitä toteuttaa lisää, jos voi, niin miten?
- f. Millaisena koet oppimisen luontoympäristössä?
  - Miten koet, millaisena lapset kokevat luonnossa oppimisen?
- g. Millaisia eroja olet huomannut lasten käyttäytymisessä ja leikeissä luontoympäristössä, kuin päiväkodin muissa oppimisympäristöissä? (Esimerkiksi sisätilat tai rajattu piha-alue.)
- h. Miten koet luontokasvatuksen soveltuvan ja vastaavan esiopetuksen sisältöihin, tehtäviin ja tavoitteisiin?

- Näkykö siinä (luontokasvatuksen toteuttamisessa) jokin tietty tavoite, esimerkiksi arvokasvatus.
  - Miten metsäretket ja luontokasvatus tukevat esiopetuksen oppimisympäristöjä ja sen sisältöjä?
- i. Millaisia asioita esiopetusikäiset lapset voivat oppia luontoympäristössä?
  - j. Miten luontokasvatus mahdollistaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen oppimisen? Näkykö sen toteuttamisessa jokin varhaiskasvatussuunnitelman mukainen teoria:
    - Esimerkiksi tutkin ja toimin ympäristössäni, tai
    - varhaiskasvatussuunnitelman mukainen ympäristökasvatus, joka sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta.

3. Hanke Minä luonnossa, luonto minussa

- a. Millaisia ideoita ja vinkkejä olet saanut hankkeen myötä luontokasvatuksen toteuttamiseen?
- b. Miten tärkeänä koet hankkeen Minä luonnossa, luonto minussa luontokasvatuksen toteuttamisen? Eli mitä uutta osaamista se tuo omaan osaamiseesi?

Toiveet hankkeen suhteen luontokasvatuksen osalta

- c. Millaisia asioita ja sisältöjä toivoisit jatkossa saavasi luontokasvatuksen toteuttamiseen?
- d. Miten kehittäisit hanketta toimivammaksi tai helpommaksi toteuttaa?
- e. Millaiset asiat luontokasvatuksen osalta jäävät jatkossakin toteutettavaksi?